T.C.
VAN YÜZÜNCÜ YIL ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ

YÜKSEK LİSANS TEZİ

1960 YILINDAN GÜNÜMÜZE TÜRKİYE'NİN KARŞILAŞTIRMALI GÖÇ POLİTİKALARI

NEBİLE NUR AYDIN

ULUSLARARASI POLİTİK EKONOMİ
ANABİLİM DALI

ŞUBAT 2026

T.C.

VAN YÜZÜNCÜ YIL ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ

ULUSLARARASI POLİTİK EKONOMİ ANABİLİM DALI

1960 YILINDAN GÜNÜMÜZE TÜRKİYE' NİN KARŞILAŞTIRMALI GÖÇ POLİTİKALARI

YÜKSEK LİSANS TEZİ

HAZIRLYAN
NEBİLE NUR AYDIN

DANIŞMAN
Dr. Öğr. Üyesi CEVDET TEKE

VAN-2026

KABUL VE ONAY

Nebile Nur AYDIN tarafından hazırlanan "1960 Yılından Günümüze Türkiye'nin Karşılaştırmalı Göç Politikaları" adlı tez çalışması aşağıdaki jüri tarafından OY BİRLİĞİ ile Van Yüzüncü Yıl Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Uluslararası Politik Ekonomi Anabilim Dalında YÜKSEK LİSANS TEZİ olarak kabul edilmiştir.

Jüri Üyeleri	**İmza**
Danışman: Dr. Öğr. Üyesi Cevdet TEKE Van Yüzüncü Yıl Üniversitesi, Uluslararası Politik Ekonomi Bu tezin, kapsam ve kalite olarak Yüksek Lisans Tezi olduğunu onaylıyorum.	...……
Başkan : Doç. Dr. Uğur BOZKURT Van Yüzüncü Yıl Üniversitesi, Tarih Bu tezin, kapsam ve kalite olarak Yüksek Lisans Tezi olduğunu onaylıyorum.	……...
Üye : Dr. Öğr. Üyesi Yunus ÖZDURĞUN Siirt Üniversitesi, Tarih Bu tezin, kapsam ve kalite olarak Yüksek Lisans Tezi olduğunu onaylıyorum.	……...
Üye : Unvanı Adı SOYADI Üniversite Adı, Anabilim Dalı Bu tezin, kapsam ve kalite olarak Yüksek Lisans Tezi olduğunu onaylıyorum/onaylamıyorum.	……...
Yedek Üye : Unvanı Adı SOYADI Üniversite Adı, Anabilim Dalı Bu tezin, kapsam ve kalite olarak Yüksek Lisans Tezi olduğunu onaylıyorum/onaylamıyorum.	……...
Yedek Üye : Unvanı Adı SOYADI Üniversite Adı, Anabilim Dalı Bu tezin, kapsam ve kalite olarak Yüksek Lisans Tezi olduğunu onaylıyorum/onaylamıyorum.	……...
Tez Savunma Tarihi:	12/02/2026
Jüri tarafından kabul edilen bu tezin Yüksek Lisans Tezi olması için gerekli şartları yerine getirdiğini ve imzaların sahiplerine ait olduğunu onaylıyorum. ……. Doç. Dr. Ercan ÇALIŞ Sosyal Bilimler Enstitüsü Müdürü	

ETİK BEYAN

Van Yüzüncü Yıl Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü **Tez Yazım Kurallarına uygun olarak hazırladığım bu tez çalışmasında;**

- Tez içinde sunduğum verileri, bilgileri ve dokümanları akademik ve etik kurallar çerçevesinde elde ettiğimi,
- Tüm bilgi, belge, değerlendirme ve sonuçları bilimsel etik ve ahlak kurallarına uygun olarak sunduğumu,
- Tez çalışmasında yararlandığım eserlerin tümüne uygun atıfta bulunarak kaynak gösterdiğimi,
- Kullanılan verilerde herhangi bir değişiklik yapmadığımı,
- Bu tezde sunduğum çalışmanın özgün olduğunu

bildirir, aksi bir durumda aleyhime doğabilecek tüm hak kayıplarını kabullendiğimi beyan ederim. (08/01/2026)

(İmza)

(Nebile Nur AYDIN)

Yüksek Lisans Tezi

Nebile Nur AYDIN

VAN YÜZÜNCÜ YIL ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ

ŞUBAT, 2026

1960 YILINDAN GÜNÜMÜZE TÜRKİYE' NİN KARŞILAŞTIRMALI GÖÇ POLİTİKALARI

ÖZET

Göç, bireylerin ya da toplulukların çeşitli içsel ve dışsal etkenler doğrultusunda yer değiştirmesiyle ortaya çıkan, çok boyutlu bir toplumsal olgudur. Zorunlu, gönüllü ve mevsimlik göç türlerini kapsayan bu hareketlilik, Türkiye açısından yalnızca demografik bir süreç olarak değil, tarihsel, toplumsal ve siyasal boyutlarıyla da değerlendirilmesi gereken bir alan olarak öne çıkmaktadır. Anadolu coğrafyası, tarihsel süreç boyunca farklı etnik, dinsel ve kültürel toplulukların kesişim noktası olmuş; bu durum Türkiye'yi göç hareketlerinin yoğun biçimde yaşandığı bir geçiş alanına dönüştürmüştür. Bu tarihsel birikim, göç olgusunun Türkiye'de sosyo-kültürel ve politik bir nitelik kazanmasına zemin hazırlamıştır.

Türkiye'de göç politikaları, dönemsel koşulların etkisiyle şekillenmiş ve göç hareketlerini belirli bir düzen içinde yönetmeyi hedeflemiştir. Bu politikalar, göçü yalnızca mekânsal bir hareketlilik olarak ele almamış; entegrasyon, toplumsal uyum ve kimliğin korunması gibi unsurları da kapsayan bir çerçevede değerlendirmiştir. Osmanlı Devleti'nin son dönemlerinde artış gösteren göç hareketleri, Cumhuriyet döneminde daha sistematik bir yapıya kavuşmuş ve farklı biçimlerde günümüze kadar devam etmiştir.

Göç, bireysel yer değiştirmenin ötesinde, ekonomik yapı, toplumsal ilişkiler ve siyasal düzen üzerinde etkiler yaratan bir olgudur. İnsanlık tarihinin erken

dönemlerinden itibaren gözlemlenen bu hareketlilik, nüfusların dünya geneline yayılmasında belirleyici bir rol üstlenmiştir. İlk dönemlerde güvenlik, geçim ve savaş gibi nedenlerle gerçekleşen göçler, günümüzde küreselleşmenin etkisiyle daha karmaşık bir yapıya bürünmüştür. Nüfus artışı, ekonomik eşitsizlikler, eğitim olanakları ve bölgesel çatışmalar, çağdaş göç hareketlerinin temel dinamikleri arasında yer almaktadır. Bu koşullar altında göç, bireyler açısından yeni bir toplumsal yapıya dâhil olmayı daha zorlayıcı hâle getirse de uluslararası sistem içinde önemini korumaya devam etmektedir. Türkiye de bu süreci yönetebilmek amacıyla farklı dönemlerde çeşitli göç politikaları geliştirmiştir.

Bu çalışma, Türkiye'de göç alanında uygulanan politikaları belirli dönemler çerçevesinde ele alarak karşılaştırmalı bir değerlendirme sunmayı amaçlamaktadır. Araştırma, literatürdeki çalışmaları tekrar etmekten ziyade, 1960 sonrası dönemde uygulanan göç politikalarının ortaya çıktığı koşulları, bu politikaların sonuçlarını ve uzun vadeli etkilerini incelemeye odaklanmaktadır. Bu çerçevede, farklı dönemlerde geliştirilen politikaların toplumsal yapı ve devlet pratiği üzerindeki yansımaları karşılaştırmalı olarak ele alınmaktadır.

Çalışma kapsamında elde edilen bulgular, Türkiye'nin 1960 yılından günümüze uzanan süreçte göç politikalarını değişen demografik yapı ve fiziksel koşullara bağlı olarak yeniden şekillendirdiğini göstermektedir. Bu politikaların, sığınmacılar ile yurt dışında yaşayan vatandaşların temel haklarını gözetmeyi amaçladığı, aynı zamanda ülke içindeki toplumsal dengeyi korumaya yönelik bir yaklaşım benimsediği görülmektedir. Bunun yanı sıra, yurt dışındaki vatandaşların kimlik bağlarının korunmasına yönelik uygulamaların da hem demografik hem de sosyo-kültürel düzeyde politika alanına dâhil edildiği tespit edilmiştir.

Anahtar Kelimeler: Göç, Türkiye, Politika, Coğrafya, Sınır,
Sayfa Sayısı: X+97
Tez Danışmanı: Dr. Öğr. Üyesi Cevdet TEKE

Master's Thesis

Nebile Nur AYDIN

VAN YUZUNCUYIL UNIVERSITY
INSTITUTION OF SOCIAL SCIENCES

FEBRUARY, 2026

TURKEY's COMPARATIVE MIGRATION POLICIES FROM 1960 TO TODAY

ABSTRACT

Migration, or the displacement of communities through various internal and external behaviors, is a multifaceted social phenomenon. This mobility, encompassing forced, voluntary, and seasonal migration, stands out in Turkey not only as a demographic process but also as an area that must be evaluated in terms of its historical, social, and political dimensions. Throughout history, the Anatolian geography has been a crossroads for diverse ethnic and cultural communities; this has transformed Turkey into a transit area where migration movements are intensely experienced. This accumulation has laid the groundwork for migration to acquire a socio-cultural and political character in Türkiye.

Migration policies in Turkey have been shaped by the influence of historical conditions and have aimed to manage migration movements in an orderly manner. These policies have not only considered migration as a spatial mobility but have also evaluated it within a framework encompassing elements such as integration, social cohesion, and the preservation of identity. Migration movements, which increased during the late Ottoman period, gained a more systematic structure during the Republican era and have continued in various forms to the present day.

Migration is more than just individual displacement; it is a phenomenon that impacts economic structures, social relations, and political order. Observed since the earliest periods of human history, this mobility has played a decisive role in the spread of populations across the globe. While migrations in the early periods occurred due to

reasons such as security, livelihood, and war, today, under the influence of globalization, they have taken on a more complex structure. Population growth, economic inequalities, educational opportunities, and regional conflicts are among the fundamental dynamics of contemporary migration movements. Under these conditions, although migration makes it more challenging for individuals to integrate into a new social structure, it continues to maintain its importance within the international system. Turkey has also developed various migration policies in different periods to manage this process.

This study aims to provide a comparative evaluation of migration policies implemented in Turkey within specific time periods. Rather than simply repeating existing literature, the research focuses on examining the conditions under which migration policies emerged after 1960, their outcomes, and their long-term effects. Within this framework, the reflections of policies developed in different periods on social structure and state practice are discussed comparatively.

The findings of this study show that Turkey has reshaped its migration policies from 1960 to the present day in response to changing demographic structures and physical conditions. These policies aim to protect the fundamental rights of refugees and citizens living abroad, while also adopting an approach to maintain social balance within the country. Furthermore, it has been determined that practices aimed at preserving the identity ties of citizens living abroad have been incorporated into the policy sphere at both demographic and socio-cultural levels.

Keywords: Migration, Türkiye, Politics, Geography, Border,
Number of Pages: X+97
Thesis Advisor: Dr. Lecturer Cevdet TEKE

İÇİNDEKİLER

ÖZET……..... **i**
ABSTRACT..... **iii**
İÇİNDEKİLER ..... **v**
TABLOLAR LİSTESİ..... **vii**
KISALTMALAR DİZİNİ ..... **viii**
ÖNSÖZ..... **x**
GİRİŞ……..... **1**
A. Literatür Taraması ve Eleştirisi 1
B. Kavramsal ve Kuramsal Çerçeve 2
C. Yöntem, Sınırlılıklar ve Veri Kaynakları 3
1. GÖÇ OLGUSUNA KURAMSAL VE TARİHSEL BİR ÇERÇEVE..... **4**
1.1.Göç Kavramı ve Temel Yaklaşımlar..... 4
1.1.1.İç Göç-Dış Göç, Gönüllü-Zorunlu Göç Ayrımı ve Göçün Nedenleri 5
1.1.2.İtici Faktörler ve Çekici faktörler..... 7
1.2.Göç Kuramları..... 8
1.2.1.Dünya Sistemleri Teorisi..... 8
1.2.2.Ağ Teorisi..... 9
1.3.Türkiye'de Göçün Tarihsel Seyri..... 10
1.3.1.Cumhuriyet Dönemi Göç Hareketleri (1923-1960) 10
1.3.2.Sanayileşme, İç Göç ve Kentleşme (1960-1980)..... 14
1.3.3. Zorunlu Göçler ve Neoliberal Dönüşüm (1980-2000)..... 17
1.3.4.2000 Sonrası Uluslararası Göç ve Yeni Göç Gerçeklikleri..... 22
2. TÜRKİYE'DE GÖÇ POLİTİKALARININ DÖNÜŞÜMÜ: KAMU POLİTİKASI ANALİZİ..... **25**
2.1. Türkiye'de Göç Politikalarının Tarihsel Evrimi 25
2.1.1. Merkezi Planlama ve Devletçi Müdahalecilik 26
2.1.2. Enformel Yönetişim 28
2.1.3. Ulusötesi Normlar ve AB Süreci..... 31
2.1.4. Yerel Yönetişim ve Kriz Paradigması..... 36
2.1.5. Türkiye'nin Diasporada Politika Yolculuğu 37
2.2. Siyasi Aktörler ve Göç Politikaları 39

2.2.1. Demokrat Parti Dönemi (1950-1960) 39
2.2.2. 1980 Sonrası Siyasi Yaklaşımlar..... 40
2.2.3. 2000 Sonrası Göç Yönetimi 43
2.3. Kriz Kaynaklı Zorunlu Göçler ve Türkiye'nin Politika Deneyimi 44
2.3.1. Irak Kaynaklı Zorunlu Göçler 44
2.3.2. Suriyeli Göçmenler 48
2.4. Politika Formulasyonu ile Hedefler Arasındaki Boşluklar 50
2.5. Alternatif Politika Önerileri ve Değerlendirmesi 52
2.5.1. Eğitim ve Sosyal Uyum Politikalarının Derinleştirilmesi..... 52
2.5.2. Çalışma Hayatında Adil Katılım ve Emek Hakları 53
2.5.3. Beyin Göçü ve Tersine Göç Stratejileri 55
3. GÖÇ POLİTİKALARININ TOPLUMSAL VE MEKÂNSAL YANSIMALARI, KARŞILAŞTIRMALI ANALİZ VE UYGULAMA DÜZEYİ 57
3.1. Göç Politikaları ve Toplumsal Cinsiyet Boyutu 57
3.2. Kentsel Mekân, Gettolaşma ve Göçmen Yerleşimleri 59
3.2.1. Mekânsal Ayrışma..... 60
3.2.2. Yerel Yönetim Politikaları 61
3.3. Göç, Bellek ve Kimlik İnşası: Ulusal ve Ulusötesi Etkileşimler 63
3.4. Göçmen Girişimciliği, Ekonomik Entegrasyon ve Kentsel Dönüşüm 64
3.5. İklim Değişikliği, Güvenlik ve Geleceğin Zorunlu Göçleri..... 64
3.6. Türkiye'de Göç Yönetimi Modellerinin Genel Değerlendirilmesi 65
3.7. Yerel Yönetimler ve Çok Düzeyli Göç Yönetişimi 68
3.7.1. İstanbul Örneği 69
3.7.2. Gaziantep Örneği..... 70
3.8. Türkiye - Almanya - Ürdün - İran Göç Politikaları Karşılaştırması ... 72
3.8.1. Hukuki ve Kurumsal Yapılar 72
3.8.2. Entegrasyon, Güvenlik ve Politika Araçları..... 75
3.8.3.Almanya Örneği Üzerinden Türk Diasporası Politikalarının Karşılaştırılması 77
3.9. Entegrasyon Politikaları, Emek Piyasası ve Güvenlik Dengesi 78
3.10. Göç Politikalarında Başarı Kriterleri: Kapsayıcılık, Sürdürülebilirlik ve Etkililik..... 81
SONUÇ..... 84
KAYNAKÇA 87
ÖZGEÇMİŞ
TEZ ORJİNALLİK RAPORU

TABLOLAR LİSTESİ

Tablo 1. 1960-1980 Dönemi Türkiye: Göç, Kentleşme ve Ekonomik Veriler ... 16

Tablo 2. Türkiye'de Göç Yönetimi Modellerinin Kıyaslanması..... 68

KISALTMALAR DİZİNİ

Bu çalışmada kullanılmış kısaltmalar, açıklamaları ile birlikte aşağıda sunulmuştur.

Kısaltma	Açılımı
AAAQ	Kamu hizmetleri ilkeleri
ABD	Amerika Birleşik Devletleri
AFAD	Afet ve Acil Durum Yönetimi Başkanlığı
AB	Avrupa Birliği
BAFIA	İran Yabancılar ve Göçmen İşleri Bürosu
BAMF	Almanya Federal Göç ve Mülteciler Dairesi
BM	Birleşmiş Milletler
BMMYK	Birleşmiş Milletler Mülteciler Yüksek Komiserliği
CDMG	Avrupa Konseyi Göç Direktörleri Konferansı
FAO	BM Gıda ve Tarım Örgütü
GİB	Gelir İdaresi Başkanlığı
GİGM	Göç İdaresi Genel Müdürlüğü / Göç İdaresi Başkanlığı
GIZ	Alman Uluslararası İşbirliği Kurumu
GSYİH	Gayri Safi Yurt İçi Hâsıla
ICMPD	Uluslararası Göç Politikaları Geliştirme Merkezi
ILO	Uluslararası Çalışma Örgütü
IOM	Uluslararası Göç Örgütü
İBB	İstanbul Büyükşehir Belediyesi
İSMEK	İstanbul Büyükşehir Belediyesi Sanat ve Meslek Eğitimi Kursları

MAHALLİMOP	Mahalli İdareler Ortak Platformu
MEB	Millî Eğitim Bakanlığı
NATO	Kuzey Atlantik Antlaşması Örgütü
SSCB	Sovyet Sosyalist Cumhuriyetler Birliği
STK	Sivil Toplum Kuruluşu
TOBB	Türkiye Odalar ve Borsalar Birliği
TÜİK	Türkiye İstatistik Kurumu
UNDP	Birleşmiş Milletler Kalkınma Programı
UNICEF	Birleşmiş Milletler Çocuklara Yardım Fonu
WFP	Dünya Gıda Programı
YUKK	Yabancılar ve Uluslararası Koruma Kanunu

ÖNSÖZ

Bu tez, Türkiye'de göç politikalarının 1960'tan günümüze nasıl şekillendiğini uluslararası ilişkiler perspektifinden ele alma isteğinden doğmuştur. Göç olgusunun farklı dönemlerdeki kamu politikalarıyla ilişkisini karşılaştırmalı biçimde incelemek, devletin yönetişim anlayışındaki değişimi daha açık görmeyi mümkün kılmıştır. Çalışma, zaman içinde olgunlaşan bir akademik sürecin ürünüdür. Bu süreçte yönlendiren ve katkı sunan herkese teşekkür etmek benim için bir sorumluluktur.

Bu çalışmanın hazırlanma sürecinde akademik birikimi, yönlendirmeleri ve değerli katkılarıyla bana rehberlik eden danışman hocam Sayın Dr. Öğr. Üyesi Cevdet TEKE'ye en içten teşekkürlerimi sunarım. Çalışmanın şekillenmesinde bilimsel perspektifiyle önemli katkılarda bulunan Bölüm Başkanımız Doç. Dr. Erkan AFŞAR'a ve önerileriyle çalışmamı zenginleştiren kıymetli hocam Doç. Dr. Zehra YILMAZ'a şükran borçluyum. Lisans ve yüksek lisans eğitimim boyunca bilgi, birikim ve tecrübeleriyle akademik gelişimime katkı sağlayan tüm hocalarıma gönülden teşekkür ederim. Eğitim hayatımın temellerini atan lise matematik öğretmenim Salih ALDEMİR ile ilkokul öğretmenim Yılmaz ELDEM'e değerli emekleri için teşekkür ederim.

Bu süreçte manevi destekleri, sabırları ve sevgileriyle her zaman yanımda olan annem Ceylan AYDIN ve babam Cahit AYDIN'a minnettarlığımı sunarım. Ayrıca desteğini daima hissettiğim abim Muammer Can AYDIN'a ve kardeşim Muhammed Bekir AYDIN'a teşekkür ederim.

İlgi ve desteğiyle yanımda olan halam Sonnur MEMDUHOĞLU' na ve bu yolculuğu benim için daha anlamlı kılan arkadaşlarım Esra & Murat DEMİR'e, Nesibe BİLİCİ ve Nazlı ARAZ'a içten teşekkürlerimi sunarım.

Bu çalışma, tüm bu desteklerin bir araya gelmesiyle anlam ve bütünlük kazanmıştır.

GİRİŞ

A. Literatür Taraması ve Eleştirisi

Göç olgusu, tarih boyunca toplumların sosyal, ekonomik ve kültürel yapılarının dönüşümünde belirleyici bir rol oynamıştır. Farklı din, dil ve kültürlerin bir araya gelmesiyle ortaya çıkan etkileşim süreçleri, yeni toplumsal ilişkilerin ve kimlik biçimlerinin oluşmasına zemin hazırlamıştır. Bu yönüyle göç, yalnızca mekânsal bir hareketlilik değil; aynı zamanda toplumsal yapıları dönüştüren dinamik bir süreçtir. Göç olgusunun tarihsel sürekliliği, onu küresel ölçekte etkili ve kalıcı bir olgu hâline getirmiştir (Karpat, 2017, s. 9).

Zaman içerisinde göç hareketleri, ortaya çıkış nedenleri ve doğurduğu sonuçlar bakımından önemli değişimler geçirmiş; özellikle 19. yüzyıldan itibaren daha görünür ve sınıflandırılabilir bir nitelik kazanmıştır (Barut, 2022, s. 1). Sanayileşme, ekonomik yapının dönüşmesi ve siyasal kırılmalar, bireylerin yaşadıkları yerlerde kalma imkânlarını sınırlandırmış; göçü çoğu zaman bireysel tercihlerden ziyade yapısal zorunlulukların bir sonucu hâline getirmiştir. Bu bağlamda ekonomik, siyasal ya da toplumsal koşullardaki ani ve derin değişimlerin bireyleri yer değiştirmeye zorladığı göç hareketleri, literatürde zorunlu göç kapsamında ele alınmaktadır. Güvenlik kaygıları, siyasal baskılar ve ekonomik çöküşler gibi faktörler, göç kararlarının gönüllülük temelinde değil, hayatta kalma ihtiyacı doğrultusunda şekillenmesine neden olmuştur. Her ne kadar bazı durumlarda geri dönüş ihtimali teorik olarak mümkün olsa da gerçekleşen göçlerin önemli bir kısmı kalıcı bir nitelik kazanmış; yerinden edilen nüfus, yeni yaşam alanlarında kök salmak zorunda kalmıştır. Bu durum, zorunlu göçün yalnızca geçici bir yer değiştirme değil, uzun vadeli toplumsal sonuçlar üreten bir süreç olduğunu göstermektedir (Erdoğan & Kaya, 2015, s. 3).

Türkiye açısından göç olgusu, sahip olduğu coğrafi konum, tarihsel miras ve ekonomik potansiyel nedeniyle ayrı bir önem taşımaktadır. Hem göç alan hem de göç veren bir ülke olması, Türkiye'yi tarihsel süreç boyunca göç politikaları üretmeye ve bu politikaları dönemin koşullarına göre yeniden şekillendirmeye yöneltmiştir. Özellikle 1950'li yıllardan itibaren, Cumhuriyetin erken dönemindeki ulus-inşa sürecinin etkileriyle birlikte Türkiye, yoğun bir kırdan kente göç süreciyle karşı

karşıya kalmış; bu durum çarpık kentleşme ve istihdam sorunları gibi yapısal problemlerin ortaya çıkmasına neden olmuştur. Aynı dönemde Türkiye, modern tarihinde ilk kez başta Avrupa ülkeleri olmak üzere sanayileşmiş ülkelere yönelik kitlesel işgücü göçüne tanıklık etmiştir (İçduygu & Aksel, 2013, s. 172–173).

Bu tarihsel sürecin arka planı incelendiğinde, göçün sadece toplumsal bir olgu olmadığı görmekle birlikte aynı zamanda kamu politikalarının şekillenmesi açısından belirleyici bir unsur haline geldiğini de göstermektedir. Bilhassa 1960'lı yıllarından itibaren göç yüzünü ekonomik kalkınma hedeflerine çevirmiş; iş göçü, istihdam baskısını azaltan ve döviz girdisi olanağı sağlayan bir araç olarak değerlendirilmiştir. Ancak zamanla hareketler göç hareketlerinin niteliği değişmiş bunun yerine 1980 sonrası dönemde neoliberal ekonomik dönüşüm, zorunlu yer değiştirmeler, iç güvenlik sorunları sebebiyle göç politikalarının daha çok kontrol ve güvenlik eksenli bir konuma alınmasına neden olmuştur (İçduygu & Aksel, 2013, s.172-173).

B. Kavramsal ve Kuramsal Çerçeve

2000'li yıllarla birlikte ise küreselleşme süreci, bölgesel çatışmalar, Avrupa Birliği ile ilişkiler ve artan düzensiz göç hareketleri Türkiye'yi uluslararası koruma alanında değişimlere ve düzenlemelere mecbur bırakmıştır. Bu da Türkiye'nin göç yönetimini daha karmaşık ve çok seviyeli bir yapıya taşımıştır (Işıkçı,2017, s.27). Bu sürece bakıldığında Türkiye'nin özellikle sığınmacı ve mülteci hareketlerindeki artışlar Türkiye'nin göç politikalarında neden yeni yapılandırmaya gittiğini açıkça görebiliriz.

Göç olgusunda gerçekleşen bu artış, ulus – devlet yapısındaki yapısal unsurlar üzerindeki etkiler daha şeffaf bir pozisyona gelmiştir. Küreselleşmenin etkisi ile hız kazanan göç göç hareketleri, devletlerde var olan egemenlik anlayışını, sınır yönetimi pratiklerini, vatandaşlık rejimlerini ve ulusal kimlik politikalarını bir kez daha tartışmaya götürmüştür. Bilhassa düzensiz göç olgusu, göçü güvenlik eksenli merkezi bir konuma getirmiştir. Söz konusu bu durum, ulus- devletlerin klasik egemenlik bakış açısında belirgin bir dönüşü ifade etmektedir. Bir diğer taraftan göçün ekonomik boyutu, sosyal politika alanları, işgücü piyasaları ve kamu harcamaları üzerine doğrudan bir etki oluşturarak devletin var olan ekonomik yapıları üzerine belirleyici

bir aktör olarak var olmaktadır. Bu yönü ile göç, sadece ulusal bir mesele olmaktan çıkıp stratejik bir politika alanı haline gelmiştir (Erat,2017, s. 200-203).

C. Yöntem, Sınırlılıklar ve Veri Kaynakları

Bu çalışma, 1960'tan günümüze Türkiye'nin göç politikalarını karşılaştırmalı bir perspektifle incelemeyi amaçlamakta ve nitel araştırma yöntemlerinden yararlanmaktadır. Araştırmada karşılaştırmalı tarihsel analiz yöntemi kullanılarak, Türkiye'de farklı dönemlerde uygulanan göç politikalarının ulus-devletin egemenlik anlayışı, ekonomik ihtiyaçları, güvenlik öncelikleri ve uluslararası sistemle kurduğu ilişkiler bağlamında nasıl şekillendiği analiz edilmektedir. Bu doğrultuda göç olgusu, yalnızca iç politika alanı olarak değil; uluslararası ilişkiler disiplini çerçevesinde, ulusötesi normlar, devlet–uluslararası sistem etkileşimi, çok taraflı iş birliği mekanizmaları ve bölgesel krizler üzerinden ele alınmaktadır.

Araştırmanın veri seti, birincil kaynaklar (resmî belgeler, yasa metinleri, hükümet raporları) ile ikincil kaynaklardan (akademik makaleler, tezler, araştırma raporları ve konuya ilişkin kitaplar) oluşturulmuştur. Bu kapsamda belge analizi tekniği esas alınmış; dönemsel göç politikalarının amaçları, bu politikaları uygulayan kurumsal yapılar, hedef gruplar ve yönetişim modelleri çözümlenmiştir. Ayrıca Gaziantep ve İstanbul örnekleri üzerinden yerel düzeyde ortaya çıkan yansımalar, karşılaştırmalı analiz hattı içerisinde değerlendirilerek, ulusal düzeyde tasarlanan göç politikalarının yerel ölçekte nasıl karşılık bulduğu ortaya konulmuştur.

Çalışmanın temel sınırlılığı, erişilebilen veri kaynaklarının dönemler itibarıyla eşit biçimde dağılmamasıdır. Bazı kurumsal belgelerin güncelliğini yitirmiş olması analiz sürecinde belirli kısıtlar doğurmuştur. Bunun yanı sıra sahaya dayalı aktif bir araştırmanın yapılmamış olması, uygulama düzeyindeki bazı dönüşümlerin doğrudan gözlemlenmesini sınırlamıştır. Ancak bu sınırlılıklar, kapsamlı bir literatür taraması ve sistematik belge analizi yoluyla asgari düzeye indirilmeye çalışılmıştır. Bu yöntemsel çerçeve, Türkiye'nin göç politikalarındaki dönemsel süreklilikleri ve kırılma noktalarını görünür kılarak, söz konusu politikaların uluslararası düzeydeki konumunu ve geleceğe yönelik yönelimlerini analitik bir zeminde tartışma imkânı sunmaktadır

1. GÖÇ OLGUSUNA KURAMSAL VE TARİHSEL BİR ÇERÇEVE

1.1.Göç Kavramı ve Temel Yaklaşımlar

Göç çalışmaları, disiplinler arası yapısı nedeniyle kavramsal netliğe en fazla ihtiyaç duyan alanlardan biridir. Göç olgusunun tarihsel sürekliliği kadar biçimsel ve içeriksel çeşitliliği de kavramların sınırlarını bulanıklaştırmaktadır. Bu durum akademik analizlerde kavram karmaşasına yol açabilmektedir. Bu nedenle göç, göçmen, mülteci, zorunlu göç, uluslararası koruma, diaspora ve entegrasyon gibi temel kavramların hem ulusal hem de uluslararası bağlamda açıklığa kavuşturulması, göç politikalarının sağlıklı biçimde analiz edilebilmesi açısından zorunludur (Çağlar, 2018, s. 29-30).

Göç, insanların yaşadıkları yerlerden ayrılarak başka bir mekâna yönelmesiyle ortaya çıkan bir yer değiştirme hareketidir. Bu hareket bireysel ya da toplu biçimde gerçekleşebilir. Göç süreci yalnızca fiziksel bir mekân değişimini değil bireylerin içinde bulundukları sosyal çevreden uzaklaşmasını da ifade eder. Ekonomik koşullar, siyasal baskılar, güvenlik sorunları ve yaşam olanakları göç kararını etkileyen başlıca unsurlar arasında yer almaktadır (Akıncı, Nergiz & Gedik, 2015, s. 60-61). Bu yönüyle göç, toplumsal yapıların dönüşümünü yansıtan dinamik bir olgu olarak değerlendirilmektedir (Çağlar, 2018, s. 30-31).

Göç kavramına ilişkin tanımlar farklı disiplinler tarafından ele alınmakta ve kavramın kapsamı genişlemektedir. Tanımların ortak noktasını nüfus hareketliliği oluşturmaktadır. Göç, bireylerin ya da toplumsal grupların yaşadıkları yerden ayrılarak başka bir yerleşim alanında yaşamlarını sürdürme arayışını ifade etmektedir (Çağlar, 2018, s. 31-32). Sürecin geçici ya da kalıcı olması göçün niteliğini belirleyen temel ölçütlerden biridir. Bu durum göçü tek boyutlu bir hareket olmaktan çıkararak çok katmanlı bir toplumsal süreç haline getirmektedir (Demir, 2025, s. 474).

Göç, zamansal ve mekânsal boyutları bulunan sürekli değişen bir yapı sergilemektedir. Yer değiştirme eylemi, bireylerin yaşam pratiklerini yeniden kurmalarını gerektirir. Aynı zamanda göç, toplumsal ilişkiler ağının yeniden şekillenmesine neden olur (Akıncı, Nergiz & Gedik,2015, s. 61-62). Bu nedenle göç, yalnızca bireysel kararlarla açıklanamayacak kadar kapsamlıdır. Toplumsal değişim ve dönüşüm süreçleriyle doğrudan ilişkilidir (Demir, 2025, s. 474-475).

1.1.1.İç Göç-Dış Göç, Gönüllü-Zorunlu Göç Ayrımı ve Göçün Nedenleri

İç göç, bireylerin ülke sınırları içerisinde belirli bir süre yaşamak amacıyla yer değiştirmesini ifade etmektedir. Bu hareketlilik yalnızca fiziksel bir mekân değişimi olarak değerlendirilmemektedir. Zaman boyutu ve bireysel irade sürecin temel unsurları arasında yer almaktadır. Tekeli'nin yaklaşımına dayanan bu tanımda iç göç, bireyin yaşam alanını belirli bir zaman dilimi içerisinde başka bir yerleşim alanına taşıması şeklinde ele alınmaktadır (Bostan, 2017, s. 5). Türkiye'de iç göç, nüfusun yerleşim düzeninde meydana gelen değişimlerle birlikte toplumsal yapının önemli bir parçası haline gelmiştir. Bu süreç, kentleşme dinamikleriyle doğrudan ilişkilidir (Sağlam, 2006, s. 37-39).

Türkiye'de iç göç hareketleri uzun yıllar boyunca kırdan kente yönelim biçiminde gerçekleşmiştir. Kırsal alanlarda geçim kaynaklarının sınırlı olması bu hareketliliğin temel nedenleri arasında yer almıştır. Kentlerde yoğunlaşan istihdam alanları nüfusun büyük yerleşim merkezlerine yönelmesine yol açmıştır. Zaman içerisinde göçün yönü değişmiş ve küçük yerleşim birimlerinden büyük kentlere doğru daha belirgin bir akış ortaya çıkmıştır. Bu durum, iç göçün yalnızca nüfus artışıyla değil, mekânsal yoğunlaşma ve kent içi dönüşümlerle de ilişkili olduğunu göstermektedir (Sağlam, 2006, s. 37-39).

Güncel istatistikler, iç göçün nedenlerini daha ayrıntılı biçimde ortaya koymaktadır. Türkiye'de 2024 yılında iller arasında gerçekleşen göç hareketlerinde genç nüfusun belirgin bir ağırlığa sahip olduğu görülmektedir. Eğitim gerekçesiyle yer değiştirme bu yaş grubunda öne çıkan bir unsur olarak dikkat çekmektedir. Yaşam koşullarını iyileştirme isteği ve hanedeki bireylere bağlı hareketlilik de iç göçün temel nedenleri arasında yer almaktadır. Bu tablo, göç kararlarının bireysel tercihlerle sınırlı olmadığını, aile yapısı ve sosyal bağlarla birlikte şekillendiğini göstermektedir (TÜİK, 2024).

Göç olgusu gönüllü ve zorunlu nitelikleriyle ele alındığında, iç göç ile dış göç arasında nedenler bakımından ortak özellikler bulunduğu görülmektedir. Gönüllü göçlerde bireylerin daha iyi yaşam koşullarına ulaşma beklentisi belirleyici olmaktadır. Zorunlu göçlerde ise bireyin iradesi dışında gelişen koşullar süreci şekillendirmektedir. Barışık, göçü tarihsel ve toplumsal bağlam içerisinde ele almakta, bu hareketliliğin ekonomik ve siyasal dinamiklerle iç içe geçtiğini vurgulamaktadır

(Barışık, 2020, s. 13-15). Bu yaklaşım, göçün tek boyutlu bir olgu olarak değerlendirilmesini sınırlamaktadır.

Dış göç, bireylerin geçici ya da kalıcı olarak başka bir ülkeye yerleşmesi şeklinde tanımlanmaktadır. Bu göç türü tarihsel süreç içerisinde farklı biçimlerde ortaya çıkmıştır. Günümüzde dış göç, bireysel kararların yanı sıra yapısal baskıların etkisiyle de gerçekleşmektedir. Barışık, uluslararası göçün zaman içinde dönüşüm geçirdiğini, bu sürecin toplumsal eşitsizliklerle yakından ilişkili olduğunu belirtmektedir (Barışık, 2020, s. 13-15). Bu yönüyle göç, bireysel bir hareketlilikten çok daha geniş bir toplumsal dönüşüm alanı olarak değerlendirilmektedir.

Göç, kısa ve uzun vadede hem göç veren yerleşimlerde hem de göç alan kentlerde çok katmanlı sonuçlar üretir. Göç veren bölgelerde çoğu zaman çalışma çağındaki nüfusun ayrılmasıyla birlikte üretkenlik ve girişimcilik kapasitesinde zayıflama görülebilir. Bu durum yerel ekonominin canlılığını azaltır. Bölgenin tüketici tabanının daralması da pazarın cazibesini düşürür. Böylece kalkınma hızını aşağı çeken ikincil bir etki ortaya çıkar. Göç edenlerin geride bıraktığı sosyal boşluk, aile ilişkilerinde kopmalarla daha görünür hale gelir (Şen, 2014, s.244-252). Bu tablo, göçün yalnızca ekonomik bir yer değiştirme olmadığını, toplumsal dokuyu dönüştüren bir süreç olduğunu da gösterir (Ekici & Tuncel, 2016, s.19).

Göç alan yerlerde ise hızlı nüfus yığılması, kentleşme kapasitesini zorlayarak uyum sorunlarını büyütebilir. Kente gelen nüfusun barınma, altyapı, çevre, eğitim ve istihdam ihtiyaçları kısa sürede karşılanamadığında çarpık büyüme eğilimleri güçlenir. Kentte çalışmaya başlamak tek başına uyum için yeterli olmaz. Kentli yaşam kalıplarının öğrenilmesi, kentsel imkânlara erişim, kentsel davranış kodlarının benimsenmesi zaman ister. Bu süreç çoğu durumda kuşaklara yayılan bir dönüşüm alanı yaratır. Kentlileşememe, ikili kent yapısı, bütünleşme güçlüğü gibi sorunlar bu bağlamda belirginleşir (Şen, 2014, s.244-252). Göçün hızlandırdığı bu dönüşüm, sosyal ilişkileri yeniden kurmaya zorlayan bir geçiş dönemini de beraberinde getirir (Ekici & Tuncel, 2016, s.19).

Göçün sonuçları birey düzeyinde de güçlüdür. Kişinin doğduğu çevreden kopması, alışkanlıkların kırılması, yeni bir toplumsal düzene girme baskısı stres ve gerilim üretebilir. Yeni çevrede kabul görme, dışlanma ihtimali, belirsiz gelir ve barınma kaygısı psikolojik yükü artırabilir (Ekici & Tuncel, 2016, s.19). Bunun

yanında göç, toplumlar arası etkileşimi hızlandırır. Kültürel geçişkenlik artar. Yeni yaşam biçimleri gündelik hayata girer. Geleneksel olanın bazı yönleri işlev kaybedebilir. Siyasal alanda rekabet, kutuplaşma ve radikalleşme riskleri de göçle görünür hale gelebilir (Şen, 2014, s.244-252).

1.1.2.İtici Faktörler ve Çekici faktörler

Göç sürecini açıklamada itici ve çekici faktörler yaklaşımı temel bir çerçeve sunmaktadır. Bu yaklaşım, bireylerin yaşadıkları alanlardan ayrılmalarına neden olan olumsuz koşullar ile göç edilen yerlerde cazip görülen unsurları birlikte değerlendirmektedir. İtici faktörler yaşam standartlarını düşüren ekonomik ve sosyal baskıları içermektedir. Düşük gelir düzeyi, sınırlı istihdam imkânları ve temel hizmetlere erişimde yaşanan sorunlar bireylerin mevcut yaşam alanlarını terk etmesine yol açmaktadır. Bu koşullar özellikle gelişmekte olan bölgelerde göç eğilimini güçlendirmektedir. Göç kararı bu yönüyle bireysel tercihten çok zorlayıcı yapısal koşulların sonucu olarak ortaya çıkmaktadır (Çetiner & Oğuz, 2024, s.371-372).

İtici faktörlerin etkisi yalnızca ekonomik alanla sınırlı kalmamaktadır. Eğitim olanaklarının yetersizliği ve sağlık hizmetlerine erişimde yaşanan eşitsizlikler de bireylerin göç kararını şekillendirmektedir. Yaşam kalitesinin düşük olduğu bölgelerde bireyler uzun vadeli bir gelecek kurmakta zorlanmaktadır. Bu durum özellikle genç nüfusun hareketliliğini artırmaktadır. Çelik, bireylerin göç sürecinde mevcut koşullarla birlikte geleceğe yönelik beklentileri de dikkate aldığını vurgulamaktadır. Bu bağlamda göç, bireyin yaşamını yeniden kurma arayışı olarak ortaya çıkmaktadır (Çelik, 2006, s. 92-93).

Çekici faktörler ise göç edilen bölgelerin sunduğu fırsatlar üzerinden şekillenmektedir. Daha yüksek gelir imkânları, geniş istihdam alanları ve gelişmiş sosyal altyapı bireyleri belirli merkezlere yöneltmektedir. Eğitim ve sağlık hizmetlerinin niteliği bu süreci güçlendiren unsurlar arasında yer almaktadır. Çekici faktörler yalnızca ekonomik kazanç beklentisiyle sınırlı değildir. Aynı zamanda daha güvenli ve düzenli bir yaşam arayışı da göç kararında etkili olmaktadır. Bu unsurlar göç edilen bölgelerin cazibesini artırmakta ve sürekli nüfus çekmesine neden olmaktadır (Çetiner & Oğuz, 2024, s.371-372).

Genel olarak değerlendirildiğinde itici ve çekici faktörler göç sürecini birlikte şekillendiren dinamikler olarak öne çıkmaktadır. Bireyler yaşam koşullarının sınırlı olduğu alanlardan daha yüksek refah ve imkân sunan bölgelere yönelmektedir. Çelik, bu sürecin yalnızca bireysel kararlarla değil bölgesel eşitsizliklerle doğrudan ilişkili olduğunu belirtmektedir. Bu yönüyle göç, toplumsal yapının dönüşümünü yansıtan çok boyutlu bir olgu olarak değerlendirilmektedir (Çelik, 2006, s.92-93).

1.2.Göç Kuramları

1.2.1.Dünya Sistemleri Teorisi

Dünya Sistemleri Teorisi, uluslararası göçü kapitalist dünya ekonomisinin tarihsel gelişimi içinde ele alan yapısal bir yaklaşımdır. Bu kurama göre dünya, merkez ve çevre ülkeler arasında kurulan hiyerarşik ilişkiler üzerinden işlemektedir. Merkez ülkeler sermaye birikimi ve üretim araçları üzerinde belirleyici bir konuma sahipken, çevre ülkeler bu yapıya ekonomik ve siyasal olarak bağımlı hale gelmektedir. Bu bağımlılık ilişkisi, çevre ülkelerdeki üretim yapılarının çözülmesine ve nüfusun hareketliliğe açık hale gelmesine neden olmaktadır (İnce, 2019, s.2598). Göç bu bağlamda, bireysel kararların ötesinde, küresel sistemin yarattığı eşitsiz ilişkilerin doğal bir sonucu olarak değerlendirilmektedir (Güllüpınar, 2013, s.67-72).

Dünya sistemi yaklaşımında göç, kapitalist genişlemenin çevre toplumlar üzerindeki dönüştürücü etkileriyle doğrudan ilişkilendirilmektedir. Kapitalist üretim ilişkilerinin çevre ülkelere nüfuz etmesi, geleneksel geçim biçimlerini zayıflatmakta ve geçim olanaklarını daraltmaktadır. Bu süreç, özellikle kırsal alanlarda işsiz ve güvencesiz bir nüfusun ortaya çıkmasına yol açmaktadır. Ortaya çıkan bu nüfus, hem ülke içinde hem de uluslararası düzeyde göçe yönelmektedir (Çağlayan, 2006, s.80-81). Bu yönüyle göç, kapitalist sistemin yarattığı yapısal kopuşların ve yerinden edilmelerin bir sonucu olarak ortaya çıkmaktadır (Güllüpınar, 2013, s.67-72).

Göç Sistemleri Kuramı, göç olgusunu ülkeler arasında zaman içinde oluşan çok katmanlı ilişkiler ağı üzerinden açıklamaktadır. Bu yaklaşıma göre iki ya da daha fazla ülke arasında tarihsel, siyasal, ekonomik ve kültürel bağlara dayalı bir göç sistemi oluşmaktadır. Göç hareketi, bu ilişkiler ağı içinde süreklilik kazanmakta ve karşılıklı insan akışlarıyla yeniden üretilmektedir. Bu bağlamda göç, rastlantısal bir hareketlilikten ziyade önceden kurulmuş ilişkiler zemininde gelişmektedir (Çağlayan,

2006, s.82-84). Bu durum göçün süreklilik taşıyan yapısal bir süreç olduğunu göstermektedir (İnce, 2019, s.2598-2599).

Göç sistemleri yaklaşımı, göçün yalnızca makro yapılarla açıklanamayacağını, mikro düzeyde gelişen sosyal ağların da süreci belirlediğini savunmaktadır. Göçmenler arasında oluşan akrabalık ve dayanışma ilişkileri, yeni göçleri kolaylaştıran bir zemin oluşturmaktadır. Bu ağlar, göçün tek seferlik bir hareket olmaktan çıkmasına ve zaman içinde kendi kendini besleyen bir sürece dönüşmesine neden olmaktadır (Çağlayan, 2006, s.82-84). Bu çerçevede göç, küresel sistemin yapısal dinamikleri ile toplumsal ilişkilerin iç içe geçtiği çok boyutlu bir olgu olarak değerlendirilmektedir (Güllüpınar, 2013, s.67-72).

1.2.2.Ağ Teorisi

Ağ teorisi, uluslararası göçü açıklarken göçü başlatan ilk ekonomik ya da siyasal nedenlerden çok, göçün zaman içinde nasıl süreklilik kazandığına odaklanan bir yaklaşımdır. Bu teoriye göre göç, bireylerin tekil kararlarının ötesinde, göçmenler arasında kurulan ilişkiler ağı sayesinde devam eden bir toplumsal süreçtir. Göçmenlerin yerleştikleri ülkelerde eski göçmenler, yeni gelenler ve göçmen olmayan bireylerle kurdukları ortak köken, akrabalık ve dostluk temelli bağlar bu sürecin temelini oluşturmaktadır. Bu bağlar, göç etmeyi düşünen bireyler için bilgiye erişim ve yönlendirme açısından önemli bir işlev görmektedir (Özcan, 2017, s.202). Bu yönüyle ağ teorisi, göçün mekânsal ve zamansal olarak kendini yeniden üreten bir yapıya dönüşmesini açıklamaktadır (Akyıldız, 2016, s.162-163).

Göçmen ağları, göç sürecinde karşılaşılan maliyetleri ve belirsizlikleri azaltan önemli bir toplumsal sermaye alanı olarak değerlendirilmektedir. İlk göç eden bireyler için göç yüksek riskler ve maddi zorluklar içerirken, zamanla oluşan sosyal ilişkiler yeni göçmenler açısından bu süreci daha ulaşılabilir hale getirmektedir. Akrabalık ve dostluk bağları, barınma ve iş bulma gibi temel sorunların aşılmasına katkı sağlamaktadır. Bu durum, göç etme olasılığını artırmakta ve göç akımlarının daha geniş toplumsal kesimlere yayılmasına yol açmaktadır (Akyıldız, 2016, s.162-163). Ağların genişlemesiyle birlikte göç, gönderen toplum açısından daha az seçici hale gelmektedir (Develi, 2017, s.1347).

Ağ teorisi, göçün yalnızca ekonomik göstergelerle ya da bireysel tercihlerle açıklanamayacağını, aynı zamanda küresel yapılar içinde şekillenen toplumsal ilişkilerle de doğrudan bağlantılı olduğunu ortaya koymaktadır. Dünya sistemi yaklaşımının ortaya çıkardığı yapısal eşitsizlikler göç için gerekli zemini hazırlarken, göçmen ağları bu hareketliliğin süreklilik kazanmasını sağlamaktadır. Kapitalist sistemin çevre toplumlarda yarattığı hareketli nüfus, sosyal ağlar aracılığıyla kalıcı göç akımlarına dönüşmektedir. Bu çerçevede göç, yapısal koşullar ile toplumsal ilişkilerin birlikte ürettiği bir süreç olarak değerlendirilmektedir (Özcan, 2017, s.202). Ağ teorisi bu yönüyle, uluslararası göçün dinamik ve kendini besleyen yapısını açıklamada önemli bir katkı sunmaktadır (Develi, 2017, s.1347).

1.3.Türkiye'de Göçün Tarihsel Seyri

1.3.1.Cumhuriyet Dönemi Göç Hareketleri (1923-1960)

Türkiye, coğrafi konumu nedeniyle tarih boyunca farklı nitelikte göç hareketlerine maruz kalan bir ülke olmuştur. Asya, Orta Doğu ve Avrupa arasında yer alması, Türkiye'yi hem göç yolları üzerinde bir geçiş alanı hem de belirli dönemlerde hedef ülke hâline getirmiştir. Bu durum, göç olgusunun erken dönemlerden itibaren devletin güvenlik, nüfus ve kamu düzeni politikalarıyla birlikte ele alınmasına yol açmıştır (https://www.goc.gov.tr/goc-tarihi).

Cumhuriyet'in kurulmasıyla birlikte göç ve nüfus meselesi yeni devletin öncelikli politika alanlarından biri hâline gelmiştir. Uzun savaş yıllarının ardından Anadolu'da nüfusun ciddi biçimde azalması, ekonomik kalkınma ve askerî kapasite açısından önemli bir sorun olarak görülmüştür. Bu nedenle göç, bireysel bir tercih alanı olarak değil, devletin yeniden yapılanma sürecinin bir parçası olarak da değerlendirilmiştir (Yıldırım, 2016, s. 277-281). Bu dönemde nüfusun sayısal büyüklüğü ile birlikte, yapısal özellikleri de önem kazanmıştır. Cumhuriyet yönetimi, ülkenin nüfus kapasitesini tespit edebilmek ve modernleşme hedeflerini planlayabilmek amacıyla kapsamlı bir nüfus sayımına yönelmiştir. 1927 Nüfus Sayımı, bu bağlamda devletin toplumu tanıma, sınıflandırma ve yönetme iradesinin kurumsal bir yansıması olarak öne çıkmaktadır (Yıldırım, 2016, s. 277-281).

Göç politikalarının hukuki çerçevesi erken Cumhuriyet Dönemi'nde belirginleşmiştir. 1934 tarihli 2510 sayılı İskân Kanunu, göçmenlerin kabulü ve

yerleştirilmesini merkezi idarenin denetimi altına almıştır. Bu düzenleme ile göç, kendiliğinden gelişen bir nüfus hareketi olmaktan çıkarılmış ve devletin yönlendirdiği bir kamu politikası alanı hâline getirilmiştir. Kanunda yer alan Türk kültürüne bağlılık vurgusu, ulus-devlet inşa sürecinin göç politikalarına yansımasını açık biçimde göstermektedir (Polat, 2021, s.147-149). Bununla birlikte uygulamada göçmen kabulünün katı ve tek boyutlu olmadığı görülmektedir. Osmanlı geçmişiyle kurulan tarihsel bağlar ve din temelli aidiyet ilişkileri, göç politikalarının pratikte daha esnek bir biçimde işletilmesine imkân tanımıştır. Bu durum, erken Cumhuriyet Dönemi'nde göç politikalarının yalnızca hukuki metinler üzerinden değil, tarihsel ve toplumsal süreklilikler üzerinden de şekillendiğini ortaya koymaktadır (Polat, 2021, s. 147-149).

Cumhuriyet Dönemi'nin Türkiye'deki göç açısından önemi, yalnızca iç düzenlemelerle sınırlı kalmamış, aynı zamanda çevre coğrafyalarda yaşanan siyasal gelişmelerle de yakından bağlantılı olmuştur. Cumhuriyet'in ilk yıllarında göç, yalnızca bir yer değiştirme hareketi olarak görülmemiş, aynı zamanda devletin güvenlik kaygıları, nüfus dengesi ve toplumsal bütünlüğü koruma hedefi içinde değerlendirilmiştir. Bu çerçevede Bulgaristan'da 1919-1929 döneminde yaşanan siyasal kırılmalar, darbeler ve milliyetçi örgütlenmeler Bulgaristan Türklerinin gündelik yaşamını doğrudan baskı altına almış; Türk okulları ve basınının kapatılması, Rodna Zaştita[1] gibi yapıların zorlayıcı eylemleri ve diplomatik temasların zayıflığı göçü giderek kitlesel bir mecburiyete dönüştürmüştür. Türkiye, bir yandan mübadele sürecinin getirdiği sınırlılıklar içinde hareket ederken, sahadaki insani baskılar karşısında devreye girmek zorunda kalmış ve 18 Ekim 1925 tarihli Türk-Bulgar İkamet Sözleşmesi ile göçün hukuki zemini oluşturulmaya çalışılmıştır (Eroğlu, 1987, s. 1340-1342; Özlem, 2016, s. 540). Bu dönemin genel görünümünde göç, devletler arası ilişkileri zorlayan, toplumların yaşamına doğrudan dokunan ve siyasal istikrarsızlıkla hız kazanan bir olgu olarak belirginleşmiştir (Yılmaz, 2022, s. 77-84).

Benzer bir süreç Yugoslavya coğrafyasında da yaşanmıştır. Yugoslavya'dan Anadolu'ya yönelen Müslüman göçü, Cumhuriyet'in ilk döneminde Balkanlarda değişen siyasal düzenle birlikte hız kazanmıştır. Savaş yılları, işgal, iç çatışma ve rejim

[1] Rodna Zaştita, 1923 yılında kurulan silahlı ırkçı bir örgüttü. "Bulgaristan Bulgarlarındır", "Bulgaristan'da başka ırklara hayat hakkı yoktur" diyen bu örgüt güçlü bir Bulgar monarşisi kurmak amacıyla Bulgaristan Türklerini yerinden söküp atmak emelini taşımıştır (Memişoğlu, 1990, s. 312).

değişimi gündelik hayatı doğrudan etkileyen baskı uygulamalarını artırmış ve bu durum göç fikrini kalıcılaştırmıştır. Bölgede yaşayan Türkler, Arnavutlar ve Boşnaklar için yer değiştirme çoğu zaman ekonomik bir tercih gibi görünse de arka planda güvenlik kaygısı, kimlik baskısı, mülkiyet kaybı ve dinî hayatın daralması belirleyici olmuştur (Tepealtı & Aşık, 2022, s. 69-85).

II. Dünya Savaşı sonrasında Yugoslavya'da kurulan federal komünist düzen, Müslüman nüfusun kamusal alandaki hareket alanını sınırlandırmıştır. İnanç pratikleri denetim altına alınmış, kıyafet yasakları, dinî görünürlüğe yönelik müdahaleler ve silah toplama gibi uygulamalar toplumsal korkuyu derinleştirmiştir. Bu ortam, Türkiye'yi daha güvenli bir hayat arayışında güçlü bir hedef hâline getirmiştir. Göçe karar veren bireyler, yaşadıklarını ayrımcılık, baskı ve temel haklara erişememe şeklinde ifade etmiş; bu anlatılar göçün zorunluluk boyutunu görünür kılmıştır (Tepealtı & Aşık, 2022, s. 69-85).

Türkiye'de göçün kabulü kendiliğinden gelişen bir süreç olmamıştır. Devlet, yerleşme ve vatandaşlık süreçlerini kurallara bağlamış; 1934 tarihli İskân Kanunu çerçevesinde kabul edilecek nüfusun Türk kültürüne bağlılığı esas alınmıştır. Uygulamada etnik köken belgesi, Türkçe bilme, kültürel aidiyet ve Türkiye'de akrabalık bağlantıları öne çıkmıştır. Serbest göçmen uygulaması özellikle 1950'li yıllarda yaygınlaşmış; gelenlerin önemli bir bölümü Marmara ve Ege bölgelerinde akraba yanına yerleştirilmiştir. Devlet desteği sınırlı kalmış, barınma ve istihdam çoğu zaman göçmenin kendi imkânlarıyla çözülmüştür (Tepealtı & Aşık, 2022, s. 69-85).

1950'li yıllar Yugoslavya'dan Türkiye'ye göçün en yoğun hissedildiği dönemlerden biridir. 1953 sonrasında artış gösteren göç hareketleri, 1956 sonrasında daha yüksek seviyelere ulaşmıştır. Bu dönemde göçmen profili Makedonya, Kosova, Sancak hattındaki Türkler ve Müslüman topluluklardan oluşmuştur. Balkan siyasetindeki dalgalanmalar, iki ülke ilişkilerindeki iniş çıkışlar ve idari baskının sürekliliği bu artışta etkili olmuştur (Tepealtı & Aşık, 2022, s. 69-85).

1951 sonrasında Sancak, Bosna-Hersek, Kosova ve Karadağ'dan Türkiye'ye gitmek isteyen Müslüman nüfusun önemli bir bölümü, vatandaşlıktan çıkış işlemlerinin daha pratik olması nedeniyle Makedonya'ya yönelmiştir. Bu durum Makedonya'yı geçici bir göç hazırlık alanına dönüştürmüştür. Üsküp başta olmak üzere şehirler, göçe hazırlanan aileler için geçici yerleşim merkezleri hâline gelmiştir.

Göç süreci ciddi maliyetler doğurmuş; vergi, harç ve bürokratik işlemler özellikle yoksul kesimler için zorlayıcı olmuştur (Tekin, 2018, s. 256-259).

Türkiye'ye geçişte davet mektubu uygulaması önemli bir eşik oluşturmuştur. Türkiye'de akrabası olmayanlar için bu belgeye ulaşmak güçleşmiş ve bürokratik gecikmeler göç sürecini yavaşlatmıştır. Yugoslav yönetimi ise göçü açık bir kanunla düzenlemekten kaçınmış; bireysel kararlar ve geçici idari uygulamalar öne çıkmıştır. Sınır geçişlerinde kötü muamele iddiaları basına yansımış ve demiryolu üzerinden Selanik aktarmalı İstanbul hattı göç güzergâhı olarak önem kazanmıştır. Tek kullanımlık pasaportlar, vatansız ibaresi ve geri dönüş kısıtlamaları göçün kırılgan yönünü artırmıştır (Tekin, 2018, s. 256-259).

Mülkiyet meselesi göçün en sert boyutlarından biri olmuştur. Gayrimenkul satışı yapamayanlar için çıkış izinlerinin engellendiği, mülklerin düşük bedellerle elden çıkarıldığı ve bazı durumlarda devlete bırakıldığına dair baskıların yaşandığı belirtilmektedir. Bu süreç, hane ekonomisini zayıflatmış ve Türkiye'de tazminat tartışmalarını gündeme getirmiştir. 1953 sonrasında serbest göçmen uygulamasının çerçevesi daha net hâle gelmiş; Türkçe bilme, kültürel uyum ve Türkiye'de destek ağı kriterleri denetim mekanizmasına dönüştürülmüştür. Süresi içinde başvuru yapamayan göçmenlerin vatandaşlık süreçlerinin kesintiye uğradığı örnekler aktarılmaktadır (Tekin, 2018, s. 256-259).

1949 sonrasında Doğu Türkistan'dan Türkiye'ye yönelen göçler ise belirtilen genel çerçevenin farklı bir yönünü ortaya koyar. Bu örnekte göç, doğrudan hayatta kalma arayışına dönüşmüştür. Çin'deki siyasal dönüşümün ardından Uygur, Kazak ve diğer Türk toplulukları üzerindeki baskıların artması, lider kadroları silahlı mücadele yerine göç yoluyla varlığı sürdürme fikrine yöneltmiştir. Kafilelerin Himalayalar gibi ağır coğrafi engelleri aşmak zorunda kalması, çatışmalar, soğuk, açlık ve hastalık, göçü son derece yıpratıcı bir deneyime çevirmiştir. Türk Hükümeti 13 Mart 1952 tarihli ve 3232-0-3035/ 12765 sayılı Bakanlar Kurulu kararıyla 1850 Doğu Türkistanlının serbest ve iskânlı göçmen olarak Türkiye'ye kabul edilmesine karar verilmiştir. (Kul, 2023, s.173-174).

Genel olarak değerlendirildiğinde 1923-1960 dönemi, Türkiye'de göçün nüfus yönetimi, güvenlik ve ulus-devlet inşasıyla iç içe geçtiği bir hazırlık evresi niteliği taşımaktadır. Balkanlar kaynaklı göçler yalnızca demografik bir hareketlilik olarak

değil, devletlerin güvenlik mantığı, kimlik politikaları ve vatandaşlık rejimleriyle şekillenen çok boyutlu bir süreç olarak ortaya çıkmıştır. Bu dönem, sonraki yıllarda yaşanacak iç ve dış göç dinamiklerinin anlaşılması açısından temel bir arka plan sunmaktadır (Yıldırım, 2016; https://www.goc.gov.tr/goc-tarihi).

1.3.2.Sanayileşme, İç Göç ve Kentleşme (1960-1980)

1960-1980 döneminde Türkiye'de iç göç, sanayileşme ve kentleşme süreçleriyle doğrudan ilişkili, yoğun ve kalıcı bir nüfus hareketi olarak ortaya çıkmıştır. Bu dönemde kentler hem doğal nüfus artışı hem de kırsal alanlardan yönelen göç dalgalarıyla birlikte hızlı biçimde büyümüştür. Ancak sanayileşme süreci, kentlere yönelen bu nüfus artışını karşılayacak hız ve kapasitede gelişmemiştir. İstihdam olanaklarının sınırlı kalması ve konut üretiminin yetersizliği, barınma sorununu kent yaşamının temel meselelerinden biri hâline getirmiştir (Altuntepe, 2008, s. 1594-1596). Göçle gelen nüfusun resmî konut piyasasına erişememesi, kent çeperlerinde kendi barınma çözümlerini üretmesine yol açmış ve gecekondulaşma bu sürecin kalıcı bir sonucu olarak ortaya çıkmıştır (Banazlı, 2025, s. 147).

1950'li yıllardan itibaren hız kazanan sanayileşme süreci, iç göçün temel belirleyicilerinden biri olmuştur. II. Dünya Savaşı sonrasında Batı Bloku ile geliştirilen ekonomik ve siyasal ilişkiler sanayileşme eğilimini hızlandırmış, tarımsal mekanizasyonun yaygınlaşması kırsal alanda iş gücü ihtiyacını azaltmıştır. Söz konusu yıllarda artan makineleşme, tarımda iş gücü talebini düşürmüş ve kentlerde ortaya çıkan sanayi ve hizmet sektörü temelli istihdam imkânları kırdan kente yönelimi artırmıştır. Bu süreçte İstanbul, Ankara ve İzmir gibi sanayi merkezleri iç göçün ana çekim alanları hâline gelerek, hızlı kentleşme gecekondulaşma ve düzensiz kent çeperlerini beraberinde getirmiştir. Göç olgusu yalnızca ekonomik gerekçelerle sınırlı kalmamış, modernleşme beklentileri ve toplumsal uyum arayışları da bu süreçte etkili olmuştur. 1960'lardan itibaren Avrupa'nın iş gücü talebi dış göçü artırmış olsa da iç göç hareketleri sürekliliğini korumuştur. Sanayileşme politikaları her iki göç türünü besleyerek kentlerin sosyoekonomik yapısında köklü değişimlere yol açmıştır. Böylece iç göç, ekonomik bir hareketlilik olmanın ötesinde yeni toplumsal kimliklerin, sınıfsal konumlanmaların ve kültürel etkileşimlerin oluştuğu dinamik bir süreç hâline gelmiştir (Barut, 2022, s. 101-102).

1960-1980 döneminde Türkiye, planlı kalkınma anlayışı doğrultusunda sanayi sektörünü ekonomik büyümenin temel ekseni olarak belirlemiş ve bu dönemde ortalama %6,6 oranında ekonomik büyüme kaydetmiştir. Sanayi sektöründe %9,6'lık bir artış gerçekleşirken tarım sektörü %3,9 ile sınırlı kalmıştır. 1960-1976 yılları arasında sanayinin Gayrisafi Yurt İçi Hasıla içindeki payı %17,5'ten %21,2'ye yükselmiş, hizmet sektörünün payı %46'dan %51,7'ye çıkmış, buna karşılık tarımın payı %36,5'ten %27'ye gerilemiştir. Hizmet sektöründe istihdam oranı %15,4'ten %25,5'e yükselmiş, sanayi istihdamı ise %9,6'dan %12,5'e çıkmıştır. Tarım sektörünün payı 1963 yılında %38,1 düzeyindeyken 1980 yılına gelindiğinde %23,8'e kadar gerilemiştir (Us & Akbıyık, 2023, s. 26). Tarımda ekilebilir alanların sınırına ulaşılması nedeniyle üretim kapasitesinin genişleyememesi, ekonomik yapının giderek kent merkezli bir dönüşüm geçirdiğini göstermektedir.

Bu yapısal dönüşüm, iç göç hareketlerinin hızlanmasına doğrudan etki etmiştir. 1960-1970 yılları arasında yaklaşık 5 milyon kişi kırsal alanlardan kentlere göç etmiştir. 1970-1980 döneminde bu hareketlilik yıllık ortalama 350 bin kişi düzeyinde sürmüştür. Bu süreçte kent nüfusunun toplam nüfus içindeki payı %26'dan %45'e yükselmiş, kırsal nüfus oranı %74'ten %55'e gerilemiştir. 1960-1975 yılları arası dönem, Cumhuriyet tarihinin en hızlı kentleşme süreci olarak kaydedilmiştir.[2] 1975 sonrasında iç göç hızında %4,3 oranında bir düşüş yaşanmıştır. Bu gerileme, kırsalda göç edilebilir nüfusun azalması, kentlerde artan işsizlik ve yaşam maliyetleri ile tarımsal destekleme politikalarındaki değişim ve yoğun tarımsal üretime geçişle ilişkilendirilmektedir. Göçün başlıca hedefleri arasında Adana, Ankara, İstanbul ve İzmir yer almış, bu kentlerin taşıma kapasitesinin zorlanmasıyla birlikte Kocaeli, Tekirdağ, Bursa, Aydın ve Manisa gibi çevre kentler de yoğun göç almaya başlamış ve bölgesel kentleşme örüntüsü genişlemiştir (Kaştan, 2016, s. 695).

Aynı dönemde iç göç yalnızca kırdan kente yönelen tek yönlü bir süreç olmaktan çıkmıştır. Göç alan kentlerden daha büyük ve gelişmiş kentlere doğru yeni

[2] Türkiye'de kentleşme hızındaki artış, çok sayıda yerleşim yerinin kent statüsü kazanmasına yol açmıştır. 1960 yılına kadar kent sayısı 66'dan 102'ye yükselmiştir. Aynı dönemde nüfusu 50 binin üzerinde olan kentlerin sayısı 5'ten 11'e çıkmıştır. Bu süreçte toplam kent sayısı 147'ye ulaşmış, orta ve büyük ölçekli kentlerin sayısı ise 27 olmuştur. 1960-1975 döneminde kentleşme daha da hızlanmıştır. Kent sayısı 288'e yükselmiştir. Nüfusu 50 binden fazla olan kentlerin sayısı 65'e çıkmıştır. 100 bin nüfusu aşan kentlerin sayısı ise 36'ya ulaşmıştır (Koçar Uzan, 2024, s. 126).

nüfus hareketleri ortaya çıkmıştır. Bölgesel eşitsizliklerin derinleşmesi, özellikle doğudan batıya doğru yoğunlaşan göç hareketliliğini güçlendirmiştir. Hemşehrilik ve akrabalık temelli göç ağları, bu hareketliliğin süreklilik kazanmasında önemli bir rol oynamıştır. Kentler arası göç, yalnızca nüfusun yer değiştirmesine değil, konut, altyapı ve hizmet yetersizliklerinin farklı mekânlara taşınmasına da yol açmıştır (Altuntepe, 2008, s. 1594-1596; Aksoy, 2016, s. 34-42).

Demokrat Parti Dönemi'nde hız kazanan kentleşme süreci, büyük şehirleri sanayi ve hizmet sektörlerinde sundukları iş imkânlarıyla güçlü bir çekim merkezi hâline getirmiştir. Ancak göç eden nüfusun barınma ihtiyacı planlı ve kamusal politikalarla yeterince karşılanamamıştır. Bu durum gecekonduların hızla yaygınlaşmasına neden olmuştur. Gecekondu yerleşimleri zamanla fiilî bir gerçeklik olarak kabul edilmiş ve devlet bu alanları tamamen ortadan kaldırmak yerine çeşitli düzenlemelerle kontrol altına almaya yönelmiştir. İlk gecekondu düzenlemelerinin bu dönemde yapılması, bu kabullenişi açık biçimde ortaya koymaktadır (Banazlı, 2025, s. 147). Kentleşme süreci, göç edenler açısından çoğu zaman yoksulluk, güvencesizlik ve dışlanma koşulları içinde şekillenmiştir. Bu durum da kentsel eşitsizliklerin derinleşmesine yol açmıştır (Altuntepe, 2008, s. 1594-1596).

Tablo 1. **1960-1980 Dönemi Türkiye: Göç, Kentleşme ve Ekonomik Veriler**

Göstergeler	**Yıllar**	**Değerler**
Kırsaldan Kente Göç Eden Nüfus	**1960-1970**	**5.000.000 kişi**
Kırsaldan Kente Yıllık Ortalama Göç	**1970-1980**	**350.000 kişi**
Kent Nüfus Oranı	**1960>1980**	**%26>%45**
Tarım Nüfus Oranı	**1960>1980**	**%74>%55**
SanayiBüyüme Oranı	**1960-1980**	**%9,6**

**** Yukarıda yer alan verilere göre tablolaştırılmıştır.***

1.3.3. Zorunlu Göçler ve Neoliberal Dönüşüm (1980-2000)

1970'li yılların sonlarından itibaren küresel ölçekte etkisini gösteren neoliberal ekonomi politikaları, yalnızca ekonomik yapıyı değil, kent mekânının örgütlenme biçimini de köklü biçimde dönüştürmüştür. Bu dönemde kentler, nüfusun barındığı alanlar olmanın ötesine geçerek sermaye birikiminin, rekabetin ve piyasa odaklı büyümenin merkezleri hâline gelmiştir (Saçlı, 2022, s. 2118). Bu dönüşümle birlikte kentsel yeniden yapılanma süreçleri toplumsal ihtiyaçlardan çok ekonomik verimlilik, yatırım çekiciliği ve piyasa talepleri doğrultusunda şekillenmiştir. Devlet, neoliberal yaklaşım doğrultusunda ekonomideki düzenleyici rolünü yeniden tanımlamış ve piyasa aktörlerinin yönlendirmelerine açık, dönüşümü kolaylaştıran bir çerçeve oluşturmuştur. Neoliberalizmin öne çıkardığı adem-i merkeziyetçilik, yerelleşme ve katılımcılık söylemleriyle yerel yönetimlere kentsel planlama ve dönüşüm alanlarında daha geniş yetkiler tanınmış olsa da karar alma süreçlerinin büyük ölçüde merkezi otoritenin kontrolünde yürütüldüğü görülmektedir. Böylece neoliberal dönemde kentler, fiziksel dönüşümün yanı sıra yönetsel, ekonomik ve mekânsal düzeyde yeniden tanımlanmıştır. Kentsel politikaların odağı toplumsal faydadan çok sermaye odaklı bir planlama anlayışına kaymıştır (Bahçeci, 2017, s. 37).

Neoliberal politikaların 1970'lerin sonundaki küresel krizlerin ardından yükselişe geçmesi, Keynesyen Refah Devleti Modeli'nin tıkanmasıyla birlikte devletin ekonomideki müdahaleci rolünü sınırlandıran ve sermayenin dolaşımını kolaylaştırmayı amaçlayan yeni bir yönetişim mantığı üretmiştir.[3] Kamu hizmetlerinin özelleştirilmesi, piyasa rekabetinin artırılması ve özel mülkiyetin güvence altına alınması bu sürecin temel unsurları olmuştur (Bahçeci, 2017, s. 37). 1970'li yılların sonunda ortaya çıkan ekonomik krizler, ithal ikameci sanayileşme modeli ile Keynesyen Refah Devleti anlayışının sürdürülemez hâle gelmesi sonucunda neoliberal düşüncenin yükselişine zemin hazırlamıştır. 1980'lerden itibaren uluslararası finans

[3] Keynesyen Refah Devleti Modeli, 1929 Büyük Buhranı sonrasında John Maynard Keynes'in iktisadi görüşleri doğrultusunda şekillenmiş ve özellikle II. Dünya Savaşı sonrasında Batı Avrupa ve ABD'de uygulanmıştır. Model, devletin ekonomi üzerindeki aktif rolünü, tam istihdamı hedefleyen maliye politikalarını ve sosyal refah harcamalarını esas almıştır. Bu yaklaşım, 1945-1970'lerin ortalarına kadar etkisini sürdürmüş, 1973 petrol krizi ve ekonomik durgunlukla birlikte yerini neoliberal politikalara bırakmaya başlamıştır (Bkz. Koray, Sosyal Politika, 2005).

kuruluşlarının yönlendirici etkisiyle benimsenen neoliberal politikalar, devletin ekonomideki müdahaleci rolünü sınırlandırarak serbest piyasa mekanizmasını temel alan bir düzen oluşturmuştur. Kamu hizmetlerinin özelleştirilmesi, girişimciliğin teşviki ve yabancı sermaye akışının kolaylaştırılmasıyla birlikte devlet, sermaye birikimini düzenleyen bir aracı konumuna indirgenmiştir. Bu ekonomik dönüşüm, eş zamanlı olarak kentsel mekânın üretimine de yansımıştır. Kentler ekonomik rekabetin, sermaye yoğunlaşmasının ve mekânsal yeniden yapılanmanın başlıca uygulama alanı hâline gelmiştir (Uğurlu, 2013, s. 3-4).

Türkiye'de neoliberal dönüşümün kurumsal zemini, 24 Ocak 1980 Kararları ile oluşturulmuştur. Faiz ve döviz kurlarındaki denetimlerin kaldırılması, reel devalüasyonlar ve dış ticaretin serbestleştirilmesi gibi uygulamalar IMF ve Dünya Bankası politikaları çerçevesinde devletin ekonomik alandan geri çekilmesini hızlandırmıştır. Kısa vadede ekonomik hareketlilik yaratan bu düzenlemeler, uzun vadede gelir dağılımını bozarak toplumsal eşitsizlikleri artırmıştır. Kamusal hizmetlere yönelik yatırımların azalması, emek piyasasında güvencesizliğin yükselmesi ve küçük sermayenin zayıflaması dönüşümün belirgin sonuçları arasında yer almıştır. 1980'lerde gözlenen büyüme ivmesi 1990'larda yavaşlamış ve istihdama düşük katkı sunan, sermaye birikimine dayalı kırılgan bir ekonomik yapı ortaya çıkmıştır. Finansal serbestleşme, yüksek faiz, kısa vadeli sermaye akımları ve düşük tasarruf oranları nedeniyle ekonomi daha hassas hâle gelmiştir. Sanayinin zayıflaması, hizmet sektörünü istihdamın merkezine yerleştirirken kırdan kente yoğun göçün sürmesi kentlerde işsizlik, yoksulluk ve sosyal eşitsizlikleri artırmıştır (Ayhan Gökçek, 2023, s. 150-153).

Bu ekonomik dönüşüm, devletin mekânsal planlama ve kent politikalarındaki konumunu da köklü biçimde değiştirmiştir. 12 Eylül 1980 askerî müdahalesi sonrasında Turgut Özal liderliğinde güç kazanan neoliberal yaklaşım, devletin üretici rolünü azaltarak onu daha çok düzenleyici bir aktör hâline getirmiştir. 1986'da plan yapma ve onama yetkisinin belediyelere devredilmesi başlangıçta yerinden yönetim ilkesiyle gerekçelendirilmiş olsa da zamanla planlamayı kuralsızlaştırarak piyasa merkezli bir yapıya dönüştürmüştür (Çay & Kandemir, 2022, s. 27). 24 Ocak Kararları sonrasında konut ve imar alanında gerçekleştirilen düzenlemeler, gecekondu bölgelerini formel ekonomiye entegre ederken bu alanları yeni rant merkezlerine

dönüştürmüştür. Belediyelere devredilen planlama yetkileri yerel özerklikten çok merkezi otoriteyle bütünleşen hiyerarşik bir rant dağıtım mekanizmasını pekiştirmiştir. Böylece neoliberal dönem, kentsel mekânın üretiminde eşitsizlikleri derinleştiren, siyasal ve ekonomik iktidarın mekân üzerinden yeniden üretildiği merkezileşmiş bir yapı ortaya çıkarmıştır (Uğurlu, 2013, s. 4-6).

Neoliberal politikaların etkisiyle kentsel mekân yalnızca fiziksel değil, toplumsal ve siyasal boyutlarıyla da dönüştürülmüştür. Lefebvre'in "her toplum kendi mekânını üretir" yaklaşımının işaret ettiği üzere devlet, sermaye çevreleri ve piyasa aktörleri mekânın yeniden ölçeklendirilmesinde belirleyici rol üstlenmiştir. Harvey'in "yaratıcı yıkım" kavramının da ifade ettiği gibi, neoliberal dönemde sermaye birikiminin sürekliliğini sağlamak amacıyla mevcut kentsel dokular parçalanarak yeni rant alanları yaratılmıştır. Türkiye'de özellikle büyükşehirlerde hız kazanan dönüşüm süreçleri prestij projeleri, alışveriş merkezleri ve güvenlikli konut alanları aracılığıyla piyasa mantığına göre biçimlenmiştir. Böylece neoliberal ekonomi politikaları kentsel mekânı ekonomik büyümenin taşıyıcısı hâline getirirken sosyal eşitsizlikleri derinleştiren, mekânsal ayrışmayı artıran ve iktidarın meşruiyetini mekân üzerinden yeniden üreten bir yapı üretmiştir (Bahçeci, 2017, s. 37; Uğurlu, 2013, s. 3-4).

1980 sonrası dönemde Türkiye'de iç göç, önceki yıllarda gözlenen hareketlilikten belirgin biçimde ayrışan bir nitelik kazanmıştır. Bu dönemde yer değiştirme kararları yalnızca ekonomik beklentilerle açıklanamaz hâle gelmiş, güvenlik algısındaki bozulma gündelik yaşamı doğrudan etkileyen bir unsur olarak öne çıkmıştır (Şimşek, 2017, s. 138-140). Kırsal alanlarda yaşam koşulları giderek zorlaşmış ve özellikle belirli bölgelerde yerinde kalmak sürdürülebilir olmaktan çıkmıştır. Göç, bireyler açısından tercih edilen bir seçenekten çok kaçınılmaz bir çıkış yolu olarak algılanmaya başlanmıştır. Kentler açısından ise bu süreç ani ve plansız bir nüfus artışı anlamına gelmiştir. İç göç böylece bireysel kararların ötesine geçerek kamusal boyutu olan bir sorun alanı hâline gelmiştir (Başel, 2011, s. 517-520).

1980'li yılların ortasından itibaren göç hareketlerinin hacmi dikkat çekici biçimde artmıştır. 1975-1980 döneminde yaklaşık bir milyon civarında olan iç göç sayısının kısa süre içerisinde iki buçuk milyonu aşması bu artışın boyutunu açık biçimde ortaya koymaktadır (Kaya, 2014, s. 194-195). Bu dönemde göç yalnızca köyden kente yönelen bir akışla sınırlı kalmamış, kentten kente gerçekleşen

hareketlilik de belirginleşmiştir. Özellikle Marmara Bölgesi, bu süreçte göçün en yoğunlaştığı alanlardan biri olarak öne çıkmıştır (Şimşek, 2017, s. 138-140).

Zorunlu göçün ortaya çıkmasında güvenlik temelli nedenler belirleyici bir rol oynamıştır. Terör olaylarının yoğunlaştığı dönemlerde kırsal yerleşimlerde yaşamın sürekliliği ciddi biçimde zayıflamış; güvenlik kaygıları, baskı ortamı ve geleceğe dair belirsizlik duygusu gündelik hayatı kuşatmıştır. Bazı köylerin tamamen boşaltılmasıyla birlikte zorunlu göç bireysel bir tercih olmaktan çıkmış ve hayatta kalma refleksiyle şekillenen bir yer değiştirme sürecine dönüşmüştür (Bülbül & Köse, 2010, s. 79). Göçlerin büyük bir kısmı plansız ve hazırlıksız gerçekleşmiş; kentlere ulaşan nüfus barınma, geçim ve istihdam sorunlarıyla doğrudan karşı karşıya kalmıştır. Kentlerin bu ani nüfus artışını karşılayacak altyapı ve hizmet kapasitesine sahip olmaması yaşanan sorunları daha da derinleştirmiştir (Başel, 2011, s. 517-520).

Bu dönemde zorunlu göç tek aşamalı ve kısa süreli bir yer değiştirme süreci olarak yaşanmamıştır. İlk aşamada kırsal alanlardan il merkezlerine yönelim görülmüş; güvenli alan arayışı bu hareketin temel motivasyonunu oluşturmuştur. Ancak il merkezlerinde karşılaşılan sınırlı istihdam olanakları ve yaşam koşulları, göç eden nüfusu daha büyük kentlere yöneltmiştir. Böylece ikinci bir göç dalgası ortaya çıkmış ve zorunlu göç kademeli bir nitelik kazanmıştır. Bu çok aşamalı süreç, göçün geçici bir durum olmaktan çıkmasına ve kalıcı sonuçlar üretmesine yol açmıştır. Kent çeperlerinde yoğunlaşan nüfus, yeni yaşam alanlarını çoğunlukla hemşehrilik ve akrabalık ağları üzerinden kurmuştur. Bu durum kent mekânında yeni yerleşim biçimlerinin ortaya çıkmasını beraberinde getirmiştir. Aynı zamanda mekânsal ayrışma daha görünür hâle gelmiş ve kent içi eşitsizlikler belirgin biçimde derinleşmiştir (Şimşek, 2017, s. 138-140).

1990'lı yıllara gelindiğinde zorunlu göçün mekânsal etkileri daha açık biçimde gözlemlenmiştir. Antalya ve Kocaeli gibi sanayi ve turizm merkezleri bu dönemde öne çıkmış; sanayi yatırımlarının artması ve turizm sektörünün sunduğu istihdam olanakları bu yönelimi güçlendirmiştir. Kentlerin kısa sürede hızla büyümesi altyapı ve kamu hizmetleri üzerinde ciddi baskılar yaratmış; eğitim, sağlık ve konut alanlarında yaşanan yetersizlikler zorunlu göçün kentlerde yarattığı yapısal sorunları daha görünür hâle getirmiştir (Kaya, 2014, s. 194–195; Başel, 2011, s. 517-520).

1980-2000 döneminde zorunlu göç yalnızca ülke içi hareketlerle sınırlı kalmamıştır. Bulgaristan'da Türk ve Müslüman azınlığa yönelik uygulanan asimilasyon politikaları 1989 yılında kitlesel bir dış göç dalgasına yol açmıştır. Kısa süre içerisinde yüz binlerce kişinin Türkiye'ye gelmesi, devletin göç yönetimi kapasitesini ciddi biçimde zorlamıştır. Barınma, kayıt altına alma ve istihdam gibi alanlarda büyük ölçüde geçici çözümler üretilmiş; bu süreç zorunlu göçlerin yalnızca insani değil aynı zamanda yönetsel ve kurumsal boyutları olduğunu da açık biçimde ortaya koymuştur. Yaşanan bu deneyim, Türkiye'nin zorunlu göçlerle karşılaştığında daha planlı ve bütüncül politikalara ihtiyaç duyduğunu göstermiştir (Bülbül & Köse, 2010, s. 79; Barut, 2022, s. 111-112).

Aynı dönemde Soğuk Savaş'ın sona ermesi, Balkanlar'daki çatışmalar ve Orta Doğu'daki siyasal istikrarsızlıklar Türkiye'yi hem hedef hem de transit ülke konumuna taşımıştır. 1990'lı yıllarda Doğu Bloku ülkelerinden gelen düzensiz göçmenler özellikle enformel işgücü piyasasında yer almıştır. Bu durum göç yönetiminin daha çok ekonomik ihtiyaçlar doğrultusunda şekillendiğini göstermektedir (Çakırer Özservet & Kuruoğlu, 2024, s. 53-58).

1980–2000 yılları aralığında zorunlu göç olgusu güvenlik politikaları ve bölgesel eşitsizliklerle doğrudan ilişkilidir. Özellikle Doğu ve Güneydoğu Anadolu bölgelerinde uygulanan OHAL rejimi, köy boşaltmaları ve yayla yasakları milyonlarca kişinin kendi iradesi dışında yerinden edilmesine neden olmuştur. Bu göçler ekonomik nedenlere dayalı klasik göç hareketlerinden farklı olarak çatışma, baskı ve tehdit ortamının ürünü olan bir yerinden edilme süreci niteliği taşımaktadır. Kentlere yönelen bu nüfus barınma ve istihdam başta olmak üzere çok sayıda yapısal sorunla karşılaşmıştır (Çilmi, 2024, s. 169-171).

12 Eylül 1980 Askerî Darbesi sonrasında kısa süreli bir durgunluk izlenen iç göç hareketleri 1984'lerden itibaren yeniden ivme kazanmıştır. 1984'te PKK'nın silahlı faaliyetlere başlaması, kırsal alanlarda güvenliğin zayıflaması ve kamu görevlilerine yönelik saldırıların artması bölge halkının kitlesel biçimde göç etmesine yol açmıştır. 1990'lı yıllarda binlerce köyün boşaltılması yeniden yerleştirme politikalarının yetersizliği nedeniyle göç eden nüfusun büyük kısmını kent merkezlerine yöneltmiştir. Bu süreçte İstanbul, İzmir, Bursa ve Kocaeli gibi sanayi kentleri başlıca çekim alanları hâline gelmiştir. Yaklaşık 21 milyon kişinin il

değiştirmesi, iç göçün Türkiye'nin demografik ve mekânsal yapısını köklü biçimde dönüştürdüğünü göstermektedir (Adıgüzel, 2016, s. 43; Mutlu, 2009, s. 22-26; Köse & Bülbül, 2009, s. 77-79).

Sonuç olarak 1980-2000 dönemi, neoliberal dönüşüm ile zorunlu göç olgusunun kronolojik ve nedensel olarak iç içe geçtiği bir süreci ifade etmektedir. Bu dönemde Türkiye hem iç hem dış göç hareketlerini eş zamanlı olarak deneyimlemiş; göç olgusu ekonomik, güvenlik ve yönetsel boyutlarıyla daha görünür hâle gelmiştir. Bu yönüyle söz konusu dönem, Türkiye'nin göç politikalarının yeniden tanımlanmaya başlandığı kritik bir eşik olarak değerlendirilmektedir.

1.3.4.2000 Sonrası Uluslararası Göç ve Yeni Göç Gerçeklikleri

2000 sonrası dönemde uluslararası göç, küreselleşmenin hız kazanması, iletişim ve ulaşım imkânlarının gelişmesiyle birlikte devletlerin tek başına yönetmekte zorlandığı karmaşık ve çok boyutlu bir yapıya dönüşmüştür. Düzensiz göç, insan ticareti, sığınma ve zorunlu yer değiştirmelerin artması, göçü yalnızca ulusal sınırlar içinde ele alınan bir olgu olmaktan çıkarmış, aynı zamanda çok katmanlı bir yönetişim alanı hâline getirmiştir. Bu süreçte Birleşmiş Milletler (BM), Uluslararası Göç Örgütü (IOM), Uluslararası Çalışma Örgütü (ILO) ve Avrupa Göç Komitesi gibi uluslararası kurumlar göçün insan hakları, güvenlik, kalkınma ve entegrasyon boyutlarını birlikte ele almış, çok taraflı ve bölgesel iş birlikleri güçlenmiştir (Barut, 2022, s.45-48).

Türkiye'de 2000'li yıllar, göç yönetiminin AB ile uyum süreci doğrultusunda yeniden şekillendiği bir dönem olmuştur. 2001, 2003, 2006 ve 2008 yıllarında kabul edilen Katılım Ortaklığı Belgeleri,[4] Türkiye'den özellikle düzensiz göçle mücadele, mülteci ve sığınmacı haklarının geliştirilmesi ile bu alanda kurumsal ve hukuki kapasitenin güçlendirilmesine yönelik somut adımlar atılmasını talep etmiştir. Bu çerçevede, göç yönetimine ilişkin düzenlemeler AB normlarına paralel biçimde ele alınmıştır. Bu dönüşüm kamu politikası yaklaşımı çerçevesinde değerlendirilmiş ve karar alma süreçlerindeki çok aktörlü yapıyı açıklamak amacıyla Sabatier'in süreç

[4] Katılım Ortaklığı Belgeleri, Türkiye'nin AB üyelik sürecinde kısa ve orta vadeli önceliklerini ve uyum takvimini belirleyen temel yol haritası belgeleridir; ilk olarak 2001'de yayımlanmış ve daha sonra 2003, 2006 ve 2008 yıllarında gözden geçirilmiştir. Bu belgeler, aday ülkenin AB müktesebatına uyumuna yönelik gerekli önlemleri sıralar ve ülkenin kurumsal kapasite ile hukuki uyum çalışmalarını yönlendirir (T.C. Dışişleri Bakanlığı, Avrupa Birliği Başkanlığı, Katılım Ortaklığı Belgeleri).

modeli kullanılmıştır.[5] Yasama sürecinde etkili olan kurumlar arasındaki ilişkileri görünür kılmak için politika ağı yaklaşımına başvurulmuş, göç yönetiminin yalnızca merkezi idareye indirgenemeyeceği vurgulanmıştır (Mamur I, 2017, s.25).

2000 sonrası göç yönetimi, sınır güvenliği ya da insani yardım ekseniyle sınırlı kalmamış ve toplumsal uyum ve kültürlerarası etkileşimi kapsayan daha bütüncül bir anlayışa yönelmiştir. Türkiye'de doğru bilgilendirme, medya stratejileri ve toplumla iletişim bu dönemde öne çıkan başlıklardan biri olmuştur. 2019'un "Sosyal Uyum Yılı" ilan edilmesi ve Göç İdaresi Genel Müdürlüğü tarafından yürütülen Sosyal Uyum Mahalle Buluşmaları, iletişimin göç yönetiminde merkezi bir unsur hâline geldiğini göstermiştir. Medya, kamu kurumları ve sivil toplum kuruluşları arasında kurulan iş birliği, bilgi kirliliğinin azaltılmasını ve toplumsal gerilimlerin önlenmesini amaçlamıştır (Özçürümez & İçduygu, 2022, s.277-278).

Bu dönemde Türkiye'de uluslararası göç politikalarının biçimlenişi, süreç temelli ve ağ odaklı yaklaşımlar birlikte değerlendirildiğinde daha anlaşılır hâle gelmektedir. Göçmen ilişki ağları, bireylerin göç kararını alma, yerleşme ve uyum süreçlerinde sahip oldukları sosyal bağların belirleyici rol oynadığını ortaya koymaktadır. Akrabalık, hemşehrilik ve topluluk temelli ağlar, göçmenlerin barınma, istihdam ve toplumsal bütünleşme süreçlerini kolaylaştırmaktadır. Bu durum, göçün yalnızca bireysel bir hareketlilik değil, aynı zamanda toplumsal ve kurumsal düzeyde yeniden üretilen bir süreç olduğunu göstermektedir (Mamur I, 2017, s.29-30).

Süreç temelli yaklaşımlar, göçü karar alma, uygulama, yerleşme ve uyum aşamaları üzerinden ele alırken, ağ odaklı yaklaşımlar bu aşamalarda yer alan aktörler arasındaki ilişkileri görünür kılmaktadır. Türkiye'de 2000 sonrası dönemde AB ile uyum süreci kapsamında yaşanan dönüşüm hem Sabatier'in süreç modeli hem de politika ağları yaklaşımıyla açıklanabilir. Merkezi yönetim, yerel idareler, sivil toplum kuruluşları ve uluslararası aktörler arasındaki etkileşim, göç yönetiminin biçimlenmesinde etkili olmuştur. Bu çerçevede göç politikaları yasal düzenlemelerle

[5] Sabatier modeli teorisi, kamu politikalarının belirli bir politika alanı içinde yalnızca merkezi karar alıcılar tarafından değil; farklı çıkar ve düşüncelere sahip kamu kurumları, sivil toplum örgütleri, uluslararası aktörler ve uzman gruplarının oluşturduğu koalisyonlar aracılığıyla şekillendiğini ileri sürmektedir. Bu yaklaşım, politika değişimini kısa vadeli kararlar yerine uzun erimli etkileşimler ve öğrenme süreçleri üzerinden açıklamayı amaçlar. Bu nedenle, Avrupa Birliği–Türkiye ilişkileri çerçevesinde gelişen ve çok sayıda aktörün dâhil olduğu göç politikalarının analizinde açıklayıcı bir çerçeve sunmaktadır (Bkz: Sabatier & Jenkins-Smith, 1993).

birlikte, sosyal ağların ve kurumsal ilişkilerin dinamik yapısıyla şekillenmiştir (Koçal & Karasu, 2024, s.86-91).

2000 sonrası dönemde uluslararası göçün politika gündemine taşınmasında tarihsel miras ve küresel gelişmeler belirleyici olmuştur. Cumhuriyet'in ilk dönemlerine hâkim olan kitlesel iskân anlayışı, zamanla hak temelli bir yönetime evirilmiştir. 2001 Katılım Ortaklığı Belgesi, Türkiye'nin göç politikasını AB müktesebatına yaklaştıran temel adımlardan biri olmuştur. 1994 İltica ve Sığınma Yönetmeliği ile başlayan süreç, 2013 yılında yürürlüğe giren 6458 sayılı Yabancılar ve Uluslararası Koruma Kanunu ile kapsamlı bir çerçeveye kavuşmuştur (Resmî Gazete, 2013). Göç İdaresi Genel Müdürlüğü'nün kurulması ve geçici koruma statüsünün yasal zemine oturtulması, göçmenlerin eğitim, sağlık, istihdam ve uyum alanlarındaki haklarının güvence altına alınmasını sağlamıştır (Polat & Alsallomy, 2021, s.157-158).

Politika tasarımı ve karar alma süreçleri, 2000 sonrası dönemde daha kurumsal ve stratejik bir yapıya dönüşmüştür. Artan göç baskısı ve uluslararası yükümlülükler, göçün insan hakları ve uyum boyutlarıyla birlikte ele alınmasını zorunlu kılmıştır. 2013 sonrası dönemde göç yönetimi merkezileştirilmiş ve 2018'de Cumhurbaşkanlığı Hükümet Sistemi'ne geçişle birlikte karar alma mekanizmaları Cumhurbaşkanlığı bünyesindeki kurullar aracılığıyla yürütülmeye başlanmıştır. Yerel yönetimler, sivil toplum kuruluşları ve özel sektör temsilcilerinin sürece dâhil edilmesi, çok aktörlü bir yönetişim anlayışını güçlendirmiştir. Bu süreçte Türkiye'nin göç yönetimi, uygulayıcı bir yapıdan stratejik kararların üretildiği kurumsal bir politika alanına dönüşmüştür (Barut, 2022, s.179-186).

2. TÜRKİYE'DE GÖÇ POLİTİKALARININ DÖNÜŞÜMÜ: KAMU POLİTİKASI ANALİZİ

2.1. Türkiye'de Göç Politikalarının Tarihsel Evrimi

Türkiye'nin göç politikalarının tarihsel gelişimi, nüfus hareketlerinin yanında kültürel, ekonomik ve siyasal etkileşimlerin de bir yansıması olarak şekillenmiştir. Orta Asya'dan başlayıp Anadolu ve Rumeli'ye uzanan göç rotaları, farklı medeniyetlerin birbirinden öğrenme süreçlerini tetiklemiş ve Anadolu'nun çok katmanlı toplumsal yapısının oluşmasına zemin hazırlamıştır. Karpat'ın da belirttiği gibi göç, insanlık tarihinin ilerlemesini sağlayan dinamik bir güç olup, medeniyetlerin dönüşümünde temel bir rol oynamıştır. Osmanlı döneminde göç hem demografik dengeyi sağlamak hem de siyasal ve askerî hedefleri desteklemek amacıyla yönlendirilmiş ve Oğuz-Türkmen hareketliliği çok kültürlü idari yapının oluşmasına katkı sunmuştur. 18. ve 19. yüzyıllarda yükselen milliyetçilik akımlarıyla birlikte göç daha siyasal bir nitelik kazanmış; Cumhuriyet'in kuruluş döneminde Balkanlar, Kafkasya ve Kırım'dan gelen Müslüman nüfusun Anadolu'ya yerleşmesi ulus-devlet anlayışının temellerini güçlendirmiştir. Böylece göç, Türkiye'de yalnızca demografik bir hareketlilik değil, aynı zamanda kimliğin, kültürün ve kamu politikasının şekillenmesinde belirleyici bir unsur hâline gelmiştir (Karpat, 2017, s. 11-18).

Kamu politikaları ise eşitlik, şeffaflık ve hesap verebilirlik ilkeleri doğrultusunda sürdürülebilir bir yönetim anlayışını amaçlayan uygulamalardır. Bu çerçevede göç, ülkenin jeopolitik konumu, sosyo-kültürel yapısı, ekonomik kapasitesi ve siyasal dinamikleriyle doğrudan bağlantılı stratejik bir politika alanına dönüşmüştür. Tarihsel deneyimler ve uluslararası koşullar göç politikalarının biçimlenişinde belirleyici olmuştur. Farklı dönemlerdeki göç hareketleri Türkiye'nin ulusal ve uluslararası düzeydeki konumunu etkilemiş, göçmen profilleri ve politika öncelikleri buna göre farklılaşmıştır. Günümüzde giderek karmaşıklaşan göç hareketlerinin etkin biçimde yönetilebilmesi için yalnızca yasal düzenlemeler değil; kurumsal kapasitenin güçlendirilmesi, çok düzeyli yönetişim mekanizmalarının geliştirilmesi ve uluslararası iş birliğinin artırılması gerekmektedir. Dolayısıyla modern dönemde göç yönetimi, ulusal politika yapımından yerel yönetimlerin, sivil toplum kuruluşlarının ve uluslararası aktörlerin katılımına uzanan bütüncül ve

kurumsallaşmış bir süreç olarak ele alınmalıdır (Örselli & Babahanoğlu, 2016, s. 2063-2064).

2.1.1. Merkezi Planlama ve Devletçi Müdahalecilik

1960-1980 dönemi, Türkiye'de göç politikalarının merkezi planlama ve devletçi müdahalecilik anlayışı çerçevesinde şekillendiği bir süreci ifade etmektedir. Bu dönemde göç, kendiliğinden gelişen bir nüfus hareketi olarak değil, ekonomik kalkınma hedefleri ve ulus-devlet inşası doğrultusunda yönlendirilen bir kamu politikası alanı olarak ele alınmıştır. Artan nüfus, kırsal alanlarda yoğunlaşan işsizlik ve sanayileşme hedeflerinin yarattığı baskılar, devletin göçü planlı biçimde denetlemesini gerekli kılmıştır. Planlı kalkınma anlayışı içinde göç, ekonomik dengeleri koruma ve toplumsal istikrarı sağlama amacına hizmet eden tamamlayıcı bir araç olarak değerlendirilmiştir (Barut, 2022, s.101-103).

Bu çerçevede dış göçler, devlet eliyle bilinçli biçimde yönlendirilmiştir. Avrupa'da II. Dünya Savaşı sonrasında ortaya çıkan işgücü açığı, Türkiye açısından ekonomik bir fırsat olarak görülmüş ve bu fırsat kalkınma planlarıyla uyumlu biçimde değerlendirilmiştir. Almanya başta olmak üzere çeşitli Avrupa ülkeleriyle yapılan ikili işgücü anlaşmaları, Türk işçilerinin yurt dışına gönderilmesini kurumsal bir zemine oturtmuştur. Başlangıçta geçici "misafir işçi" anlayışıyla yürütülen bu süreç, iç işsizlik baskısını hafifletmiş ve işçi dövizleri aracılığıyla ekonomik büyümeye katkı sağlamıştır. 1970'li yılların başında işçi dövizlerinin Türkiye ekonomisi açısından temel gelir kaynaklarından biri hâline gelmesi, göçün ekonomik planlama içindeki stratejik konumunu daha da güçlendirmiştir (Barut, 2022).

1973 Petrol Krizi sonrasında Avrupa ülkelerinde yaşanan ekonomik durgunluk, işçi alımlarının azalmasına neden olmuş ve bu gelişme göç akımlarının yönünü değiştirmiştir. Türk işçiler bu dönemde Orta Doğu ve Körfez ülkelerine yönelmiş ve dış göç yeni bölgesel hatlar üzerinden devam etmiştir. Bu yönelim, göçün yalnızca ekonomik bir araç olarak değil, aynı zamanda dış politika ve uluslararası ilişkilerle bağlantılı bir politika alanı olarak ele alındığını göstermektedir. Dış göç, söz konusu dönemde devletin kalkınma hedefleriyle birlikte yürütülen planlı bir strateji niteliğini korumuştur (Barut, 2022).

Aynı dönemde Balkanlar'dan Türkiye'ye yönelen göçler, ekonomik gerekçelerin ötesinde ideolojik ve demografik hedeflerle ilişkilendirilmiştir. Bulgaristan, Yugoslavya ve Romanya'dan gelen Türk ve Müslüman nüfus, etnik ve dini aidiyet bakımından ulusal kimlik anlayışıyla uyumlu görülmüş ve bu göçler devlet tarafından desteklenmiştir. Göçmenlerin özellikle tarımsal üretimin yoğun olduğu bölgelere yerleştirilmesi, ekonomik verimliliğin artırılmasını ve toplumsal uyumun daha hızlı sağlanmasını amaçlamıştır. Bu süreç, Türkiye'nin sosyo-kültürel yapısında belirgin bir homojenleşmeye yol açmış ve göç politikalarının ideolojik boyutunu görünür kılmıştır (Barut, 2022).

Devletçi müdahalecilik anlayışı, hukuki düzenlemeler yoluyla kurumsal bir nitelik kazanmıştır. 1961 Anayasası ile sosyal devlet ilkesi anayasal güvence altına alınmış, planlı kalkınma yaklaşımı ekonomik ve toplumsal yaşamın temel çerçevesi hâline gelmiştir. Devlet Planlama Teşkilatı'nın güçlendirilmesi, çalışma hayatına ilişkin düzenlemeler ve sosyal güvenliğin anayasal hak olarak tanımlanması, devletin düzenleyici ve denetleyici rolünü daha belirgin hâle getirmiştir. Bu çerçevede devlet, yalnızca ekonomik alanı değil, toplumsal yapıyı da yönlendiren bir aktör olarak konumlanmıştır (Özaydın & Çevik, 2017, s. 602-609).

Göç alanında Pasaport Kanunu ile yurtdışına çıkışların devlet iznine bağlanması ve Yabancıların İkamet ve Seyahatleri Hakkında Kanun ile yabancıların hareket alanının düzenlenmesi, göçü sıkı bir hukuki denetim altına almıştır (Resmî Gazete, 1950). Yine 1964 tarihli Türk Vatandaşlığı Kanunu'nda yapılan düzenlemeler, göçmen kabulünü "Türk soyu ve kültürüne bağlılık" ilkesi üzerinden şekillendirmiştir (Resmî Gazete, 1964). Böylece göç, yalnızca bir nüfus hareketi olmaktan çıkarak ulusal kimlik, güvenlik ve ekonomik kalkınma politikalarıyla bütünleşen stratejik bir yönetim aracına dönüşmüştür (Barut, 2022).

Türklerin Almanya'ya yönelik işgücü göçü, bu planlı ve devletçi yaklaşımın en belirgin örneklerinden birini oluşturmuştur. 1961 tarihli İşgücü Anlaşması,[6] Türkiye açısından emek ihracına dayalı bir ekonomik stratejiyi yansıtmış, Almanya açısından ise geçici ve maliyet odaklı bir istihdam politikası olarak kurgulanmıştır. Göçün geçici olacağı varsayımı, uzun vadeli uyum ve yerleşim politikalarının

[6] 30 Ekim 1961 tarihli İşgücü Anlaşması, Türkiye ile Almanya Federal Cumhuriyeti arasında imzalanmış olup Türk işçilerinin Almanya'da belirli sürelerle istihdam edilmesine ilişkin usul ve esasları düzenlemiştir (T.C. Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığı, 2014, s.15-19).

geliştirilmesini geciktirmiş ve Türk işçilerin hukuki ve toplumsal konumlarını kırılgan hâle getirmiştir. Bu durum, göçün yalnızca ekonomik faydalar üzerinden ele alındığını göstermektedir (Yılmaz, 2023, s.165-166; İyi, 2021, s.125-128).

1970'li yıllarla birlikte aile birleşimlerinin artması, Türk göçünün kalıcı bir nitelik kazandığını açık biçimde ortaya koymuştur. Alman vatandaşlık rejiminin uzun süre kan bağı esasına dayanması, Türk göçmenlerin siyasal katılımını sınırlamış ve entegrasyonun ekonomik boyutla sınırlı kalmasına yol açmıştır (Gündoğmuş & Arpacı, 2019, s.143-147). Buna rağmen dönüşü teşvik eden politikalar beklenen sonucu vermemiş, Türk nüfusunun kalıcılığı giderek pekişmiştir. Bu süreç, göçün bir işgücü hareketinin ötesine geçerek doğrudan bir kamu politikası sorunu hâline geldiğini göstermektedir (Demirağ & Kakışım, 2018, s.138-139).

Değişen göç gerçekliği karşısında Türkiye, yurtdışındaki vatandaşlarına yönelik kurumsal mekanizmalarını güçlendirmiştir. Konsolosluk ağının genişletilmesi ve ataşelikler aracılığıyla sunulan sosyal ve kültürel hizmetler, diaspora odaklı bir kamu politikası anlayışının geliştiğini göstermektedir. Anayasa'nın 62. maddesi temelinde yurtdışındaki vatandaşların korunması, devletin kalıcı sorumluluk alanlarından biri hâline gelmiş ve bu yaklaşım göç olgusunun uzun vadeli etkilerinin kabul edildiğini ortaya koymuştur (Ünver, 2012, s.204-208).

Bu bağlamda 1960-1980 dönemi, Türkiye'de göçün sosyal devlet ilkesiyle harmanlanmış merkezi planlama anlayışıyla yönetildiği bir evreyi temsil etmektedir. Göç, ekonomik kalkınma hedefleri ve ulusal kimlik inşasıyla bütünleşmiş, spontane bir toplumsal hareket olmaktan çıkarılarak devlet eliyle yönlendirilen stratejik bir politika alanına dönüştürülmüştür. Bu dönemde geliştirilen yaklaşım, sonraki yıllarda ortaya çıkacak göç politikalarının kurumsal ve zihinsel zeminini oluşturmuştur (Özaydın & Çevik, s.602-609, 2017; Barut, 2022).

2.1.2. Enformel Yönetişim

Yönetişim kavramı, klasik yönetim anlayışının sınırlarının belirginleştiği bir tarihsel bağlamda ortaya çıkmıştır. Antik Yunan'daki "yol göstermek" ve "dümen tutmak" anlamlarına dayanan kavramsal kökenine rağmen, çağdaş literatürde yönetişim çok daha geniş bir içeriğe sahiptir. Özellikle 1990'lı yıllardan itibaren yönetişim, merkeziyetçi ve hiyerarşik yönetim modelinin yerini alan, çok aktörlü ve

yatay ilişkilere dayalı bir düzeni ifade eden bir paradigma olarak ele alınmıştır. Bu dönüşüm, devletin tek başına karar alan ve uygulayan aktör olarak toplumsal sorunlara cevap vermekte zorlanmasıyla ilişkilidir. Artan karmaşıklık, çeşitlenen talepler ve krizler, yönetim anlayışının yeniden tanımlanmasını zorunlu kılmıştır (Bayraktar, 2015, s. 74-75).

Yönetişim anlayışı, kamusal alanın yalnızca devlet tarafından düzenlenen bir alan olmadığını kabul eder. Kamu politikalarının oluşturulması ve uygulanması süreçlerinde yerel yönetimler, sivil toplum kuruluşları, özel sektör aktörleri ve uluslararası kurumlar etkin rol üstlenir. Yetki ve sorumlulukların tek merkezde toplanmadığı bu yapı, karar alma süreçlerinin karşılıklı etkileşim ve müzakere temelinde şekillenmesine imkân tanır. Bu yönüyle yönetişim, emir–kontrol mantığına dayalı klasik yönetim anlayışından ayrılır. Devletin rolü doğrudan uygulayıcı olmaktan ziyade düzenleyici ve kolaylaştırıcı bir konuma evrilir (Kahraman & Tanıyıcı, 2018, s. 240-242; Canıkalp & Ünlükaplan, 2016, s. 3-4).

Yönetişim kavramının kuramsal olarak güç kazanmasında uluslararası kuruluşların etkisi belirgindir. Dünya Bankası ve benzeri kurumlar, 1980'li yılların sonlarından itibaren yönetişimi kalkınma sorunlarının çözümünde temel bir araç olarak tanımlamıştır. İlk dönem yaklaşımlarda devletin küçültülmesi ve piyasa mekanizmalarının önünün açılması öne çıkmıştır. Zamanla bu yaklaşım dönüşmüş, piyasayı destekleyen fakat aynı zamanda düzenleyen bir devlet anlayışı yönetişim söylemi içinde yeniden şekillenmiştir. Hesap verebilirlik, şeffaflık, katılım ve etkinlik bu süreçte yönetişimin temel ilkeleri hâline gelmiştir. Böylece yönetişim, yalnızca ekonomik bir araç değil, siyasal ve toplumsal bir düzenleme biçimi olarak ele alınmaya başlanmıştır (Canıkalp & Ünlükaplan, 2016, s. 4-5).

Bu kavramsal çerçeve içinde enformel yönetişim, yönetişimin kurumsal sınırlarının yetersiz kaldığı alanlarda ortaya çıkan fiilî yönetim pratiklerini ifade eder. Enformel yönetişim, yazılı mevzuatın kapsamadığı, yetki sınırlarının açık biçimde tanımlanmadığı ve kurumsal kapasitenin sınırlı olduğu durumlarda belirleyici hâle gelir. Bu yapı, önceden tasarlanmış ve planlanmış bir modelden ziyade sahadaki ihtiyaçlara verilen pratik tepkiler üzerinden şekillenir. Kurallar çoğu zaman yazılı değildir. İlişkiler yerel ağlar, kişisel temaslar ve karşılıklı güven üzerinden yürütülür. Bu durum, enformel yönetişimin düzensizlik anlamına gelmediğini, aksine kendine

özgü normlar ürettiğini göstermektedir (Kahraman & Tanıyıcı, 2018, s. 243-245; Kutsal, 2025, s. 4-6).

Göç olgusu, enformel yönetişimin en görünür biçimde ortaya çıktığı alanlardan biridir. Kitlesel ve ani göç hareketleri, devletin mevcut idari ve hukuki kapasitesini kısa sürede aşan talepler üretir. Bu koşullarda yerel yönetimler, yasal sorumlulukları net biçimde tanımlanmamış olsa dahi sahada fiilen sorumluluk üstlenir. Belediyeler, sivil toplum kuruluşları ve gönüllü ağlarla birlikte barınma, sağlık, eğitim ve sosyal yardım mekanizmaları geliştirir. Uluslararası fonlar yerel projeler aracılığıyla kullanılır. Yetki paylaşımı çoğu zaman fiilî ilişkiler üzerinden yürütülür. Bu süreç, enformel yönetişimin kriz koşullarında hız ve esneklik sağlayan işlevsel bir çözüm alanı yarattığını göstermektedir (Çuhadar, 2019, s. 40-45).

Türkiye'de 1980–2000 döneminde göç yönetimi, bu enformel yönetişim pratiklerinin belirgin biçimde gözlemlendiği bir süreçtir. Merkezi idarenin kurumsal kapasite eksiklikleri ve yasal düzenlemelerin yetersizliği, göçün büyük ölçüde yerel düzeyde yönetilmesine yol açmıştır. Artan zorunlu ve iç göç hareketleri, özellikle büyük kentlerde belediyeleri fiilen sorumluluk almaya zorlamıştır. Açık bir yetki devri olmamasına rağmen yerel yönetimler, barınma, gıda, sağlık, eğitim ve uyum gibi temel hizmetleri kendi imkânlarıyla sunmuştur. Yıldız'ın da vurguladığı üzere, belediyeler hukuki belirsizliklere rağmen toplumsal ihtiyaçlara göre esnek uygulamalar geliştirerek sosyal uyumsuzlukları azaltmaya çalışmış ve göç yönetiminin yerel ölçekte işlemesini mümkün kılmıştır (Yıldız, 2023, s. 97-100).

Bu dönemde geliştirilen enformel uygulamalar, uzun vadede yeni kurumsal düzenlemelerin zeminini hazırlamıştır. Sahada üretilen çözümler zamanla yasal çerçeveye dâhil edilmiş, enformel alan ile formel alan arasındaki sınırlar geçirgen hâle gelmiştir. Bu durum, yönetişimin statik bir yapıdan ziyade dönüşen bir süreç olduğunu ortaya koymaktadır. Türkiye'nin 1980–2000 dönemindeki göç deneyimi, enformel yönetişimin kriz koşullarında ortaya çıkan geçici bir pratik değil, göç yönetiminin kurumsallaşma sürecini şekillendiren temel bir dinamik olduğunu göstermektedir (Yıldız, 2023, s. 100).

2.1.3. Ulusötesi Normlar ve AB Süreci

Göç, bireylerin ya da grupların yaşamlarını sürdürebilmek amacıyla farklı coğrafyalara yönelmeleri olarak tanımlanabilir ve tarih boyunca tüm toplumların karşılaştığı evrensel bir olgu olma niteliğini sürdürmektedir. 20. yüzyılın ikinci yarısından itibaren göç, küreselleşme süreciyle birlikte uluslararası bir sorun alanına dönüşmüş; buna bağlı olarak mültecilik, sığınmacılık ve göçmenlik gibi kategoriler uluslararası belgelerde açık biçimde tanımlanmıştır. Nitekim 1951 tarihli Cenevre Sözleşmesi'ne göre mülteci, *"ırkı, dini, tabiiyeti, belli bir toplumsal gruba mensubiyeti veya siyasi düşünceleri yüzünden, zulme uğrayacağından haklı sebeplerle korktuğu için vatandaşı olduğu ülkenin dışında bulunan ve bu ülkenin korumasından yararlanamayan ya da söz konusu korku nedeniyle yararlanmak istemeyen…"* kişiler olarak tarif edilmiştir (BM Cenevre Sözleşmesi, Madde1, A/2, 1951).

AB, bu çerçevede göç yönetimine ilişkin geliştirdiği normlar ve ortak standartlarla, özellikle aday ülkeler açısından önemli bir referans noktası haline gelmiştir. Türkiye'nin 2000 sonrası dönemde göç politikalarını yeniden yapılandırma sürecinde, AB'nin beklentileri belirleyici bir rol oynamıştır. Katılım Ortaklığı Belgesi'yle birlikte göç, sığınmacıların kabulü, mültecilerin korunması ve sınır güvenliği gibi alanlarda AB normlarına uyum sağlamak bir gereklilik haline gelmiştir. Bu durum, Türkiye'nin uluslararası hukukla daha uyumlu ve insan haklarını gözeten düzenlemeler yapmasını zorunlu kılmıştır (Işıkçı, 2017, s.25-28).

Türkiye Cumhuriyeti kuruluşundan itibaren farklı zamanlarda göç hareketlerine maruz kalmış, ancak 1980'lere kadar kitlesel uluslararası göçle sınırlı düzeyde karşılaşmıştır. Özellikle komşu ülkelerdeki savaşlar ve siyasi istikrarsızlıklar sonucunda 1980 sonrası kitlesel göçler artmış, Türkiye çoğunlukla transit ülke konumuna gelmiştir. Buna rağmen 2000'lere kadar göç yönetimi, 1950 tarihli 5683 sayılı *Yabancıların Türkiye'de İkamet ve Seyahatleri Hakkında Kanun ve 5682 sayılı Pasaport Kanunu* gibi eski düzenlemelerle yürütülmüştür (https://www.mevzuat.gov.tr/).

2000 sonrası dönemde ise artan göç hareketleri, güvenlik sorunları, işgücü piyasalarında düzensizlik, kamusal hizmetlerin yetersiz kalması ve toplumsal gerilimlerin artması gibi faktörler, devletin daha kapsamlı göç politikaları geliştirmesini zorunlu kılmıştır. Bu bağlamda kamu politikalarının analizi, yalnızca

yapılan düzenlemeleri değil, aynı zamanda yapılmayan tercihleri de ortaya koymaktadır. Türkiye'de göç yönetimi, sorunların tespit edilmesinden uygulama ve değerlendirmeye kadar çok boyutlu bir süreç modeliyle ele alınmış ve aynı zamanda politika ağları yaklaşımıyla ulusal ve uluslararası aktörlerin katkısı açıklanmıştır. Özellikle AB ile uyum süreci, Türkiye'nin göç yönetimini yalnızca güvenlik odaklı bir anlayıştan çıkarıp, insan haklarını gözeten, uluslararası hukukla bütünleşen bir çerçeveye yöneltmiştir. Böylelikle göç yönetimi, Türkiye'de kamu politikalarının yeniden şekillendiği, güçlü ve zayıf yönleriyle sürekli tartışılan bir alan haline gelmiştir (Işıkçı, 2017, s.25-28).

Uluslararası göç yönetişimi, küreselleşme sürecinde artan nüfus hareketlerinin devletlerin tek başına yönetebileceği bir alan olmaktan çıkmasıyla birlikte çok aktörlü ve çok düzeyli bir iş birliği modeline dönüşmüş; bu dönüşüm hem uluslararası hukukun belirlediği normlar hem de ulus-devletlerin iç uygulamalarıyla eş zamanlı olarak şekillenmiştir. Göçün 1951 Cenevre Sözleşmesi'nde mülteci statüsüyle tanımlanması, uluslararası koruma mekanizmalarının temelini oluştururken; AB tarafından geliştirilen ortak göç politikaları, özellikle aday ülkeler açısından bağlayıcı bir norm seti hâline gelmiştir. Türkiye'nin 2000 sonrası dönemde göç politikalarını yeniden yapılandırmasında AB müktesebatına uyum yükümlülükleri belirleyici olmuş; Katılım Ortaklığı Belgesi kapsamında sığınma prosedürleri, sınır güvenliği ve insan hakları temelli standartlar doğrultusunda yeni kurumsal ve hukuki düzenlemeler yapılmıştır (Işıkçı, 2017, s. 25).

Bununla birlikte modern göç yönetişimi yalnızca hukuki uyumu değil, aynı zamanda "hakların taşınabilirliği" ve "veri birlikte çalışabilirliği" gibi yeni nesil uygulamaları da gerektirmektedir. Bu bağlamda ulusal kurumlar olan GİGM (Göç İdaresi Başkanlığı), TÜİK (Türkiye İstatistik Kurumu) ve İŞKUR'un (Türkiye İş Kurumu), uluslararası kuruluşlar olan IOM (International Organization for Migration) ve UNHCR (United Nations High Commissioner for Refugees) ile etik temelli veri paylaşımında bulunması, düzensiz göç akımlarına karşı şoklara duyarlı (shock-responsive) planlamayı mümkün kılmaktadır (IOM UN Migration, 2018, s. 4).

Göç yönetişiminin güçlendirilmesi için yerel yönetimlerin entegrasyon süreçlerindeki kapasitesinin artırılması, özel sektörün düzenli göç kanallarına dâhil edilmesi ve iklim temelli yer değiştirmelere yönelik erken uyarı sistemlerinin

geliştirilmesi gerekmektedir. Ancak uluslararası düzeyde ortak normlar oluşturulmuş olsa da politika tutarlılığı sağlanamadığı için göçmen haklarının korunmasında sorunlar devam etmektedir. Öte yandan IOM'un özellikle "gönüllü geri dönüş" uygulamalarında göçmenlerin baskı altında karar verebildiği yönündeki eleştiriler, örgütün zaman zaman devletlerin göç kontrol mekanizmalarına fazla yakın konumlandığını göstermektedir. Buna rağmen Uluslararası Göç Örgütü'nün (IOM), Türkiye'de ulusal kurumlarla yürüttüğü iş birlikleri aracılığıyla göç yönetişiminin kurumsallaşmasına önemli katkılar sunmakta ve çok aktörlü yönetişim yapısının merkezinde yer almaya devam etmektedir (Çetin, 2022, s. 224-229 & Özden & Hamurcu, 2019, s. 6).

Türkiye'de göç politikalarının dönüşüm sürecinde IOM konumu, doğrudan norm koyan ya da bağlayıcı kararlar alan bir aktörden ziyade, uygulama alanlarında görünürlük kazanan bir yapı olarak şekillenmiştir. Özellikle saha temelli projeler üzerinden ilerleyen bu etki biçimi, IOM'un göç politikalarına doğrudan müdahale etmek yerine, uygulama pratikleri aracılığıyla dolaylı temas kurmasına imkân tanımıştır (Çetin, 2022, s. 232-236).

Bu çerçevede IOM'un Türkiye'deki varlığı, göç olgusunun daha çok yönetilmesi gereken teknik bir alan olarak ele alınmasına katkı sunmuştur. Göç, bu süreçte siyasal tartışmaların merkezinde yer alan bir mesele olmaktan ziyade, idari ve yönetsel bir problem alanı olarak çerçevelenmeye başlamıştır. Böylece göç meselesi, özellikle kriz anlarında müdahale edilmesi gereken bir yönetim alanı gibi algılanır hâle gelmiştir (Gök, 2016, s. 75-78).

Zaman içerisinde IOM'un Türkiye'deki faaliyetleri yalnızca kriz odaklı ve kısa vadeli müdahalelerle sınırlı kalmamıştır. Proje temelli uygulamalar aracılığıyla kamu kurumlarının göç yönetimi kapasitesini artırmaya yönelik bir yönelim ortaya çıkmıştır. Eğitim programları, teknik destek mekanizmaları ve kurumsal işbirlikleri, bu sürecin temel araçları arasında yer almıştır (Çetin, 2022, s. 232–236). Bu yönelim, devletin göç alanındaki merkezi rolünü koruduğu bir yapı içerisinde, uluslararası bir aktörün tamamlayıcı bir işlev üstlenmesine imkân tanımıştır. Dolayısıyla IOM, politika belirleyici bir konumdan ziyade, mevcut yönetişim yapısını destekleyen ve güçlendiren bir aktör olarak konumlanmıştır (Karkın & Kara, 2023, s. 126-127).

Türkiye örneğinde IOM'un etkisi, klasik anlamda bir politika dayatması ya da bağlayıcı norm aktarımı şeklinde gerçekleşmemiştir. Bunun yerine teknik bilgi üretimi, kapasite geliştirme faaliyetleri ve veri temelli raporlamalar üzerinden dolaylı bir yönlendirme alanı oluşmuştur (Çetin, 2022, s. 232-236). Bu durum, göç yönetiminde karar alma süreçlerinin teknik uzmanlıkla daha fazla iç içe geçmesine yol açmıştır. Kurumsal dil giderek ölçülebilir, izlenebilir ve raporlanabilir kavramlar etrafında şekillenmiştir. Böylece göç, yalnızca insani ve toplumsal boyutlarıyla değil, aynı zamanda yönetilebilir ve denetlenebilir bir alan olarak ele alınmaya başlanmıştır. Bu dönüşüm, kamu politikasının içeriğini ve uygulama biçimini de dolaylı biçimde etkilemiştir (Gök, 2016, s. 75-78).

IOM'un proje bazlı çalışma tarzı, Türkiye'de göç yönetişiminin parçalı bir yapı kazanmasına da katkı sunmuştur. Her bir proje belirli bir soruna ya da ihtiyaca odaklanmış; uzun vadeli ve bütüncül bir politika çerçevesi oluşturma sorumluluğu ise büyük ölçüde ulusal kurumlara bırakılmıştır (Karkın & Kara, 2023, s. 126–127). Bu yapı kısa vadede esneklik sağlamış ve sahadaki sorunlara hızlı müdahale edilmesine olanak tanımıştır. Ancak projelerin sona ermesiyle birlikte uygulamalar arasında süreklilik sağlanamaması, göç yönetiminde kalıcılık sorununu daha görünür hâle getirmiştir. Bu durum, proje temelli yönetişim anlayışının güçlü yönleri kadar sınırlılıklarını da ortaya koymaktadır (Çetin, 2022, s. 232–236).

Türkiye'de IOM'un rolü aynı zamanda meşruiyet üretimi üzerinden de okunabilir. Uluslararası bir örgütün teknik destek sunması, uygulanan politikaların uluslararası normlarla uyumlu olduğu algısını güçlendirmiştir (Gök, 2016, s. 75–78). Bu algı, Türkiye'nin göç politikalarını uluslararası platformlarda savunabilir hale gelmesine katkı sağlamıştır. Kamu politikalarının dış destekle yürütülmesi, uygulamalara belli bir güven zemini kazandırmıştır. Buna rağmen bu durum, göçmenlerin hak temelli taleplerinin her zaman politika merkezine yerleştiği anlamına gelmemektedir. Özellikle proje öncelikleri, zaman zaman hak temelli yaklaşımların geri planda kalmasına yol açmıştır (Karkın & Kara, 2023, s. 126–127).

Bu bağlamda incelediğimizde IOM'un Türkiye özelindeki etkisi, doğrudan belirleyici olmaktan çok yönlendirici ve çerçeveleyici bir nitelik taşımaktadır. Üretilen teknik bilgi, yürütülen projeler ve kurulan ortaklıklar, göç politikalarının uygulanma biçimini dönüştürmüştür (Çetin, 2022, s. 232-236). Buna rağmen nihai karar alma

yetkisi büyük ölçüde devletin elinde kalmıştır. Bu durum, Türkiye'de göç yönetişiminin uluslararası iş birliği ile şekillenen fakat ulusal egemenlik sınırları içinde kalan bir yapı sergilediğini göstermektedir. Aynı zamanda bu yapı, kamu politikasında uluslararası aktörlerin nasıl dolaylı etki üretebildiğini de ortaya koymaktadır (Gök, 2016, s. 75-78).

Bu yönlendirici etki, BM çatısı altında işleyen çok aktörlü göç yönetişimi mekanizmalarıyla daha görünür ve kurumsal bir nitelik kazanmaktadır.

BM Göç Ağı, Türkiye'nin göç yönetimi sisteminde ulusal hedeflerle küresel normlar arasında köprü kuran çok aktörlü bir yönetişim mekanizması olarak işlev görmekte; Göç Mutabakatı'nın (GCM - Global Compact for Migration) uygulanması sürecinde Türkiye'nin kısa ve uzun vadeli stratejilerinin belirlenmesine teknik, kurumsal ve normatif katkılar sunmaktadır. Bu yapı, BM Şartı, uluslararası hukuk ve 2030 Sürdürülebilir Kalkınma Amaçları doğrultusunda çalışarak Türkiye'nin göç politikalarının küresel normlarla uyumlu biçimde şekillenmesini teşvik etmekte, IOM'un yürüttüğü koordinasyon faaliyetleri çerçevesinde UNHCR, ILO, UNDP, UNICEF ve UN Women gibi kurumların katılımıyla çok paydaşlı bir yönetişim alanı oluşturmaktadır. Bu iş birliği sayesinde göçmen haklarının korunması, toplumsal cinsiyet eşitliği, çocuk dostu uygulamaların güçlendirilmesi ve veri temelli karar alma süreçlerinin yaygınlaştırılması gibi alanlarda Türkiye'nin kurumsal kapasitesi desteklenmekle birlikte, teknik çalışma grupları aracılığıyla yerel düzeyde politika uyumu, insani yardım koordinasyonu ve saha temelli sorunların çözümünde etkin bir model ortaya çıkmaktadır (UN Migration Network, 2021, s. 2–4).

BM göç ağlarının Türkiye üzerindeki etkisi insani yardımın ötesine geçerek UNICEF, UNDP, ICMPD, FAO, WFP ve AB tarafından yürütülen projeler aracılığıyla hem hukuki hem sosyo-ekonomik alanlarda çok boyutlu bir dönüşüm yaratmıştır. UNICEF'in "3RP- Mülteci Yardım ve Dayanıklılık Planı" çalışmaları Suriyeli çocukların eğitime erişimini ve çocuk koruma hizmetlerini güçlendirirken, UNDP'nin "Suriye Krizine Yanıt ve Dayanıklılık Programı" yerel yönetimlerle iş birliği içinde sosyal uyum ve ekonomik dayanıklılığı artırmıştır. ICMPD, Türkiye'nin göç politikalarını AB normlarıyla uyumlaştırma sürecinde kurumsal kapasiteyi desteklemiş; FAO ve WFP ise gıda güvenliği, geçim kaynakları ve nakit yardımlarıyla göçmenlerin yaşam koşullarını iyileştirmiştir. Tüm bu girişimler, Göç İdaresi

Başkanlığı'nın veri temelli yönetişim kapasitesini güçlendirerek kayıt dışı göçün tespiti, temel hizmetlere erişim ve yerel düzeyde dayanıklılığın artırılmasına katkı sağlamıştır. Bu da Türkiye'yi kısa vadeli kriz yönetiminden çıkarıp sürdürülebilir, çok aktörlü ve kurumsallaşmış bir göç yönetişimi modeline taşımıştır (Barut, 2022, s. 213–222).

2.1.4. Yerel Yönetişim ve Kriz Paradigması

Türkiye'de yerel yönetişim ve kriz paradigması bağlamında göç yönetimi, merkeziyetçi idari yapıdan çok aktörlü, esnek ve yerel kapasiteye dayalı bir yönetişim modeline evirilmiştir. Bu dönüşümün temelinde 2013 yılında yürürlüğe giren Yabancılar ve Uluslararası Koruma Kanunu (YUKK) ve bu kanun kapsamında kurulan Göç İdaresi Başkanlığı (GİB) yer almaktadır. YUKK, göç alanındaki dağınık mevzuatı bir araya getirerek kurumsal kapasiteyi güçlendirmiş; GİB ise göçün merkezî düzeyde kurumsallaşmasını sağlayarak devletin politika üretim kapasitesini artırmıştır. Ancak göçün çok boyutlu yapısı, yönetişimin yalnızca merkezden yürütülmesini yetersiz kılmış ve yerel yönetimlerin, valiliklerin, sivil toplum kuruluşlarının ve uluslararası aktörlerin sürece katılımıyla çok katmanlı bir yapı ortaya çıkmıştır. Bu durum, göçün yalnızca güvenlik odaklı bir sorun değil, aynı zamanda sosyal uyum, ekonomik katılım ve kent yönetimiyle doğrudan ilişkili bir olgu hâline geldiğini göstermektedir (Barut, 2022, s. 179-185).

Yerel yönetişim, özellikle Suriye iç savaşı sonrası artan göç akınlarıyla birlikte Türkiye'nin kriz yönetiminde belirleyici bir unsur hâline gelmiştir. Yerel yönetimler, barınma, sağlık, eğitim, istihdam ve sosyal uyum alanlarında hızlı çözümler üretme kabiliyetiyle devletin kriz dönemlerinde dayanıklılığını artırmıştır. Ancak belediyelerin yasal yetkilerinin sınırlı olması ve göç alanına özgü bütçelerinin bulunmaması, bu süreci kurumsal olarak zayıflatmaktadır. Buna rağmen, Sultanbeyli, Gaziantep ve Zeytinburnu gibi belediyeler, uluslararası fonlar ve yerel kaynaklar aracılığıyla sosyal uyum ve dayanıklılık odaklı projeler geliştirerek sahada güçlü örnekler oluşturmuştur. Bu durum, Türkiye'de yerel düzeyde "merkezden yetki devri olmaksızın yerelleşen" bir yönetişim biçiminin oluştuğunu göstermektedir. Yerel aktörler, krizin yükünü taşımakla kalmayıp sosyal uyumun tesisinde de öncü bir rol üstlenmişlerdir (Barut, 2022, s. 201-206).

Bununla birlikte, Türkiye'de göç yönetişiminin kurumsallaşmasında YUKK'un kabulü ve Göç İdaresi Başkanlığı'nın kurulması kadar, bu yapının yerel düzeyle kurduğu ilişkiler de belirleyici olmuştur. İçişleri Bakanlığı'nın koordinasyonundaki bu model, ulusal ölçekte etkin bir yönetim sağlarken; yerel yönetimler, belediyeler ve sivil toplum kuruluşları kriz anlarında tamamlayıcı bir işlev görmüştür. Nitekim COVID-19 pandemisi döneminde Ankara, Adana, Şişli, Kilis ve Menemen belediyelerinin uyguladığı "sosyal mutfak" programları hem yerli halkın hem de göçmenlerin temel ihtiyaçlarını karşılamış, yerel yönetimlerin insani yardım kapasitesini ortaya koymuştur. Ancak YUKK kapsamında belediyelerin göç politikalarının belirlenmesi ve uygulanmasında açık bir yetki çerçevesine sahip olmaması, hukuki ve mali açıdan belirsizlik yaratmaktadır. Ayrıca göç alanına özgü bütçelerin bulunmaması, yerel yönetimlerin göçmenlere yönelik hizmetlerini kendi kısıtlı kaynaklarıyla sürdürmesini zorunlu kılmaktadır. Bu durum, kriz dönemlerinde yerel yönetişimin sürdürülebilirliğini zayıflatmakta, ancak uygulamada toplumsal dayanışma ve gönüllü iş birliği mekanizmalarını güçlendirmektedir (Çetin, 2022, s. 230–232).

Sonuç olarak Türkiye'de göç yönetişimi, merkezi idarenin yasal ve kurumsal çerçevesiyle yerel yönetimlerin pratik müdahale kapasitesinin etkileşimi sonucu dinamik bir yapıya kavuşmuştur. Yerel düzey, kriz dönemlerinde yalnızca kamu hizmeti üretiminde değil, aynı zamanda sosyal uyumun ve toplumsal dayanıklılığın inşasında da kritik bir rol oynamaktadır. Belediyeler, sivil toplum kuruluşları ve uluslararası örgütler arasındaki çok aktörlü iş birliği ağı, Türkiye'nin göç yönetimini klasik kriz yönetiminden çıkarıp, sürdürülebilir, katılımcı ve öğrenen bir yönetişim modeline dönüştürmüştür. Bu süreç, yerel yönetimlerin göç politikalarındaki etkinliğini artırırken, merkeziyetçi yapının sınırlarını esnetmiş ve Türkiye'nin göç yönetimini esnek, dayanıklı ve çok düzlemli bir yönetişim anlayışına taşımıştır (Barut, 2022, s. 179-185; Çetin, 2022, s. 230-232).

2.1.5. Türkiye'nin Diasporada Politika Yolculuğu

Diaspora kavramının son yıllarda kazandığı yeni içerik, Türkiye'nin yurtdışında yaşayan nüfusa yönelik yaklaşımını belirgin biçimde dönüştürmüştür. Diaspora artık yalnızca kültürel bağların sürdürüldüğü bir alan olarak ele

alınmamaktadır. Siyasal görünürlük, ekonomik kapasite ve kamusal etki gibi unsurlar kavramın merkezine yerleşmiş ve bu durum diasporayı dış politika tartışmalarının da doğal bir parçası hâline getirmiştir (Hopyar, Topal & Tauscher, 2022, s. 51-54). Türkiye açısından diaspora, zamanla pasif ve korunması gereken bir kitle olmaktan çıkarak, uluslararası alanda dikkate alınması gereken toplumsal ve siyasal bir aktör olarak algılanmaya başlanmıştır (Çakır, 2024, s. 32-42).

Bu zihinsel dönüşüm, uzun yıllar boyunca hâkim olan "göçmen işçi" söyleminin yetersiz kalmasıyla daha da hız kazanmıştır. Yurtdışında yaşayan Türk nüfusun kalıcı hâle gelmesi, geçicilik varsayımını büyük ölçüde geçersiz kılmıştır. Özellikle ikinci ve üçüncü kuşakların eğitim düzeylerinin yükselmesi, mesleki alanlarda görünürlük kazanmaları ve bulundukları toplumlarda daha etkin roller üstlenmeleri bu algı değişimini güçlendirmiştir (Güllü & Aykan, 2025, s. 69-70). Bu süreçte göçmen kavramı geri plana çekilmiş, yerine daha kapsayıcı ve süreklilik vurgusu taşıyan diaspora dili yerleşmiştir. Değişen terminoloji, devletin yurtdışındaki vatandaşlarıyla kurduğu ilişkinin niteliğini de yeniden tanımlamış; ilişki biçimi, geçici bağlardan kalıcı ve çok boyutlu bir etkileşim zeminine taşınmıştır (Hopyar, Topal & Tauscher, 2022, s. 51-54).

Türkiye'de diaspora politikasının kurumsal bir çerçeveye kavuşması ise esas olarak 2010 sonrasında gerçekleşmiştir. Bu dönemde Yurtdışı Türkler ve Akraba Topluluklar Başkanlığı'nın (YTB) kurulması, daha önce dağınık biçimde yürütülen faaliyetlerin tek merkezden koordine edilmesine imkân tanımıştır (Hopyar, Topal & Tauscher, 2022, s. 51-54). YTB'nin kuruluşuyla birlikte diasporaya yönelik yaklaşım, yalnızca hukuki ve idari hizmetlerin sunulduğu dar bir alan olmaktan çıkarılmıştır. Aidiyetin korunması kadar diasporanın yaşadıkları ülkelerde güçlenmesi, görünürlük kazanması ve kamusal hayata katılımının desteklenmesi de politika hedefleri arasına girmiştir. Böylece diaspora, Türkiye'nin kamu politikası gündeminde daha belirgin ve kurumsal bir konuma yerleşmiştir (Düzenli, 2022, s. 35-41).

Bu yeni politika anlayışı çerçevesinde diaspora, yalnızca ekonomik katkı sağlayan pasif bir topluluk olarak ele alınmamıştır. Aksine temsil üretebilen, siyasal ve toplumsal alanda söz söyleyebilen bir yapı olarak tanımlanmıştır (Çakır, 2024, s. 32-42). Üçüncü nesil sonrasında ortaya çıkan akademik, kültürel ve mesleki başarı örnekleri, bu anlatının güçlenmesine önemli katkılar sunmuştur. Diasporadan,

bulundukları toplumlarla aktif temas kurmaları ve aynı zamanda anavatanla bağlarını sürdürmeleri beklenmiştir. Bu ikili beklenti, Türkiye'nin diaspora politikasının temel karakterini oluşturmuş ve entegrasyon ile aidiyet arasında dengeli bir ilişki kurulmaya çalışılmıştır (Güllü & Aykan, 2025, s. 69-70).

Diaspora politikalarının uygulanmasında farklı kurumların devreye girmesi, sürecin çok aktörlü bir yapı kazanmasına yol açmıştır. YTB'nin yanı sıra TİKA, Yunus Emre Enstitüsü ve Türkiye Maarif Vakfı gibi kurumlar eğitim, kültür ve kalkınma alanlarında çeşitli faaliyetler yürütmüştür (Düzenli, 2022, s. 35-41). Bu kurumsal çeşitlilik, diaspora politikasının tek boyutlu bir stratejiye indirgenmediğini göstermektedir. Aynı zamanda devletin yurtdışındaki vatandaşlara yönelik yaklaşımının daha sistematik ve planlı bir çerçeveye kavuştuğuna işaret etmektedir. Kurumlar arası bu yapı, diaspora politikasının kapsamını genişletmiş ve etki alanını çeşitlendirmiştir (Çakır, 2024, s. 32-42).

Bununla birlikte diaspora politikasının uluslararası alanda nasıl algılandığı da önemli bir tartışma başlığı olarak öne çıkmaktadır. Bazı ev sahibi ülkelerde Türkiye'nin diasporaya yönelik artan ilgisi kuşkuyla karşılanmış ve diasporanın bir dış politika aracı olarak kullanıldığı yönünde eleştiriler gündeme gelmiştir (Çakır, 2024, s. 32-42). Türkiye açısından bu tablo, diaspora politikalarının daha profesyonel, şeffaf ve kurumsal bir zeminde yürütülmesi gerekliliğini ortaya koymuştur. Bu bağlamda diaspora, yalnızca kültürel bağların taşıyıcısı değil, aynı zamanda kamu diplomasisi faaliyetlerinin önemli unsurlarından biri hâline gelmiştir (Düzenli, 2022, s. 35-41).

2.2. Siyasi Aktörler ve Göç Politikaları

Göç politikalarının şekillenmesinde siyasi aktörlerin problem tanımları, öncelikleri ve uygulama tercihleri belirleyici bir rol oynamaktadır. Bu bağlamda, farklı dönemlerde iktidarda bulunan siyasi aktörlerin göçe ilişkin yaklaşımlarını irdelemek gerekir.

2.2.1. Demokrat Parti Dönemi (1950-1960)

Demokrat Parti iktidarı döneminde göç olgusu Türkiye'nin toplumsal yapısında önemli bir dönüşüm alanı oluşturmuştur. Tarımda makineleşmenin hız kazanmasıyla birlikte kırsal bölgelerde iş gücü ihtiyacı azalmış ve bu durum nüfusun

kentlere yönelmesine neden olmuştur. Özellikle büyük şehirlerde nüfus yoğunluğunun kısa sürede artması kent yaşamına ilişkin yeni sorunların ortaya çıkmasına yol açmıştır. Göç bu dönemde planlı bir nüfus politikası kapsamında değerlendirilmemiştir. Daha çok ekonomik dönüşümün kaçınılmaz bir sonucu olarak görülmüştür (Yılmaz, 2022, s. 772). Kentleşmenin hızlanmasıyla barınma ve istihdam sorunları daha görünür hale gelmiştir (Banazılı, 2025, s. 142).

Demokrat Parti yönetiminin göç politikalarına yaklaşımı kalkınma hedefleri çerçevesinde şekillenmiştir. Devlet üretimin artırılmasını ve sanayileşmenin desteklenmesini öncelikli alanlar olarak belirlemiştir. Bu yaklaşım göçün toplumsal etkilerinin geri planda kalmasına neden olmuştur. Kentlere yönelen nüfusun karşılaştığı sosyal sorunlar geçici çözümlerle ele alınmıştır. Göç ekonomik büyümeyi destekleyen bir unsur olarak değerlendirilmiştir (Banazılı, 2025, s. 145). Uzun vadeli planlamanın yetersizliği kentleşme sorunlarının kalıcı hale gelmesine yol açmıştır (Erken, 2018, s. 944).

Dış göçler açısından bakıldığında Demokrat Parti dönemi Balkan kaynaklı nüfus hareketleriyle dikkat çekmektedir. Yugoslavya'dan Türkiye'ye yönelen göçler iki ülke arasındaki siyasal ilişkilerin etkisiyle gerçekleşmiştir. Serbest göç mutabakatı bu sürecin hukuki çerçevesini oluşturmuştur. Göç yalnızca insani gerekçelerle değil aynı zamanda dış politika tercihleriyle bağlantılı biçimde ele alınmıştır (Erken, 2018, s. 947). Bu göç hareketleri Türkiye'nin demografik yapısında kalıcı izler bırakmıştır (Pınar, 2014, s. 70).

Bulgaristan'dan Türkiye'ye gerçekleşen göçler Demokrat Parti'nin göçmen politikasında özel bir yere sahiptir. 1950-1951 yıllarında yaşanan kitlesel göç dalgası devletin iskân kapasitesini ciddi biçimde zorlamıştır. Göçmenlerin yerleştirileceği bölgeler ekonomik üretim potansiyeli dikkate alınarak belirlenmiştir. Bu yaklaşım göçmenlerin kalkınma sürecine dâhil edilmesini amaçlamıştır (Pınar, 2014, s. 88). Göç olgusu bu dönemde yalnızca nüfus artışı değil aynı zamanda ekonomik ve toplumsal dönüşüm unsuru olarak değerlendirilmiştir (Yılmaz, 2022, s. 774).

2.2.2. 1980 Sonrası Siyasi Yaklaşımlar

1960'lı yıllarda Avrupa ülkeleriyle imzalanan işgücü anlaşmaları sonucunda Türkiye'den Avrupa'ya yönelen göç, uzun süre ekonomik temelli ve geçici bir

hareketlilik olarak değerlendirilmiştir. Bu dönemde göçmenler çoğunlukla homojen bir kitle olarak algılanmış, siyasal ve etnik farklılıklar göz ardı edilmiştir. Ancak 12 Eylül sonrası dönemde artan siyasal baskılar ve çatışma ortamı, bu göçü niteliksel olarak dönüştürmüş ve iltica temelli hareketliliği öne çıkarmıştır (Danış, 2004, s. 5-9). Bu gelişme, Türkiye'den Avrupa'ya yönelen göçün yalnızca ekonomik değil aynı zamanda siyasal bir karakter kazandığını göstermiştir. 1980 sonrası siyasi yaklaşımlar çerçevesinde göç, devlet güvenliği ve insan hakları tartışmalarıyla iç içe geçmiştir (İnce, 2023, s. 86).

Bu dönemde Turgut Özal Dönemi, Türkiye'de göç olgusunun yalnızca mekânsal bir yer değiştirme süreci olarak değil, aynı zamanda toplumsal bağların sınır aşan biçimde yeniden kurulması üzerinden ele alınmaya başlandığı bir evreyi temsil etmektedir. İç göç hız kazanırken, yurt dışına yönelen nüfus hareketleriyle birlikte diaspora olgusu daha görünür hâle gelmiştir. Göç, büyük ölçüde ekonomik dönüşümün bir sonucu olarak şekillenmiştir. Bireylerin yerleşim alanlarının yanında, sosyal aidiyetleri ve ilişki ağları da yeniden tanımlanmıştır (Solak, 2025, s. 161). Bu yönüyle göç süreci, ulusal sınırlar içinde kalan bir mesele olmaktan uzaklaşmış olmakla birlikte çok katmanlı ve sınır aşan bir nitelik kazanmıştır (Kurnaz & Kurt, 2020, s. 305).

Özal döneminde uygulanan neoliberal ekonomi politikaları hem iç göçü hem de diaspora oluşumunu besleyen yapısal koşulları güçlendirmiştir. Tarım sektörünün giderek zayıflaması, kırsal istihdam olanaklarının daralması ve piyasa merkezli dönüşüm, nüfusun kentlere ve yurt dışına yönelmesine zemin hazırlamıştır. Bu süreçte yurt dışına çıkan nüfusun geldikleri bölgelerle kurdukları ekonomik, kültürel ve duygusal bağlar kopmamış; aksine bu bağlar yeni koşullar altında yeniden üretilmiştir. Böylece diaspora, geçici bir hareketlilik biçimi olmaktan çıkarak süreklilik taşıyan bir toplumsal ağ yapısına dönüşmüştür (Kurnaz & Kurt, 2020, s. 307; Solak, 2025, s. 162).

Kentlere yönelen iç göç ile diaspora arasındaki ilişki, bu dönemde eş zamanlı ve birbirini besleyen biçimde ilerlemiştir. Kentlere yerleşen göçmen nüfus, bir yandan kent çeperlerinde tutunma ve geçim mücadelesi verirken, diğer yandan yurt dışındaki akrabalar ve hemşehriler aracılığıyla transnasyonel ilişkiler kurmuştur. Bu durum, göç olgusunun yalnızca ülke içindeki dinamiklerle açıklanamayacağını ortaya koymaktadır (Demirkanoğlu & Özdemir, 2013, s. 11). Diaspora bağları, ekonomik destek, bilgi akışı ve karşılıklı dayanışma açısından önemli bir işlev üstlenmiş; göç

sürecinin çok yönlü bir yapıya bürünmesine katkı sağlamıştır (Kurnaz & Kurt, 2020, s. 308).

Özal döneminde göç ve diaspora olguları, doğrudan tanımlanmış ve kurumsallaşmış bir kamu politikası alanı olarak ele alınmamıştır. Devlet, bu süreçleri yönlendiren aktif bir politika üreticisi olmaktan ziyade, ortaya çıkan sonuçları düzenlemeye çalışan bir pozisyonda kalmıştır. Diaspora ilişkileri çoğunlukla ekonomik katkı, döviz girdisi ve işgücü hareketliliği üzerinden değerlendirilmiştir (Solak, 2025, s. 163). Bu yaklaşım, diaspora olgusunun toplumsal, kültürel ve siyasal boyutlarının ikincil planda kalmasına yol açmış ve diaspora daha çok ekonomik bir kaynak olarak görülmüştür (Demirkanoğlu & Özdemir, 2013, s. 13).

1980'li yıllardan itibaren Türkiye'nin göç sistemi tek yönlü bir yapı olmaktan çıkmış, ülke hem göç veren hem de göç alan bir konuma yönelmiştir. Yakın coğrafyalarda yaşanan savaşlar ve siyasal istikrarsızlıklar, Türkiye'ye yönelen sığınmacı ve düzensiz göçmen sayısında artışa neden olmuştur. Bu süreçte Türkiye, yalnızca hedef ülke değil aynı zamanda transit ülke olarak da öne çıkmıştır (Karakaya, 2020, s. 110). Mevcut hukuki ve kurumsal yapıların bu yeni göç gerçekliğine uyum sağlamakta zorlandığı görülmüş, göç yönetimi önemli bir kamu politikası alanına dönüşmüştür. Bu durum, 1980 sonrası dönemde göçün siyasi karar alma süreçlerinde merkezi bir yer edinmesine yol açmıştır (Danış, 2004, s. 10-12).

1990'lı yıllarda güvenlik eksenli politikaların yoğunlaşması, özellikle Doğu ve Güneydoğu Anadolu'da zorunlu göçü hızlandırmıştır. Köy boşaltmaları, OHAL uygulamaları ve silahlı çatışmalar, insanların iradeleri dışında yerlerinden edilmesine neden olmuştur. Bu süreç yalnızca mekânsal bir hareketlilik değil, aynı zamanda derin bir toplumsal travma üretmiştir (Çilmi, 2024, s. 169-173). Zorunlu göçle kentlere yönelen nüfus, barınma, istihdam ve uyum sorunlarıyla karşı karşıya kalmış, bu durum göçü ulusal ölçekte etkileri olan bir mesele hâline getirmiştir. Böylece 1980 sonrası siyasi yaklaşımlar, göçü geçici bir sorun olarak değil kalıcı ve yapısal bir olgu olarak ele almak zorunda kalmıştır (Karakaya, 2020, s. 110).

Bu çerçevede Turgut Özal Dönemi, Türkiye'de göç ve diaspora ilişkilerinin eş zamanlı olarak derinleştiği önemli bir kırılma noktasıdır. İç göç, kentleşme ve diaspora süreçleri bu dönemde birbirini besleyen dinamikler hâline gelmiştir. Diaspora, yalnızca yurt dışında yaşayan nüfusun varlığıyla sınırlı kalmamış, aynı zamanda

Türkiye ile kurulan süreklilik içeren bağların ve çok yönlü ilişkilerin bir uzantısı olarak şekillenmiştir (Kurnaz & Kurt, 2020, s. 308). Göçün bu çok katmanlı yapısı, ilerleyen yıllarda diaspora politikalarının daha bilinçli ve kurumsal biçimde tartışılmasının da zeminini oluşturmuştur (Solak, 2025, s. 162).

2.2.3. 2000 Sonrası Göç Yönetimi

AK Parti Dönemi'nde göç politikaları, önceki dönemlere kıyasla daha kapsamlı ve kurumsal bir çerçeve içerisinde ele alınmaya başlanmıştır. Bu dönemde göç alanı, Avrupa Birliği uyum süreci ve uluslararası sorumluluklar doğrultusunda yeniden yapılandırılmış, hukuki düzenlemeler ve idari kapasite artırımı ön plana çıkmıştır. Aynı zamanda güvenlik ve kamu düzeni vurgusu da göç politikalarının şekillenmesinde etkili olmuştur (Turan, 2025, s. 97-100). Böylece hak temelli yaklaşımlar ile sınır yönetimi ve güvenlik ekseninin birlikte ilerlediği çift yönlü bir politika anlayışı ortaya çıkmıştır. Bu durum, göçün yalnızca insani bir mesele değil, aynı zamanda siyasal ve yönetsel bir alan olarak ele alındığını göstermektedir (Erdoğan & Kaya, 2015, s. 268-271).

2000'li yıllarla birlikte Türkiye'de yaşanan siyasal ve ekonomik dönüşüm, göç ve diaspora politikalarına da yansımıştır. AK Parti'nin muhafazakâr toplumsal söylem ile liberal ekonomi politikalarını bir arada benimsemesi, yurtdışındaki Türkiye kökenli nüfusun "diaspora" kavramı çerçevesinde yeniden tanımlanmasına zemin hazırlamıştır. Bu dönemde diaspora, yalnızca yurtdışında yaşayan vatandaşlar değil, aynı zamanda Türkiye'nin kamu diplomasisi ve dış politika araçlarından biri olarak görülmeye başlanmıştır (Sağlam, 2020, s. 756-758). Diaspora kavramının bu şekilde sahiplenilmesi, göçmenlerin bulundukları ülkelerdeki uyum süreçlerinin desteklenmesi ile anavatanla bağların korunmasını birlikte hedefleyen bir yaklaşımı beraberinde getirmiştir (Turan, 2025, s. 101-103).

AK Parti Dönemi'nin ayırt edici yönlerinden biri, diaspora politikasının kurumsal altyapısının güçlendirilmesidir. Yurtdışı Türkler ve Akraba Topluluklar Başkanlığı'nın kurulması, Yunus Emre Enstitüleri ve kamu diplomasisi odaklı yeni kurumların devreye alınması, diaspora alanında merkezi ve koordineli bir yapı oluşturma çabasının göstergesi olmuştur (Sağlam, 2020, s. 758-760). Bu kurumsallaşma, diasporanın kimlik, kültür ve anavatan aidiyetinin korunmasını

hedeflerken, aynı zamanda bulundukları ülkelerdeki sosyal ve ekonomik statülerinin güçlendirilmesini amaçlamıştır. Ancak bu sürecin, diaspora politikalarının iç siyasetle ilişkilendirilmesi yönünde tartışmaları da beraberinde getirdiği görülmektedir (Erdoğan & Kaya, 2015, s. 270-271).

2011 sonrası Suriyeli kitlesel göç ise AK Parti Dönemi'ndeki göç politikalarının en büyük sınavlarından biri olmuştur. Uzun süreli ve yüksek yoğunluklu bu göç dalgası, mevcut kurumsal kapasiteyi zorlamıştır. Bununla birlikte uyum, istihdam, eğitim ve yerel hizmetler gibi alanlarda yeni sorun alanlarını görünür kılmıştır (Turan, 2025, s. 99-101). Bu bağlamda AK Parti Dönemi, bir yandan mevzuat ve kurumsallaşma açısından önemli bir ilerleme sağlarken, diğer yandan göçün çok boyutlu etkilerinin yönetilmesine ilişkin yapısal gerilimlerin açık biçimde hissedildiği bir dönem olarak değerlendirilmektedir (Sağlam, 2020, s. 759-760).

2.3. Kriz Kaynaklı Zorunlu Göçler ve Türkiye'nin Politika Deneyimi

2.3.1. Irak Kaynaklı Zorunlu Göçler

Irak'tan Türkiye'ye yönelen göç hareketleri, farklı tarihsel dönemlerde değişen nedenler ve biçimler altında ortaya çıkmış çok katmanlı bir sürece işaret etmektedir. Irak coğrafyasında yaklaşık bir asırdır süren siyasal istikrarsızlık, savaşlar ile etnik ve mezhepsel baskılar, bu göçleri süreklilik kazanan bir olguya dönüştürmüştür. Bu çerçevede, özellikle 1988 ve 1991 yıllarında yaşanan kitlesel akınlar öne çıksa da Irak kaynaklı göçler bu dönemlerle sınırlı değildir. I. Dünya Savaşı ve Millî Mücadele Dönemlerinde, Osmanlı idaresiyle ilişkili bürokratlar, subaylar ve eğitimli gruplar "Hakk-ı Hıyar" (tabiiyet seçme hakkı)[7] yoluyla Türkiye'yi tercih etmiştir. Bu erken dönem göçler daha çok bireysel ya da küçük gruplar hâlinde gerçekleşmiş ve göçmenlerin önemli bir bölümü Türkiye'de kalıcı biçimde yerleşmiştir (Kalaycı, 2023, s. 566).

Türkiye'ye yönelik Irak kaynaklı göçler, tekil bir kriz anının ürünü olmaktan çok, uzun süreli siyasal baskılar, savaşlar ve devlet şiddetiyle şekillenen bir zorunlu hareketlilik alanı olarak ortaya çıkmıştır. 1988 yılında İran-Irak Savaşı'nın sona

[7] Hakk-ı Hıyar, Osmanlı Devleti'nin dağılma sürecinde eski Osmanlı tebaasına tanınan, bulundukları topraklarda kurulan yeni devletler ile Türkiye Cumhuriyeti arasında vatandaşlık (tabiiyet) seçme hakkını ifade eden hukuki bir kavramdır.

ermesinin ardından Irak yönetiminin kuzeyde yaşayan Kürtlere yönelik saldırıları yoğunlaştırması, kısa sürede sınır bölgelerinde kitlesel bir sığınma baskısı yaratmıştır. Irak Ordusu'nun vadilerde yürüttüğü operasyonlar sonucu on binlerce Kürt, İran ve Türkiye sınırına yönelmiş; fakat İran sınırının kapalı olması Türkiye'yi fiili bir hedef ülke konumuna taşımıştır. Türkiye ilk aşamada sınırları kapatma eğilimi göstermiştir. Çünkü güvenlik ve ekonomik yük kaygıları ön plana çıkmıştır. Kısa süre zarfında sınır hattında yaşanan yığılma ve artan uluslararası baskılar sonrasında sınırlı geçiş izni tanınmış ve mülteci statüsü verilmeden geçici ikamet uygulamasına gidilmiştir. Bu süreçte on binlerce Iraklı Kürt kamplara yerleştirilmiş; fakat beklenen uluslararası destek sağlanmadığı için yük büyük ölçüde Türkiye tarafından taşınmıştır (Oluğ, 2023, s. 443-445).

1988 deneyimi, Türkiye'nin 1991 yılında yaşanan ikinci kitlesel göç dalgasına daha temkinli yaklaşmasına zemin hazırlamıştır. Birinci Körfez Savaşı sonrasında Irak'ta ortaya çıkan Şii ve Kürt ayaklanmalarının Irak Ordusu tarafından bastırılması, özellikle kuzeyde yaşayan Kürt nüfus için hayati bir tehdit algısı yaratmıştır. Kimyasal saldırı hafızası ve askeri şiddetin geri dönüşü, yüz binlerce insanı dağlık alanlara ve sınır bölgelerine sürüklemiştir. Türkiye sınırında biriken nüfus kısa sürede yüz binlerle ifade edilir hâle gelmiştir. Türkiye bu aşamada sınırları açmak yerine uluslararası müdahale talebini öne çıkarmış ve krizin sınırın dışında çözülmesi yönünde diplomatik baskı yürütmüştür. BM Güvenlik Konseyi'nin 688 sayılı kararıyla birlikte insani yardım ve güvenli bölge süreci başlamış; uçuşa yasak bölge ilanı ve Huzuru Temin Harekâtı sonucunda sığınmacıların önemli bir kısmı Kuzey Irak'ta oluşturulan güvenli alanlara yönlendirilmiştir. Türkiye böylece kitlesel göçü kendi toprakları dışında tutmaya dayalı bir güvenlik stratejisi geliştirmiştir (Oluğ, 2023, s. 446-448).

1991 Körfez Savaşı, Irak'ta özellikle kuzey bölgelerde güvenlik ortamının hızla bozulmasına neden olmuş ve kısa süre içinde kitlesel bir zorunlu göç hareketini tetiklemiştir. Savaş sonrası oluşan otorite boşluğu ve sivillere yönelik baskıların artması, yüz binlerce kişinin güvenli bölge arayışıyla sınır ülkelere yönelmesine yol açmıştır. Bu süreçte Türkiye, coğrafi konumu ve sınır hattındaki gelişmeler nedeniyle Irak kaynaklı zorunlu göçten doğrudan etkilenen ülkelerin başında gelmiştir (Tabanlı, 2025, s. 157-167).

Irak'tan Türkiye'ye yönelen bu göç dalgası, yalnızca insani bir kriz olarak değil, aynı zamanda güvenlik ve kamu düzeni açısından da önemli sonuçlar doğurmuştur. Soğuk Savaş sonrası dönemde değişen güvenlik algısı, kitlesel göç hareketlerinin devletler için çok boyutlu riskler üretmesine neden olmuş ve bu bağlamda 1991 deneyimi bu dönüşümün erken ve somut bir örneğini oluşturmuştur (Vardar Tutan, 2018, s. 20-22). Göçün ani ve yüksek yoğunluklu niteliği, Türkiye'nin kriz yönetim kapasitesini zorlamış ve göç olgusunun ulusal politika gündeminde merkezi bir konuma yerleşmesine yol açmıştır (Tabanlı, 2025, s. 157-167).

Bu dönemde yaşanan Irak kaynaklı zorunlu göç, Türkiye'nin göçlere yaklaşımında güvenlik temelli reflekslerin belirginleştiği bir süreci yansıtmaktadır. Sınır hattında yaşanan gelişmeler, göçün mümkün olduğunca sınır dışında yönetilmesi yönündeki arayışları güçlendirmiştir. Aynı zamanda bu deneyim, Soğuk Savaş sonrası dönemde göçün artık geçici ve istisnai bir olgu olarak değil, bölgesel istikrarsızlıklarla bağlantılı yapısal bir sorun olarak ele alınması gerektiğini ortaya koymuştur (Vardar Tutan, 2018, s. 20-22).

Genel bir bakış ile incelediğimizde ise 1991 Körfez Savaşı ve Irak kaynaklı zorunlu göç, Türkiye'nin göç tarihinde hem ölçeği hem de etkileri bakımından belirleyici bir kırılma noktasıdır. Bu süreç, ilerleyen yıllarda Türkiye'nin göç politikalarında kurumsallaşma ihtiyacının daha görünür hâle gelmesine zemin hazırlamış ve sonraki kitlesel göç dalgalarının yönetiminde referans alınan bir deneyim oluşturmuştur (Tabanlı, 2025, s. 157-67).

2003'te ABD öncülüğünde gerçekleştirilen Irak müdahalesi, ülkedeki siyasal ve kurumsal yapıyı derinden sarsmış ve kamu düzeninin bozulmasıyla birlikte zorunlu göç, toplumsal hayatın belirleyici unsurlarından biri hâline gelmiştir. Müdahale sonrası dönemde güvenlik kurumlarının işlevsizleşmesi, silahlı şiddetin yaygınlaşması ve devlet otoritesinin zayıflaması, Iraklılar açısından yerinde kalmayı giderek daha riskli bir seçenek hâline getirmiştir. Bu süreçte göç, ani bir kitlesel hareketten ziyade, güvenlik koşullarındaki dalgalanmalara bağlı olarak aşamalı biçimde gelişmiştir (Dinç & Tunçol, 2018, s. 87-90).

İşgalin ilk yıllarında bazı toplumsal gruplar, yeni siyasal düzenin istikrar sağlayabileceği beklentisiyle ülkede kalmayı tercih etmiş ve bu nedenle 2003-2004 döneminde göç hızında görece bir yavaşlama gözlemlenmiştir. Ancak bu durum kalıcı

olmamış, özellikle kamusal güvenliğin sağlanamaması ve gündelik şiddetin artmasıyla birlikte yerinden edilme yeniden hız kazanmıştır. Bu aşamada göç edenlerin önemli bir kısmını, yeni siyasal dengelerde kendisini güvencesiz hisseden ve sosyoekonomik kırılganlığı artan kesimler oluşturmuştur (ORSAM, 2010, s. 9-11).

Göç hareketlerinin belirgin biçimde kitleselleştiği kırılma noktası ise 2006 sonrası mezhepsel şiddetin yoğunlaşması olmuştur. Toplumsal ayrışmanın mekânsal olarak derinleşmesi, daha önce bir arada yaşayan grupların farklı bölgelere yönelmesine neden olmuştur. Bu durum ülke içi yerinden edilmeyi yaygınlaştırmıştır. Aynı dönemde Irak dışına yönelen göç de artmış, komşu ülkeler başta olmak üzere bölgesel ölçekte yeni bir mülteci baskısı ortaya çıkmıştır. Böylece zorunlu göç, geçici bir güvenlik arayışından çıkarak süreklilik kazanan bir yaşam stratejisine dönüşmüştür (Dinç & Tunçol, 2018, s. 91-94).

Bu çerçevede 2003 sonrası Irak göçü, yalnızca savaşın doğrudan etkisiyle açıklanabilecek bir olgu değildir. Devlet kapasitesindeki aşınma, toplumsal güvenin kaybı ve şiddetin normalleşmesi, göçü yapısal bir sürecin parçası hâline getirmiştir. Göç eden nüfus açısından geri dönüş ihtimali giderek zayıflamış; zorunlu yer değiştirme, Irak toplumunun demografik ve toplumsal dokusunda kalıcı izler bırakan bir dönüşüm alanı oluşturmuştur (ORSAM, 2010, s. 9-11).

Irak'tan Türkiye'ye yönelen göç hareketleri yalnızca Kürt nüfusla sınırlı kalmamıştır. Türkmenler başta olmak üzere farklı etnik ve dini gruplar da bu zorunlu göç sürecinin parçası olmuştur. Osmanlı sonrası dönemde başlayan Irak-Türkiye göç hattı, savaşlar ve siyasal baskılarla süreklilik kazanmıştır. Irak Türkleri açısından göç yalnızca fiziksel güvenlik arayışını değil, aynı zamanda vatandaşlık, statü ve hukuki belirsizlik sorunlarını da beraberinde getirmiştir. 1990 sonrası dönemde Türkiye'ye gelen Iraklılar için yasallık ve yasadışılık arasındaki çizgi giderek belirsizleşmiş ve özellikle Körfez Savaşları sonrasında vatandaşlığa erişim zorlaşmıştır. Bu durum, Türkiye'nin Irak politikalarıyla doğrudan ilişkili bir demografik gerçeklik üretmiştir (Kalaycı 2023, s. 566-567).

1990'lardan itibaren Türkiye'de bulunan Iraklılar, düzensiz göç ve şartlı mültecilik rejimi içerisinde konumlandırılmıştır. Şartlı mülteci statüsü, eğitim, sağlık ve çalışma haklarına erişimi ciddi biçimde sınırlamıştır. Çalışma izninin bulunmaması, Iraklı mültecileri kayıt dışı ekonomiye itmiş; uydu kent uygulamaları hareket

özgürlüğünü kısıtlamıştır. Geçicilik üzerine kurulu yaklaşım, uzun süreli kalış gerçeğiyle örtüşmemiştir. Kısa vadeli düzenlemeler, yapısal sorunları çözmekte yetersiz kalmıştır. Bu tablo, mültecilerin biyopolitik özneler olarak yönetildiği bir alan üretmiştir. Yaşamın idaresi güvenlik söylemi üzerinden şekillenmiş; mülteciler çoğu zaman hak öznesi olmaktan çok yönetim nesnesi hâline gelmiştir (Çıngır & Erdağ, 2017, s. 522-524).

Türkiye'deki Iraklı göçmen deneyimi, devletin göçü güvenlik temelli bir mesele olarak ele alma eğilimini açık biçimde göstermektedir. Uluslararası toplumdan beklenen desteğin sınırlı kalması, Türkiye'yi sınır ötesi çözümler üretmeye yöneltmiştir. Güvenli bölge uygulamaları, geçici koruma rejimleri ve statü sınırlamaları bu yaklaşımın somut yansımalarıdır. Iraklı mültecilerin uzun süreli varlığı dikkate alındığında, geçicilik merkezli politikaların sürdürülebilir olmadığı görülmektedir. Daha bütüncül, hak temelli ve uzun vadeli bir göç yönetimi ihtiyacı, bu deneyim üzerinden açık biçimde ortaya çıkmaktadır (Oluğ, 2023, s. 447-448; Çıngır & Erdağ, 2017, s. 524).

2.3.2. Suriyeli Göçmenler

2011'de Suriye'de başlayan halk ayaklanmalarının devletin sert müdahalesiyle kısa sürede iç savaşa dönüşmesi, ülke genelinde büyük bir insani krize neden olmuştur. Artan şiddet ortamı milyonlarca insanı hem ülke içinde hem de komşu ülkelere yönelen zorunlu göç hareketlerine sürüklemiştir. 2010'da yaklaşık 21,5 milyon olan Suriye nüfusunun 2014'e gelindiğinde yarısına yakını yerinden edilmiş; 3,5 milyon kişi ise ülke dışına çıkarak mülteci statüsüne geçmiştir (Yonca, 2014, s. 26). Türkiye, bu süreçte Nisan 2011'den itibaren Suriyelileri kabul ederek "açık kapı politikası" uygulamıştır. Başlangıçta geçici olarak öngörülen bu kabul, kitlesel göçün büyüklüğü nedeniyle kalıcı bir yapıya dönüşmüştür. Bu durum, Türkiye'de toplumsal ve ekonomik dengeleri etkileyerek göç yönetiminin yeniden yapılandırılmasını zorunlu hâle getirmiştir (Ağır & Sezik, 2016, s. 96).

2011 yılında Suriye'de başlayan iç çatışmalar, kısa sürede sivillerin yaşam güvenliğini ortadan kaldıran yaygın bir krize dönüşmüştür. Artan insan hakları ihlalleri, zorunlu yerinden edilmeleri hızlandırmış ve milyonlarca Suriyeli için ülke dışına çıkış kaçınılmaz hâle gelmiştir. Türkiye, coğrafi yakınlık ve tarihsel bağlar

nedeniyle bu sürecin en fazla etkilenen ülkelerinden biri olmuştur. Açık kapı politikası çerçevesinde ülkeye kabul edilen Suriyelilere geçici koruma sağlanmış, bu yaklaşım insani sorumluluk temelinde şekillenmiştir (Göç İdaresi Başkanlığı). Kitlesel geçişlerin kısa sürede kalıcı bir nüfus hareketine dönüşmesi, geçici koruma uygulamasının kapsamını genişletmiştir (Şengül, (t.y.) s. 8).

Suriyeli sığınmacıların gelişiyle birlikte göç yönetimi yalnızca insani bir mesele olmaktan çıkmış; hukuki altyapı, kurumsal kapasite ve sosyal uyum politikaları bağlamında kapsamlı bir dönüşüm süreci başlamıştır. Türkiye, 2011'den itibaren "geri göndermeme" ilkesi doğrultusunda Suriyelilerin sağlık, barınma ve eğitim gibi temel haklara erişimini güvence altına almış; sürecin uzaması bu politikaların sürdürülebilirliğini güçleştirmiştir. 2014'te Göç İdaresi Genel Müdürlüğü'nün (GİGM) kurulmasıyla Suriyelilere ilişkin koordinasyon görevi Afet ve Acil Durum Yönetimi Başkanlığı'ndan (AFAD) devralınmış ve böylece kamp dışında yaşayan mültecilere yönelik hizmetlerin kurumsal çerçevede yürütülmesi hedeflenmiştir (Ağır & Sezik, 2016, s. 96).

İlk dönemde Suriyelilerin önemli bir bölümü geçici barınma merkezlerinde yaşamıştır. Çatışmaların sürmesiyle birlikte kalış süreleri uzamış, kamp dışı yaşam giderek yaygınlaşmıştır. Kentlere yönelen nüfus artışı, barınma, eğitim ve sağlık alanlarında yeni düzenlemeleri zorunlu kılmıştır (Göç İdaresi Başkanlığı). Bu süreç sosyal uyum ihtiyacını öne çıkarmış, geçici koruma uygulaması yalnızca acil yardım temelli bir mekanizma olmaktan uzaklaşmıştır (Koç, 2025, s. 2419).

Geçici koruma rejimi başlangıçta açık bir yasal çerçeveye dayanmadan yürütülmüştür. Kitlesel göçün süreklilik kazanması, hukuki düzenleme ihtiyacını gündeme getirmiştir. Bu doğrultuda Nisan 2013'te Yabancılar ve Uluslararası Koruma Kanunu kabul edilmiş ve geçici koruma statüsü mevzuata dâhil edilmiştir (Resmî Gazete, 2013). Ardından Ekim 2014 yılında yürürlüğe giren Geçici Koruma Yönetmeliği ile uygulamanın kapsamı netleştirilmiştir (Resmî Gazete, 2014).

Uluslararası hukuk açısından geçici koruma, mülteci statüsünden farklı olarak bireysel değerlendirme yerine toplu korumayı esas almaktadır. Bu yapı, kitlesel akınlarda devletlerin idari kapasitesini korumayı hedeflemektedir (Koç, 2025, s. 2420). Türkiye'de uygulanan modelde geri göndermeme ilkesi temel bir güvence

olarak kabul edilmiş, ancak haklara erişim alanında belirsizlikler uzun süre devam etmiştir (Şengül, s. 10).

Buna rağmen kamp dışı hizmetlerin sınırlılığı, sosyal uyum ve istihdam alanlarında çeşitli sorunlara yol açmış; toplumda başlangıçtaki hoşgörünün yerini giderek rahatsızlık temelli bir algı almıştır. Bu noktada yerel yönetimlerin ve sivil toplum kuruluşlarının (STK) sürece daha etkin biçimde dâhil edilmesi önem taşımakta; entegrasyon politikalarındaki gecikmelerin yanlış bilgilendirme ve önyargıları beslediği görülmektedir (Erdoğan & Kaya, 2015, s. 309-312).

Suriyeli sığınmacı krizini Türkiye tarihindeki en büyük dış göç hareketi olarak nitelendiren Birol Ertan ise bu sürecin yalnızca Türkiye'yi değil, AB ülkelerini de etkileyen bölgesel bir güvenlik meselesine dönüştüğünü belirtmektedir. Jeopolitik konumu nedeniyle Türkiye hem "hedef ülke" hem de "geçiş ülkesi" hâline gelmiştir. AFAD verilerine göre 2 milyondan fazla Suriyeliye ev sahipliği yaparken uluslararası standartlara göre 8 milyar doların üzerinde harcama gerçekleştirmiştir. Buna karşın uluslararası toplumun katkısı yaklaşık 455 milyon dolar düzeyinde kalmış ve bu tablo Türkiye'nin göç yönetiminde yük paylaşımı konusunda büyük ölçüde yalnız bırakıldığını göstermiştir (Ertan,2016, s. 6-9).

Sonuç olarak Suriyeli sığınmacılar için uygulanan geçici koruma rejimi, başlangıçta kısa süreli nitelik taşısa da zamanla kalıcı toplumsal etkiler üretmiştir. Nüfusun büyük bölümünün kamp dışında yaşamını sürdürmesi, geçici korumayı sosyal uyum ve hak temelli politikalarla birlikte ele almayı zorunlu kılmıştır (Göç İdaresi Başkanlığı). Bu durum geçici korumayı yalnızca hukuki bir statü değil, aynı zamanda uzun vadeli göç yönetiminin temel unsurlarından biri hâline getirmiştir (Şengül, s. 10).

2.4. Politika Formulasyonu ile Hedefler Arasındaki Boşluklar

Türkiye'de göç politikalarının tarihsel seyrine bakıldığında, politika hedefleri ile uygulama kapasitesi arasındaki boşlukların dönemler boyunca farklı biçimlerde tekrarlandığı görülmektedir. Erken Cumhuriyet Dönemi'nde ve bilhassa daha önce belirtildiği gibi "Türk soyu ve kültürüne bağlı" nüfusun yerleştirilmesini merkeze alan uygulamalara geçilmiştir. Ancak göçün sosyal uyum, ekonomik entegrasyon ve

kültürel çeşitlilik gibi boyutlarını kapsayan bütüncül bir çerçeve üretememiştir (Örselli & Babahanoğlu, 2016, s. 2066–2067).

1950-1980 döneminde dışa göç, işgücü fazlasını dengeleme ve döviz girdisi sağlama hedefleriyle ilişkilendirilirken; ülkeye yönelen hareketlilikler ağırlıkla güvenlik eksenli mevzuat üzerinden yönetilmiştir. Bu yaklaşım, göçmenlerin haklara erişimi ve sosyal uyum süreçlerinde kurumsal sınırlılıklar yaratmış; Cenevre rejimindeki coğrafi sınırlama ve güvenlik perspektifi, insani/koruma boyutunun ikincil kalmasına yol açmıştır (İnce, 2023, s. 86-87; Örselli & Babahanoğlu, 2016, s. 2066).

1990'lı yıllarda göç profillerinin çeşitlenmesi, "soydaş" odaklı yaklaşımın tek başına yeterli olmadığını göstermiştir. 1994 tarihli düzenleme, önemli bir adım olmakla birlikte uzun vadeli entegrasyon ve hak temelli politika tasarımı bakımından sınırlı kalmıştır. Bu sınırlılık, düzenlemenin ağırlıklı olarak güvenlik ve geçicilik ekseninde kurgulanmasından kaynaklanmıştır (Bkz. Resmî Gazete, 1994). Bu dönemde uygulamalar çoğu zaman krizlere verilen tepkisel yanıtlarla biçimlenmiş; bu da formülasyon-uygulama arasındaki boşluğun derinleşmesine zemin hazırlamıştır (Örselli & Babahanoğlu, 2016, s. 2067-2068). 2000'li yıllarda AB üyelik süreci mevzuat ve kurumsal düzenlemeleri hızlandırmış olsa da politika hedeflerinin önemli bir kısmının dış uyum gerekliliklerileyle belirlenmesi, iç dinamiklerle tam uyumlu ve sürdürülebilir bir strateji üretimini zorlaştırmıştır (İnce, 2023, s. 88-89).

2011 sonrası Suriyeli kitlesel göç, bu tarihsel boşluğu en görünür kılan dönemeçlerden biri olmuştur. Geçici koruma rejimi hukuki çerçeve bakımından önemli bir zemin sunarken; uygulama ölçeğinde entegrasyon, istihdam ve sosyal uyum alanlarında uzun erimli mekanizmaların geliştirilmesi ihtiyacı belirginleşmiştir. Siyasal konjonktürün ve kamuoyu dalgalanmalarının politika önceliklerini sık değiştirebilmesi, uygulama sürekliliğini zorlaştıran bir etken olarak öne çıkmaktadır. Sonuç olarak Türkiye'de göç politikalarının önemli bir bölümü reaktif nitelik taşımış, bu da stratejik planlama eksikliği, formülasyon ile uygulama arasındaki kopukluğu artırarak göç yönetimini dönemsel kriz yanıtlarına daha bağımlı hâle getirmiştir (Örselli & Babahanoğlu, 2016, s. 2068-2069; İnce, 2023, s. 90-91).

2.5. Alternatif Politika Önerileri ve Değerlendirmesi

2.5.1. Eğitim ve Sosyal Uyum Politikalarının Derinleştirilmesi

Türkiye'de göç olgusunun toplumsal bütünleşme boyutunun derinleştirilmesinde eğitim politikaları, göçmen çocukların sisteme dâhil edilmesini amaçlayan teknik bir alan olmanın yanı sıra, toplumsal değerlerin yeniden üretildiği, kültürel çeşitliliğin normatif düzeyde tanındığı ve uzun vadeli entegrasyonun kurumsal zemininin oluşturulduğu stratejik bir politika sahası olarak öne çıkmaktadır. Bu çerçevede eğitim sistemi, göçmen bireyleri pasif uyum öznesi olarak konumlandıran tek yönlü bir yaklaşım yerine, onları toplumsal çoğulluğun etkin bileşenleri olarak kabul eden çok kültürlü bir perspektifle yeniden yapılandırılmalıdır. Suriyeli çocukların eğitim süreçlerinde karşılaştıkları dil engeli, toplumsal cinsiyet temelli eşitsizlikler, yoksulluk, erken yaşta evlilik ve travma kaynaklı kırılganlıklar; öğretmen niteliğinden müfredat tasarımına, yerel yönetim-sivil toplum iş birliğinden okul iklimine kadar uzanan bütüncül bir reform ihtiyacını görünür kılmaktadır (A. Ulutaş & Kırlıoğlu, 2020, s. 681-682).

Bu bağlamda eğitime erişimin, özellikle ortaöğretim düzeyinde yaşanan ciddi kopuşlar nedeniyle, sosyal bütünleşmenin en kırılgan göstergelerinden biri haline geldiği; burs mekanizmalarının güçlendirilmesi, psikososyal destek birimlerinin kurumsallaştırılması ve rehberlik hizmetlerinin yaygınlaştırılmasının, yoksulluk döngüsünün yeniden üretilmesini engellemede kritik işlev gördüğü anlaşılmaktadır. Bununla birlikte mevcut kurumsal kapasite sınırlılıkları, erişim-kalite-eşitlik ekseninde bütüncül bir eğitim politikası dönüşümünü zorunlu kılmaktadır. Göçmen gençlerin insan sermayesinin toplumsal faydaya dönüştürülebilmesi, ancak bu üç ayağın eş zamanlı güçlendirilmesiyle mümkün görünmektedir (Koytak, s. 8-10).

Türkiye'nin 2011 sonrası zorunlu kitlesel göç karşısında uygulamaya koyduğu geçici koruma rejiminin eğitim boyutu, nicel erişimi önceleyen kriz-merkezli bir yaklaşımdan, nitelik temelli, uzun erimli ve sürdürülebilir bir entegrasyon paradigmasına evirilmeyi zorunlu kılmaktadır. Göçmen Eğitim Merkezleri'nden devlet okullarına geçiş süreci sayısal göstergeleri iyileştirmiş olsa da dil destek programları, çok dilli müfredat tasarımı, öğretmenlere travma duyarlılığı ve psikososyal güçlendirme eğitimleri ile okul dışı kalan çocukların açık eğitim, mesleki

yeterlilik ve hayat boyu öğrenme kanallarıyla sisteme yeniden kazandırılması, uyumun yapısal sürekliliğinin inşasında temel niteliktedir. Bu kapsamda eğitim, geçici bir kriz yönetimi aracından öte, göçmen bireylerin yükseköğretim ve istihdama geçişini kolaylaştıran, toplumsal aidiyeti güçlendiren ve sosyal uyumun kurumsal sürdürülebilirliğini sağlayan bir dönüşüm mekanizmasına dönüşmektedir (UNICEF, 2022, s. 8-17).

2.5.2. Çalışma Hayatında Adil Katılım ve Emek Hakları

Göçmenlerin çalışma yaşamına katılımı, yalnızca istihdama erişim değil, ücret eşitliği, iş sağlığı ve güvenliği, sendikal haklar ve sosyal koruma mekanizmalarına fiilî erişim açısından da değerlendirilmelidir. Uygulamada ise kayıt dışı istihdam, düşük ücret, uzun çalışma süreleri ve güvencesizlik, göçmen emeğini kırılganlaştıran başlıca sorun alanlarıdır (Argüç, 2024, s. 91-93). Türkiye'de yabancıların çalışma rejimi 6735 sayılı Uluslararası İşgücü Kanunu ile çerçevelenmekte; bununla birlikte izin süreçlerinin işveren odaklı işleyişi, bürokratik maliyetler ve sektör/yer kısıtları, göçmenlerin kayıtlı istihdama geçişini zorlaştırabilmektedir (Resmî Gazete, 2016). Bu nedenle politika tasarımında, izin süreçlerinin erişilebilirliği ile denetim kapasitesinin artırılması birlikte ele alınması gerekmektedir. Kayıt dışılıkla mücadele, ayrımcılığın önlenmesi ve temel emek haklarının korunması hedefleri eşgüdümlü biçimde yürütülebilmelidir.

Türkiye'de göçmen işgücü rejiminin temelini oluşturan 6735 sayılı Uluslararası İşgücü Kanunu, 6458 sayılı Yabancılar ve Uluslararası Koruma Kanunu (YUKK) (Resmî Gazete, 2013) ve bunlara bağlı ikincil mevzuat, göçmenlerin istihdama katılımını belirleyen normatif çerçeveyi oluşturur. Bu düzenlemeler, devletin işgücü piyasasını planlama ve denetleme görevini vurgularken, göçmenlerin temel emek haklarını uluslararası hukukla uyumlu biçimde güvence altına almayı amaçlar. Ancak uygulamada mevzuatın "kural temelli" yapısı, çoğu zaman "hak temelli" uygulama boyutuyla örtüşmemektedir. Çalışma izni prosedürlerinde uzun bürokratik süreçler, kota sistemleri, coğrafi kısıtlamalar ve işveren odaklı başvuru modeli, göçmenlerin işgücü piyasasında kırılgan konumunu derinleştirmektedir. (Mevzuat, 2025; bkz. Resmî Gazete, 2016; https://www.mevzuat.gov.tr).

Bu bağlamda, Türkiye'de "adil katılım ve emek hakları" ekseninde yabancı emeğin konumunu güçlendirmek için mevcut çerçeve-politikanın nasıl belirleneceğinden (Md. 4), nasıl izleneceğine (Md. 5), izin yetkisi ve başvuru-usulüne (Md. 6-9), izin türleri ve sürelerine (Md. 10, 12), nitelikli yabancı için Turkuaz Kart'a (Md. 11), istisnalar ile uluslararası koruma sahipleri ve öğrencilerin erişimine (Md. 16-20) kadar-bir "hakka erişim mimarisi" olarak yeniden işletilmelidir. Politika belirleme ve izleme mekanizmaları yalnızca arz-talep dengesi ve kamu düzeniyle sınırlı kalmayıp, ayrımcılığın önlenmesi, makul süre (30 gün) taahhüdünün fiilen uygulanması, ön izin süreçlerinde (sağlık/eğitim) şeffaf kıstaslar, coğrafi/mesleki sınırlamaların gerekçeli ve ölçülü olması, başvuruların puanlama kriterlerinin kamuya açık ve denetlenebilir kılınmasıyla adilane işler. Çalışma izninin ikamet yerine geçmesi (Md. 12) hakların taşınabilirliğini artırırken, iptal ve ret sebeplerinin (Md. 9, 15) keyfilikten arındırılması, itiraz-yargı yolunun erişilebilirliği ve danışmanlık desteği fiili eşitliği sağlar. Turkuaz Kart ve bağımsız çalışma kanalları (Md. 10-11) yalnız "nitelikli" azınlığa değil, mesleki yeterlilik tanıma, mikro-sertifikasyon ve iş güvenliği standartlarıyla daha geniş kesimlere adil geçiş sunacak biçimde tamamlanmalıdır. Uluslararası koruma ve öğrenci statülerinde il/işkolu sınırlamaları ölçülülük ilkesiyle periyodik etki analizine bağlanmalıdır. Sonuçta, mevzuatın verdiği araçlar-izleme sistemi, kurumlar arası veri paylaşımı, ön izin ve istisna hükümleri-kayıt dışılığı azaltan, sendikal haklara fiili erişimi kolaylaştıran, iş sağlığı ve güvenliğini gözeten ve hak ihlallerinde hızlı telafiyi mümkün kılan bütüncül bir uygulama rejimine dönüştürüldüğünde, yabancı emeğin katılımı "ucuz iş gücü" ne indirgenmez; eşit değerde, güvenceli ve kapsayıcı bir çalışma düzeninin parçası olur (Resmî Gazete, 2016).

Öte yandan, Türk soylu yabancıların çalışma yaşamına katılımını düzenleyen 2527 sayılı Kanun, Danıştay içtihatlarında da teyit edildiği üzere, vatandaşlara özgü bazı mesleklerde çalışma hakkı tanıyarak fiilî eşitliği genişleten özel bir yasal istisna niteliğindedir (Resmî Gazete, 1981). Ancak uygulamada, Türk soyluluk statüsünün belirlenmesindeki usul farklılıkları, meslek kuruluşlarına üyelikteki bürokratik engeller ve çalışma izinlerinin sürekliliğine ilişkin belirsizlikler, bu yasanın öngördüğü koruyucu etkileri zayıflatmaktadır. Bu bağlamda, Türk soyluluk tespitinin merkezi ve standart bir mekanizmayla yürütülmesi, denklik ve mesleki yeterliliklerin

hızlandırılmış bir onay sürecine tabi tutulması gerekmektedir. Bununla birlikte meslek odalarına üyelikte dil ve belge desteği sağlanması ve idari ret gerekçelerine karşı etkili, hızlı bir itiraz sisteminin işletilmesi hem hukuki yeknesaklığı sağlayacak hem de göçmen emeğinin adil katılımını sahada somutlaştıracaktır (Ganiyeva, 2018, s. 262-282).

2.5.3. Beyin Göçü ve Tersine Göç Stratejileri

Türkiye'de beyin göçü, yalnızca ücret farklılıklarıyla açıklanamayacak kadar çok boyutlu bir olgudur. Nitelikli bireylerin ülkeden ayrılma eğilimleri, ekonomik koşulların yanı sıra aidiyet duygusu, kurumsal özerklik, bilimsel üretim ortamı ve liyakat algısı gibi yapısal etkenlerin bileşimiyle şekillenmektedir. Değer görmeme hissi, akademik özgürlüklerdeki sınırlamalar, kariyer olanaklarının kısıtlılığı ve bilimsel altyapının yetersizliği, özellikle genç araştırmacıları yurtdışını daha öngörülebilir bir çalışma ve yaşam alanı olarak görmeye yöneltmektedir. Bu nedenle tersine beyin göçünü teşvik etmek yalnızca ekonomik teşviklerle değil, üretimin sürdürülebileceği özgür, özerk ve liyakat temelli bir bilimsel iklimin oluşturulmasıyla mümkündür. Akademik özerkliğin güvence altına alınması, uluslararası araştırma ağlarına erişimin kolaylaştırılması ve araştırma altyapısının güçlendirilmesi, nitelikli insan sermayesinin geri dönüşünü kalıcı kılacak temel koşullardır. Ayrıca diaspora ile sürekli iletişimi sağlayan "döngüsel bilgi akışı" modelleri, fiziksel dönüş olmasa bile yurtdışındaki bilim insanlarının bilgi, teknoloji ve ağ transferi yoluyla ülkeye katkı sunmasını mümkün kılmaktadır (Yücel, 2022, s.12-20). Nitelikli gençlerin yurtdışına yönelmesine yol açan liyakat eksikliği, güvencesizlik, işsizlik, sınırlı akademik gelişim imkânları ve politik kutuplaşma gibi etkenler, devlet-özel sektör-akademi iş birliğine dayalı bütüncül stratejileri zorunlu kılmaktadır. Tersine göçün sağlanabilmesi, rekabetçi istihdam koşulları, güçlü araştırma fonları, modern laboratuvarlar ve bilimsel özerkliği destekleyen kurumsal bir ortam gerektirir (Koytak, s.13-14).

Tarihsel olarak 1950'lerden itibaren süregelen beyin göçü, özellikle 1960'lar ve 1970'lerde araştırma altyapısının zayıflığı ve liyakat mekanizmalarının işlememesi nedeniyle hız kazanmıştır. Her bir nitelikli bireyin ayrılışı Türkiye'nin yenilik kapasitesini azaltarak sessiz ama derin bir entelektüel sermaye kaybı yaratmıştır.

Uygun politikalarla bu süreç tersine çevrilebilir. Ancak aksi durumda beyin göçü, Türkiye'nin bilimsel özerkliği, yenilik ekosistemi ve uzun vadeli rekabet gücü açısından stratejik bir tehdit olmaya devam edecektir (Yıldız, 2023, s.14-15)

3. GÖÇ POLİTİKALARININ TOPLUMSAL VE MEKÂNSAL YANSIMALARI, KARŞILAŞTIRMALI ANALİZ VE UYGULAMA DÜZEYİ

Göç olgusu incelenirken genellikle çok boyutlu yapısı vurgulanmakta ve bu doğrultuda sürecin işleyişi ile çeşitli toplumsal, ekonomik ve kültürel etkileri üzerinde durulmaktadır. Ancak bu çalışmaların büyük bir kısmında, göçün temel unsurları üzerinde yoğunlaşıldığı, buna karşılık sürecin arasında kalan ya da dolaylı şekilde etkili olan unsurlara sınırlı biçimde değinildiği görülmektedir. Oysa göçün sağlıklı ve bütüncül biçimde analiz edilebilmesi, yalnızca merkezi unsurların değil, aynı zamanda çoğu zaman göz ardı edilen bu ara dinamiklerin de ele alınmasını gerektirmektedir. Bu başlık altında, göç çalışmalarında arka planda kalan ve yeterince tartışılmayan konulara dikkat çekilerek, sürecin daha kapsamlı bir biçimde değerlendirilmesine katkı sunmak amaçlanmaktadır.

3.1. Göç Politikaları ve Toplumsal Cinsiyet Boyutu

Göç süreci toplumsal cinsiyet bağlamında ele alındığında kadınlar ve erkekler için farklı deneyim alanları üretmektedir. Kadınlar çoğu zaman göçe aile içi roller üzerinden katılmakta ve bireysel hareket alanları sınırlı kalmaktadır. Erkekler ise göç sürecinde hane geçimini sağlama sorumluluğu üzerinden değerlendirilmektedir. Bu durum her iki cinsiyet için de farklı kırılganlık biçimlerinin ortaya çıkmasına neden olmaktadır. Göç edilen ülkede toplumsal beklentiler kadınlar ve erkekler üzerinde farklı baskılar yaratmaktadır (Biehl & Danış, 2020, s. 25-33). Göç deneyimi bu yönüyle cinsiyete göre ayrışan bir uyum sürecine dönüşmektedir (Yılmaz, 2025, s. 83-89).

Kadınların göç deneyiminde ev içi roller ve bakım sorumlulukları belirleyici olmaktadır. Göç sonrasında kadınlar sıklıkla ev içi hizmetler ve bakım emeği alanlarında istihdam edilmektedir. Bu alanlar düşük ücret güvencesizlik ve kayıt dışılık gibi sorunlarla karakterizedir. Kadınların ekonomik hayata katılımı artmakta ancak bu katılım çoğu zaman sınırlı bir güçlenme sağlamaktadır (Küçük, 2022, s. 27-34). Kadın emeğinin görünür hale gelmesi aynı zamanda yeni sömürü ilişkilerini de beraberinde getirmektedir (Yılmaz, 2025, s. 83-89).

Erkekler açısından göç süreci çoğunlukla ekonomik beklentiler ve istihdam üzerinden anlam kazanmaktadır. Erkeklerin aile reisi ve gelir sağlayıcı rolü göç sonrasında ciddi biçimde sınanmaktadır. İşsizlik düşük ücretli çalışma ya da statü kaybı erkekler üzerinde psikolojik baskı yaratabilmektedir. Bu durum erkeklik algısında kırılmalara yol açmaktadır (Küçük, 2022, s. 27-34). Göç erkekler için yalnızca mekânsal değil, aynı zamanda kimliksel bir dönüşüm alanı oluşturmaktadır (Taşçı & Kara, 2019, s. 267-279).

Kadın ve erkeklerin göç deneyimleri hane içinde karşılıklı olarak birbirini etkilemektedir. Erkeklerin istihdam kaybı kadınların çalışma hayatına katılımını zorunlu hale getirebilmektedir. Bu durum aile içi rollerin yeniden düzenlenmesine yol açmaktadır. Ancak bu yeniden düzenleme her zaman eşitlikçi bir dönüşüm üretmemektedir. Aile içi gerilimler artabilmektedir (Yılmaz, 2025, s. 83-89). Göç süreci hane içi güç ilişkilerini görünür kılan bir deneyim alanı sunmaktadır (Biehl & Danış, 2020, s. 25-33).

Uyum süreci toplumsal cinsiyet açısından farklı engeller içermektedir. Kadınlar kamusal alana sınırlı katılım dil yetersizliği ve sosyal ağ eksikliği nedeniyle uyumda zorlanmaktadır. Erkekler ise iş gücü piyasasında dışlanma ayrımcılık ve güvencesizlikle karşılaşabilmektedir. Bu farklı deneyimler uyum sürecinin tek tip bir ilerleme izlemediğini göstermektedir (Taşçı & Kara, 2019, s. 267-279). Uyum politikalarının cinsiyet körü olması bu sorunları derinleştirmektedir (Yılmaz, 2025, s. 83-89).

Genel bir bakış açısı ile baktığımızda ise göç süreci kadınlar ve erkekler için farklı riskler ve fırsatlar barındırmaktadır. Kadınlar çoğu zaman görünmez emek alanlarında yoğunlaşırken erkekler ekonomik baskılar altında statü kaybı yaşayabilmektedir. Toplumsal cinsiyet rolleri göçle birlikte dönüşmekte ancak tamamen ortadan kalkmamaktadır. Bu nedenle göç politikalarının hem kadınların hem de erkeklerin deneyimlerini birlikte ele alması gerekmektedir (Küçük, 2022, s. 27-34). Toplumsal cinsiyet perspektifi göç olgusunun bütüncül biçimde anlaşılması için temel bir çerçeve sunmaktadır (Taşçı & Kara, 2019, s. 267-279).

3.2. Kentsel Mekân, Gettolaşma ve Göçmen Yerleşimleri

Türkiye'de kentleşme olgusu, kır ve kent yapılarının tarihsel olarak iç içe geçtiği özgün bir toplumsal zeminde geliştiği için klasik kuramsal çerçevelerin ötesinde değerlendirilmesi gereken bir nitelik taşımaktadır. Bu özgünlük, göç eden grupların kentsel mekâna dâhil olma pratiklerini belirleyen "kentlileşme" sürecini merkezî hâle getirmektedir. Hareketlilik kanallarının sınırlılığı, ekonomik fırsat eşitsizliği ve refah düzeyinin düşüklüğü hem iç göçle gelenleri hem de uluslararası göçmenleri düşük maliyetli, denetimsiz ve çoğu zaman enformel konut alanlarına yöneltmiştir. Böylece gecekondulaşma ve enformel yerleşimler Türkiye kentleşmesinin kalıcı bir bileşeni hâline gelmiştir (Eğin & Çelik & Tezcan, 2021, s. 777-778). Göçmenlerin kendi imkânlarıyla ürettikleri, kültürel alışkanlıkları mekâna uyarlayan konut tipleri, dar sokak örgüleri, çoklu hane kullanımına uygun planlar ve geçici malzemelerle inşa edilen yapılar, zamanla "göçmen mimarlığı" olarak adlandırılabilecek özgün bir pratik oluşturmuştur. Bu pratik hem mekânsal yoksunluğun hem de kültürel sürekliliğin göstergesi olmuştur (Gültekin, 2019, s. 256–258).

Ekonomik ve mekânsal eşitsizliklerin derinleştiği dönemlerde bu bölgelerin getto benzeri kümelenmeler hâlinde yoğunlaşması kentsel ayrışmayı hızlandırmıştır. Neoliberal politikaların etkisiyle 2000'li yıllarda yoğunlaşan kentsel dönüşüm uygulamaları ise bu alanları doğrudan hedef alarak mekânsal dışlanmayı pekiştirmiştir (Gültekin, 2019, s. 256-258). Küresel ölçekte 1973 krizinden sonra refah devleti politikalarının gerilemesiyle ortaya çıkan sınıfsal, etnik ve ırksal temelli huzursuzluklar Wacquant'ın getto/anti-getto/hiper-getto kavramsallaştırmasıyla açıklanırken, bu çerçeve Türkiye'deki enformel yerleşimlerin dönüşüm baskısı, mekânsal damgalanma ve siyasal söylemlerle nasıl "tehlikeli alanlar" olarak yeniden üretildiğini anlamada da güçlü bir analitik araç sunmaktadır (Eğin & Çelik & Tezcan, 2021, s. 777-778).

Nitekim göçmenlerin kent çeperlerinde, düşük maliyetli ve dönüşüm riski taşıyan alanlarda yoğunlaşması ekonomik dışlanma ile kültürel ötekileştirmeyi birleştiren kendine özgü bir gettolaşma dinamiği yaratmakta ve bu dinamik göçmen mimarlığını yalnızca bir barınma biçimi olmaktan çıkararak yapısal eşitsizliklerin mekânsal izdüşümü hâline getirmektedir (Eğin & Çelik & Tezcan, 2021, s. 777-778).

Böylece Türkiye'de kent mekânında ortaya çıkan göçmen mimarlığı, enformel üretim pratikleri, kırılgan sosyoekonomik koşullar, medya ve siyasal söylemlerle pekiştirilen mekânsal damgalama ile neoliberal dönüşüm politikalarının kesişiminde şekillenen, kentsel ayrışmayı derinleştiren çok katmanlı bir olgu olarak değerlendirilmektedir (Gültekin, 2019, s. 256-258).

3.2.1. Mekânsal Ayrışma

Türkiye'de mekânsal ayrışma, göçün kent içinde bıraktığı izlerin en görünür düzeyde ortaya çıktığı alanlardan biridir. Ayrışma, bir grubun kentte belirli mahallelerde yoğunlaşmasıyla başlar. Zamanla konut piyasası, istihdam yapısı, gündelik hizmetlere erişim farkları aynı mahalleleri kalıcılaştırır. Bu süreçte ayrışma yalnızca mekânsal bir dağılım sorunu gibi görünmez. Mahalleye atfedilen itibar, damgalanma, güvenlik algısı da tabloyu büyütür (Özgür, 2020, s. 224-229). Benzer biçimde, kente tutunma biçimleri ile erişim imkânları arasındaki mesafe açıldıkça, kent içi sınırlar daha sert hissedilir (Toktogulov & Eshnazarova, 2021, s. 53-55).

İç göçün yoğunlaştığı dönemlerde kentlerin hazırlıksız yakalanması barınma sorununu büyütmüştür. Bu büyüme, düşük gelirli grupların kentin belirli kesimlerinde kümelenmesini hızlandırmıştır. Gecekondu alanları, başlangıçta barınma ihtiyacına pratik bir yanıt gibi görünür. Sonrasında hizmetlere uzaklık, kayıt dışı emek, yoksunluk hissiyle birlikte ayrışmanın mekânsal çerçevesi kalınlaşır. Bu tablo, göçün toplumsal etkilerinin kent formuna nasıl dönüştüğünü açık biçimde gösterir (Tümtaş & Ergun, 2016, s. 1352-1355). Ayrışma derinleştiğinde, gündelik etkileşim daralır. Mahalleler arası görünmez sınırlar güçlenir (Özgür, 2020, s. 224-229).

Uluslararası göçün artışı, büyük kentlerde ayrışmayı yeniden tartışılır hale getirmiştir. Özellikle metropol ölçeğinde göçmenlerin konut, iş, eğitim imkanlarına erişimi aynı düzeyde ilerlemez. Bu fark, göçmenlerin belirli semtlerde yoğunlaşmasını teşvik eder. Yoğunlaşma, ilk aşamada dayanışma ve güven duygusuyla açıklanabilir. Daha sonra etiketlenme, dışlanma, sınıfsal farkların birikmesiyle birlikte ayrışma kentsel yapıyı dönüştüren bir dinamiğe dönüşür (Yüceşahin, 2017, s. 1312-1314). Kentte eski sakinlerle yeni gelenler arasındaki mesafe büyüdüğünde, uyum zayıflar. Mekân, bu zayıflığın görünen yüzü olur (Tümtaş & Ergun, 2016, s. 1352-1355).

Yönetişim boyutu, ayrışmanın hızını belirleyen kritik bir başlıktır. Konut arzının niteliği, kira baskısı, ulaşım hatlarının dağılımı, sosyal destek mekanizmalarının kapsayıcılığı mahallelerin geleceğini şekillendirir. Kırılgan gruplar, düşük maliyetli konutun bulunduğu çevrelere yönelir. Bu yönelim, zamanla kent merkezinden dışlanma duygusunu besler. Mekânsal ayrışma, yalnızca tercih ile açıklanamaz. Politik kararların ürettiği fırsat haritası da belirleyicidir (Toktogulov & Eshnazarova, 2021, s. 53-55). Göçmen yerleşim örüntülerinin kentteki konut ve istihdam olanaklarıyla doğrudan ilişkilendiği yaklaşım, Türkiye kentleri için de açıklayıcı bir çerçeve sunar (Yüceşahin, 2017, s. 1312-1314).

Bu nedenle göç politikalarının toplumsal ve mekânsal yansımaları değerlendirilirken, mekânsal ayrışmayı "doğal bir kent sonucu" gibi ele almak yeterli olmaz. Yerel yönetimlerin hizmet sunumu, sosyal uyum programları, mahalle ölçeğinde katılım kanalları ayrışmanın seyrini değiştirebilir. Ayrışmayı azaltan adımlar, göçmenin kentle kurduğu ilişkiyi güçlendirir. Aynı zamanda ev sahibi toplumun temas imkânını artırır. Bu hat, uyumu yalnızca kültürel bir başlık olmaktan çıkarır ve somut kent politikası alanına taşır (Özgür, 2020, s. 224-229). Göçün yarattığı yoksunluk hissi azaltıldığında, mekânsal gerilim de zayıflar. Kent, daha az kırılgan bir toplumsal zeminde yeniden kurulur (Tümtaş & Ergun, 2016, s. 1352-1355).

3.2.2. Yerel Yönetim Politikaları

Türkiye'de göç yönetimi uzun süre merkezi idarenin kontrolünde yürütülmüş, yerel yönetimler ise bu sürecin uygulayıcı ve destekleyici unsurları olarak ikincil bir konumda kalmıştır. 2013 yılına kadar göçmenler ve mülteciler için bütüncül bir yasal çerçevenin bulunmaması, yerel yönetimlerin göç alanında net görev ve yetkilerle donatılmasını da geciktirmiştir. Bu dönemde göç, daha çok iskân ve güvenlik eksenli düzenlemeler üzerinden ele alınmış ve belediyelerin rolü açık biçimde tanımlanmamıştır (Ateş, 2020, s. 24-26). Bu durum, özellikle kitlesel göç hareketlerinin yoğunlaştığı kentlerde yerel hizmet sunumunda ciddi belirsizlikler yaratmıştır (Akman, 2018, s. 457).

2013 yılında yürürlüğe giren 6458 sayılı Yabancılar ve Uluslararası Koruma Kanunu, Türkiye'de sivil göç yönetimi açısından önemli bir dönüm noktası olmuştur. Kanun, göç yönetimini kurumsal bir yapıya kavuşturmakla birlikte, yerel yönetimlerin

sürece katılımını sınırlı bir çerçevede ele almıştır. Özellikle "uyum" başlığı altında yer alan 96. maddede, yerel yönetimlerin karar alıcı aktörler yerine yalnızca "öneri ve katkı sunan" paydaşlar olarak tanımlandığı görülmektedir (Resmî Gazete, 2013; Ateş, 2020, s. 26-27). Bu yaklaşım, göçün günlük etkilerini doğrudan yaşayan belediyelerin politika üretme kapasitesini zayıflatmıştır (Karaoğlan, 2022, s. 27).

Yerel yönetimlerin göç alanındaki faaliyetleri büyük ölçüde 5393 sayılı Belediye Kanunu ve 5216 sayılı Büyükşehir Belediyesi Kanunu çerçevesinde, dolaylı yetkilere dayandırılmaktadır (Resmî Gazete, 2005; Resmî Gazete, 2004). Özellikle "hemşehri hukuku" kavramı, belediyelerin göçmenlere yönelik sosyal hizmet sunabilmelerinin temel dayanaklarından biri haline gelmiştir. Ancak bu düzenlemelerin göçmenleri açık biçimde kapsamadığı, denetim mekanizmaları karşısında belediyelerin çekingen davranmasına yol açtığı görülmektedir (Ateş, 2020, s. 28-29). Bu durum, yerel yönetimlerin göç yönetiminde aktif rol üstlenmesini sınırlayan yapısal bir sorun olarak öne çıkmaktadır (Akman, 2018, s. 459).

Göçün yoğunlaştığı kentlerde yerel yönetimler, artan nüfus baskısı, altyapı yetersizlikleri ve sosyal hizmet talepleriyle karşı karşıya kalmaktadır. Özellikle bütçe dağılımının yalnızca kayıtlı vatandaş nüfusuna göre yapılması, göçmen nüfusun yoğun olduğu belediyelerde mali sürdürülebilirliği zorlaştırmaktadır. Bu nedenle belediyeler, göçmenlere yönelik hizmetleri çoğu zaman kendi sınırlı kaynaklarıyla yürütmek zorunda kalmaktadır (Ateş, 2020, s. 29-31). Bu finansal kısıtlar, göç yönetiminde yerel düzeyde eşitsizliklerin ortaya çıkmasına neden olmaktadır (Karaoğlan, 2022, s. 28).

Buna rağmen bazı belediyeler, göç yönetiminde yenilikçi ve iş birliğine dayalı modeller geliştirmiştir. Gaziantep, Hatay ve Sultanbeyli örnekleri, yerel yönetimlerin sivil toplum kuruluşlarıyla kurduğu ortaklıkların göç yönetiminde etkili sonuçlar doğurabileceğini göstermektedir. Özellikle Sultanbeyli Belediyesi'nin STK'larla geliştirdiği kurumsal iş birliği modeli, yasal sınırlılıkların pratikte aşılabildiğini ortaya koymaktadır (Ateş, 2020, s. 34-36). Bu örnekler, yerel yönetimlerin güçlendirilmesi halinde göç yönetiminde daha kapsayıcı ve sürdürülebilir politikaların mümkün olabileceğini göstermektedir (Akman, 2018, s. 461-463).

Bunula birlikte Türkiye'de göç yönetimi hâlen büyük ölçüde merkezi idare tarafından şekillendirilmekte, yerel yönetimler ise artan sorumluluklara rağmen sınırlı yetkilerle hareket etmektedir. Mevzuat, finansman ve yönetsel kapasite sorunları

giderilmeden yerel yönetimlerin göç yönetiminde etkin aktörler haline gelmesi güç görünmektedir. Ancak mevcut örnekler, yerel düzeyde geliştirilecek çok aktörlü ve katılımcı modellerin göç yönetiminde önemli katkılar sunabileceğini ortaya koymaktadır (Karaoğlan, 2022, s. 27-28).

3.3. Göç, Bellek ve Kimlik İnşası: Ulusal ve Ulusötesi Etkileşimler

Türkiye'de göç olgusu, yalnızca fiziksel bir yer değiştirme süreci olarak değil, aynı zamanda kimliğin gündelik pratikler üzerinden yeniden kurulduğu çok katmanlı bir deneyim alanı olarak ortaya çıkmaktadır. Türkiye, Sahra-altı Afrika'nın çeşitli ülkelerinden gelen göçmenler için hem bir geçiş ülkesi hem de fiilî bir yerleşim mekânı haline gelmiştir (Şimşek, 2019, s. 216). Avrupa'ya göç etme amacıyla Türkiye'ye gelen Afrikalı göçmenlerin önemli bir kısmı bu hedeflerini gerçekleştirememiş ve uzun yıllar boyunca Türkiye'de yaşamaya devam etmiştir. İstanbul'da yaşayan Sahra-altı Afrikalı göçmenler örneğinde görüldüğü üzere, düzensiz statü koşullarına rağmen göçmenler menşe ülke ile sosyal, ekonomik ve kültürel bağlarını sürdürmektedir. Para transferleri, sosyal ağlar ve sembolik pratikler üzerinden kurulan bu ilişkiler, ulusötesi sosyal alanların oluşmasına zemin hazırlamaktadır. Bu alanlar, göçmenlerin hem geldikleri toplumla hem de yaşadıkları mekânla eş zamanlı bağ kurmalarını mümkün kılarak kimliğin parçalı fakat süreklilik taşıyan bir biçimde yeniden üretilmesini sağlamaktadır (Şimşek, 2019, s. 220-224).

Göçle birlikte bellek ve mekân arasındaki ilişki, kimlik inşasının temel unsurlarından biri hâline gelmektedir. Atina'da yaşayan İstanbullu Rumlar açısından İstanbul, yalnızca geçmişte yaşanmış bir şehir değil, kimliği kuran ve sürdüren bir hafıza mekânıdır. İstanbul'a dair anılar, kiliseler, mahalleler ve gündelik pratikler aracılığıyla canlı tutulmakta ve kuşaklar arası aktarılmaktadır. Bu bağlamda İstanbul, ulusal sınırların dışında kalmış olsa dahi aidiyetin merkezinde yer almaya devam etmektedir. Mekânın bellekle kurduğu bu güçlü ilişki, göç sonrası kimliğin ulusötesi bir zeminde yeniden şekillendiğini göstermektedir (Kaymak, 2017, s. 185-190).

Zorunlu göç deneyimleri ise bellek ve kimlik ilişkisini daha derin bir düzlemde biçimlendirmektedir. Mübadele sürecini yaşamış muhacir topluluklar için göç, yalnızca yaşanılan yerin kaybı değil, aynı zamanda kimliğin yeniden kurgulanmasına yol açan travmatik bir kırılmadır. Göç öncesi yaşama dair anlatılar, ortak bir geçmiş

etrafında grup bağlarını güçlendirmekte ve muhacir kimliğinin sürekliliğini sağlamaktadır. Kaybedilen vatanın idealize edilmesi ve geçmişin anlatılar yoluyla yeniden inşa edilmesi, kimliğin belleğe dayalı olarak korunmasına hizmet etmektedir. Bu yönüyle göç anlatıları, muhacir kimliğinin kurucu unsurlarından biri hâline gelmektedir (Şafak, 2024, s. 1977-1982).

3.4. Göçmen Girişimciliği, Ekonomik Entegrasyon ve Kentsel Dönüşüm

Göçmen girişimciliği, göçle birlikte girişimciliğin yalnızca ekonomik değil, aynı zamanda toplumsal uyumun, kültürel aktarımın ve bireysel direncin bir ifadesine dönüşmesiyle açıklanabilir. Bu çerçevede göçmen girişimci, yalnızca iş kuran bir aktör değildir. Yeni bir toplumda varlığını sürdürebilmek için sosyal, kültürel ve ekonomik sermayesini yeniden düzenleyen bir özne olarak da değerlendirilmelidir (Habip & Kandemir,2024, s. 84-85). Türkiye'de girişimciliğin görünürlüğü, göçmen nüfusun çeşitliliği ve özellikle Suriyelilerin ağırlığı üzerinden daha fazla tartışılır hâle gelmiş; bu durum göçmen girişimciliğinin uyruk, statü ve mekânsal yoğunlukla birlikte okunmasını gerektirmiştir (Paçacı, 2024, s. 152-154).

Hukuki statü ve izin mekanizmalarının belirleyiciliği, göçmen girişimciliğinin ekonomik entegrasyonla kurduğu ilişkiyi doğrudan şekillendirir. Çalışma iznine erişimdeki kısıtlar, kayıt dışılık, kota ve sektör sınırlamaları, göçmenleri formel işgücü piyasası dışında küçük işletmeler kurmaya veya etnik ekonomiler içinde faaliyet göstermeye yöneltebilmektedir (Pehlivan & Karaatlı, 2020, s. 20-28). Bu nedenle göçmen girişimciliği, bireysel motivasyonlarla sınırlı olmayan; hukuki-kurumsal çerçeve ile piyasa yapısının kesişiminde gelişen çok katmanlı bir ekonomik uyum alanı olarak ele alınmalıdır (Abdullatif & Koç, 2022, s. 94-98).

3.5. İklim Değişikliği, Güvenlik ve Geleceğin Zorunlu Göçleri

İklim değişikliğinin tetiklediği geleceğin zorunlu göçlerini anlamak için çevresel baskıları tek başına belirleyici bir neden olarak görmek yetersizdir; artan sıcaklıklar, kuraklık, seller ve aşırı hava olayları göç eğilimlerini demografik yapı, kültürel bellek ve toplumsal ilişkilerle kesişen çok boyutlu bir süreç içinde

şekillendirmektedir (Turp & An, 2021, s. 384-386). Türkiye bağlamında kıyı bölgelerinde deniz seviyesinin yükselmesi ve iç kesimlerde kuraklığın artması, kır–kent ekseninde hem iç hem dış göç potansiyelini artırmakta; bazı topluluklar risklere rağmen yerinde kalma direnci gösterirken, bazıları daha hızlı göç eden gruplara dönüşebilmektedir (Tekin & Deniz, 2025, s. 241-243).

Küresel ölçekte iklim kaynaklı yer değiştirmeler, yalnızca sayısal büyüklüklerle değil, hukuki tanımsızlıklar ve güvenlik tartışmalarıyla birlikte değerlendirilmelidir. "İklim mültecisi" kavramının yaygınlaşmasına rağmen uluslararası mülteci hukukunda açık bir statünün bulunmaması, bu grupları koruma boşluğu içinde bırakabilmektedir (Gönüllü, 2025, s. 114-124). Bu nedenle iklim temelli zorunlu göçlerin yönetimi, kırılgan toplumların korunmasına hem de adalet ve sorumluluk paylaşımına dayalı yeni bir normatif çerçeve gerektirmektedir (Turp & An& Kurnaz, 2021, s. 390-391).

3.6. Türkiye'de Göç Yönetimi Modellerinin Genel Değerlendirilmesi

Türkiye'nin göç politikaları, yalnızca nüfus hareketlerinin idaresiyle sınırlı olmayıp devletin güvenlik, kalkınma, vatandaşlık ve kimlik inşasına ilişkin tercihleriyle birlikte şekillenmiş çok boyutlu bir kamu politikası alanıdır. Osmanlı'dan Cumhuriyet'e uzanan tarihsel deneyimde göç, kimi dönemlerde demografik dengeyi kurma ve iskân yoluyla mekânı yeniden düzenleme amacıyla, kimi dönemlerde ise uluslararası gelişmelerin yarattığı zorunluluklar doğrultusunda ele alınmıştır. Cumhuriyet'in kuruluş sürecinde Balkanlar, Kafkasya ve Kırım'dan gelen nüfus hareketleri ulus-devlet inşasının toplumsal zeminini güçlendiren bir yerleştirme pratiğiyle yönetilmiş; böylelikle göç, Türkiye'de demografik bir olgunun ötesinde, kamu politikasının kurucu başlıklarından biri hâline gelmiştir (Karpat, 2017, s. 11-18).

Kamu politikası perspektifi, göç yönetimini yalnızca mevzuat değişiklikleri üzerinden değil; karar alma süreçlerinde etkili aktörleri, uygulama kapasitesini ve ortaya çıkan sonuçları birlikte değerlendirmeyi mümkün kılar. Bu çerçevede Türkiye'de göç politikalarının dönüşümü, jeopolitik konum, ekonomik yapının değişimi, toplumsal dinamikler ve uluslararası normlarla etkileşim içinde okunmalıdır. Günümüzde göç hareketliliğinin çeşitlenmesi ve hızlanması, kurumsal kapasitenin güçlendirilmesini, çok düzeyli yönetişim mekanizmalarının geliştirilmesini ve

uluslararası iş birliğinin daha işlevsel hâle getirilmesini gerektirmektedir. Dolayısıyla modern dönemde göç yönetimi; merkezi yönetimin belirleyiciliği ile yerel yönetimler, sivil toplum ve uluslararası aktörlerin katkısının kesiştiği kurumsallaşmış bir süreç olarak ele alınmalıdır (Örselli & Babahanoğlu, 2016, s. 2063-2064).

Türkiye'de göç yönetimi, tarihsel olarak farklı göç türlerinin eş zamanlı biçimde yaşanması nedeniyle tek boyutlu bir yapıdan ziyade çok katmanlı bir politika alanı olarak gelişmiştir. Ulus-devletin kuruluşundan itibaren göç, yalnızca nüfus hareketi kapsamında değil, kamu düzeninin sağlanması, toplumsal bütünlüğün korunması ve devlet kapasitesinin sınanması açısından ele alınmıştır. Özellikle sığınma, düzensiz göç ve transit geçişlerin artması, göç yönetiminin idari ve hukuki boyutlarını daha görünür hâle getirmiştir. Bu durum göçün geçici bir mesele olmaktan çıkarak süreklilik arz eden bir kamu politikası alanı olarak değerlendirilmesini zorunlu kılmıştır (Aktel & Kaygısız, 2018, s. 590-592).

Göç yönetiminin kurumsal yapısı incelendiğinde, merkeziyetçi bir örgütlenme modelinin belirgin olduğu görülmektedir. Politika üretimi büyük ölçüde merkezde şekillenirken uygulama süreçleri taşra teşkilatları üzerinden yürütülmektedir. Bu yapı karar alma süreçlerinde hız ve denetim sağlasa da uygulama düzeyinde bölgesel farklılıkların ortaya çıkmasına neden olmuştur. Özellikle kitlesel göç dönemlerinde merkez ile yerel birimler arasındaki koordinasyon ihtiyacı artmış ve göç yönetimi çok aktörlü bir alana dönüşmüştür. Bu durum, göç yönetiminin yalnızca mevzuat ve kurumsal yapılanma üzerinden değil, uygulayıcı kapasite üzerinden de değerlendirilmesi gerektiğini ortaya koymaktadır (Aktel & Kaygısız, 2018, s. 592-594).

2011 sonrasında yaşanan Suriye kaynaklı kitlesel göç hareketleri, Türkiye'de göç yönetiminin uygulama kapasitesini doğrudan etkileyen önemli bir kırılma noktası oluşturmuştur. Geçici koruma anlayışı etrafında şekillenen bu yeni yönetim pratiği, göçün sınır güvenliği veya barınma meselesinin yanında, uzun vadeli sosyal etkileri olan bir olgu olarak ele alınmasına yol açmıştır. Göçmen sayısındaki artış, kamu hizmetlerinin kapsamının genişletilmesini gerekli kılmış; eğitim, sağlık ve çalışma gibi alanlarda geliştirilen düzenlemeler göç yönetiminin sosyal politika boyutunu güçlendirmiştir (Günay, Atılgan & Şirin, 2017, s. 53-55).

Bununla birlikte göç yönetimi, önemli idari ve mali yükleri de beraberinde getirmiştir. Düzensiz göçle mücadele, sınır yönetimi ve kurumlar arası eşgüdüm konuları, uygulama sürecinde sürekli güncellenmesi gereken alanlar olarak öne çıkmıştır. Göçün coğrafi yayılımı ve nicel boyutunun genişlemesi, mevcut yönetim modellerinin esnekliğini test etmiş ve kriz dönemlerinde geliştirilen geçici çözümler zamanla kalıcı uygulamalara dönüşmüştür. Bu durum, Türkiye'de göç yönetiminin statik değil, değişken ve deneyim üzerinden şekillenen bir politika alanı olduğunu belirgin biçimde göstermektedir (Aktel & Kaygısız, 2018, s. 594-596).

Türkiye'de göç yönetimi modelleri genel olarak değerlendirildiğinde, tek bir yönetsel modele geçişten ziyade farklı dönemlerde öne çıkan yaklaşımların bir arada var olduğu hibrit bir yapı dikkat çekmektedir. Erken dönemlerde asimilasyoncu-homojenleştirici anlayışın baskın olduğu görülürken, sonraki yıllarda reaktif ve pragmatik çözümler ön plana çıkmıştır. AB uyum süreciyle birlikte kurumsal ve hak temelli düzenlemeler güçlenmiş; ancak uygulamada güvenlik merkezli refleksler etkisini sürdürmüştür. 2011 sonrası kitlesel göç ve 2017 sonrası merkeziyetçi karar yapısının güçlenmesi ise göç yönetimini daha stratejik ve merkezden koordine edilen bir yapıya yöneltmiştir (Yıldız, 2023, s. 87-94; Erdoğan & Kaya, 2015, s. 299-301; Barut, 2022, s. 179-185).

Sonuç itibariyle Türkiye'de göç yönetimi, tarihsel miras, kriz deneyimleri ve uluslararası etkiler doğrultusunda sürekli yeniden şekillenen bir politika alanı niteliği taşımaktadır (Yıldız, 2023, s. 87-94). Asimilasyoncu, reaktif, hak temelli ve merkeziyetçi yaklaşımların bir arada varlığı, Türkiye'nin göç yönetiminde ulusal güvenlik kaygıları ile insani sorumluluklar arasında kalıcı bir denge arayışı içinde olduğunu ortaya koymaktadır. Bu durum, Türkiye'de göç yönetimi modellerinin tekilden ziyade, çok boyutlu ve dönüşen bir yapı sergilediğini göstermektedir (Erdoğan & Kaya, 2015, s. 299-301; Barut, 2022, s. 179-185).

Tablo 2. Türkiye'de Göç Yönetimi Modellerinin Kıyaslanması

Dönem / Model	Temel Yaklaşım	Politikaların Özellikleri	Güçlü Yönler	Zayıf Yönler
1923–1950 AsimilasyoncuHomojenleştirici Model	Ulus-devlet inşası, Türk kimliğini merkeze alma	İskân Kanunları ile göçmenlerin kırsala yerleştirilmesi; Türk soyuna/kültürüne aidiyet şartı	Demografik bütünlük sağlama; ulusal güvenliği koruma	Farklı kimlikleri dışlama; entegrasyonda kapsayıcılığın olmaması
1950–1980 Reaktif–Pragmatik Model	Kriz odaklı, göç dalgalarına anlık tepkiler	Balkan ve Bulgaristan göçlerinde hazırlıksız yakalanma; kısa vadeli uyarlamalar	Krizleri kısa vadede hafifletme; esnek politika üretme	Stratejik planlamanın olmaması; sürdürülebilir entegrasyon eksikliği
1980–2010 Kısmen Entegratif–Güvenlikçi Model	Uluslararası normlarla kısmi uyum; güvenlik öncelikli	1994 İltica Yönetmeliği, 2006 düzenlemeleri; geçici çözümler	Uluslararası aktörlerle uyum süreci; göç idaresinin yasal çerçevesi	Kalıcı entegrasyon politikalarının eksikliği; güvenlik odaklı dar bakış
2011 sonrası Çok Aktörlü Model	Devlet, STK ve yerel yönetimlerin birlikte rol alması	Açık Kapı Politikası; Göç İdaresi Genel Müdürlüğü'nün kurulması; Suriyeli göçmenlere yönelik çok katmanlı düzenlemeler	Çok aktörlü işbirliği; kurumsal kapasitenin artması	Sürdürülebilir entegrasyon eksiklikleri; sosyo-ekonomik uyum sorunları

** İlgili literatürden elde edilen bulgular karşılaştırmalı bir tablo şeklinde düzenlenmiştir.*

3.7. Yerel Yönetimler ve Çok Düzeyli Göç Yönetişimi

Türkiye'de göçün yerel düzeyde yönetimi, İstanbul ve Şanlıurfa gibi göç baskısının yüksek olduğu kentlerde büyükşehir belediyelerini göç yönetişiminin temel aktörleri arasına taşımıştır. İstanbul Büyükşehir Belediyesi'nin göç, göçmen ve mültecilere ilişkin komisyonlar oluşturması; Göç Birimi üzerinden çok dilli hizmetler, tersine göç desteği, mesleki eğitim, haritalandırma ve ihtiyaç analizi gibi uygulamaları yürütmesi, yerel ölçekte kurumsal ve planlı bir kapasitenin oluştuğunu göstermektedir. Şanlıurfa Büyükşehir Belediyesi'nin sosyal hizmet, eğitim, psikososyal destek, dil kursları, mesleki eğitim ve tarımsal kalkınma programlarını uluslararası kurumlarla iş birliği içinde sürdürmesi de yerelde benzer bir kurumsallaşma eğilimine işaret

etmektedir. Bu örnekler, belediyelerin göç yönetiminde destekleyici bir rolden çıkıp sosyal uyumu doğrudan etkileyen bir uygulayıcı konuma yerleştiğini ortaya koymaktadır (Durur & Gündoğdu, 2025, s.9-22).

Gaziantep ve İstanbul'daki uygulamalar, yerel yönetimlerin sahada üstlendiği işlevlerle yasal çerçevede tanımlanan yetkiler arasında süregelen bir uyumsuzluğu görünür kılmaktadır. Göçe ilişkin temel yetkiler merkezi idarede toplanmış görünse de barınma, sosyal destek, sağlık, eğitim ve uyum başlıkları günlük yaşamın içinde büyük ölçüde belediyeler tarafından karşılanmaktadır. Yerel yönetimler sınırlı bütçe ve belirsiz görev tanımlarına rağmen uluslararası kuruluşlarla iş birliği geliştirerek sosyal belediyecilik odaklı hizmet modelleri üretmektedir. Bu modellerin yeterli hukuki ve mali dayanakla desteklenmemesi, sürdürülebilirlik açısından kırılgan bir zemine işaret etmektedir. Gaziantep'te toplum merkezleri ile İstanbul'daki Göç Birimi ve çok dilli hizmet pratikleri önemli deneyimler üretse de yerel yönetimlerin daha güçlü yetki, kaynak ve karar süreçlerine dâhil edilmesi ihtiyacı varlığını korumaktadır (Ateş & Alvanoğlıu, 2020, s.388-397).

İstanbul özelinde bakıldığında belediyenin göç politikalarını hemşehrilik hukuku, kent hakkı ve sosyal belediyecilik ilkeleri üzerinden yeniden kurmaya yöneldiği görülmektedir. Göç Birimi'nin kurulması, çok dilli Göç ve Uyum Eylem Planı'nın hazırlanması, uluslararası kurumlarla yürütülen koordinasyon toplantıları, tercüme hattı, çok dilli çağrı merkezi, mahalle evleri, kadın ve çocuk merkezleri, sosyal yardım uygulamaları ve veri temelli haritalandırma çalışmaları, göç yönetiminin bütüncül ve kanıta dayalı bir çerçevede ele alındığını göstermektedir. Bu yaklaşım hizmetlere erişimi kolaylaştırmakta, yerel halk ile göçmenler arasında birlikte yaşam kapasitesini güçlendirmektedir. Modelin kalıcı bir yönetişim hattına dönüşebilmesi için yerel yönetimlerin hukuki, mali ve idari açıdan desteklenmesi, veri paylaşımının kurumsallaştırılması ve kapsayıcı politikaların ulusal düzeyde güçlendirilmesi gerekmektedir (Söğüt & İslam, 2024, s.566-580).

3.7.1. İstanbul Örneği

İstanbul Büyükşehir Belediyesi' (İBB)'nin 2020-2024 Stratejik Planı ile 2020-2023 faaliyet raporları, yerel yönetimlerin göç ve mültecilik alanındaki kapasitesinin giderek daha kurumsal ve kapsayıcı bir yapıya dönüştüğünü ortaya koymaktadır.

Türkiye'nin en yoğun göç alan kenti olan İstanbul'da göç, nüfus hareketliliğinin ötesinde; altyapının sürdürülebilirliği, sosyal hizmetlere erişim, ekonomik bütünleşme ve toplumsal uyumla doğrudan ilişkili stratejik bir politika alanı hâline gelmiştir. Bu çerçevede İBB'nin yaklaşımı, yalnızca demografik baskıları yönetmeye odaklanmamış, aynı zamanda kırılgan gruplara yönelik koruma mekanizmalarının güçlendirilmesi ve birlikte yaşam kapasitesinin artırılması hedefiyle bütüncül bir yönetişim anlayışı geliştirmiştir (Durur & Gündoğdu, 2025, s.7-15).

İBB'nin 2020-2023 faaliyet raporları, göç yönetimi alanında yerel kurumsal kapasitenin güçlendiğini ve hizmet alanlarının çeşitlendiğini göstermektedir. Göç, Göçmen ve Mülteciler Komisyonu ile Göç Birimi'nin kurulması, bu alandaki çalışmaların belediye bünyesinde sistematik ve kurumsal bir zemine oturtulmasını sağlamıştır. Tersine göç desteği, çok dilli bilgilendirme hizmetleri, dil ve mesleki eğitim programları, iş danışmanlığı uygulamaları ve göçmen işçi sağlığı merkezleri, göçmenlerin kentsel yaşama katılımını kolaylaştıran temel politika araçları olarak öne çıkmıştır. İstanbul Büyükşehir Belediyesi Sanat ve Meslek Eğitimi Kursları (İSMEK) bünyesinde yürütülen kapsayıcı eğitim programları ile MahalliMap gibi dijital uygulamalar, hizmetlere erişimi artırarak veri temelli planlama kapasitesini güçlendirmiştir (Durur& Gündoğdu, 2025, s.7-15.).

Ayrıca GIZ, WFP ve UNHCR gibi uluslararası kuruluşlarla yürütülen ortak çalışmalar, İstanbul'un göç yönetişiminde uluslararası ölçekte görünürlük kazandığını göstermektedir. Bununla birlikte faaliyet raporlarında uygulamaların uzun vadeli etkilerini ölçmeye yönelik performans göstergelerinin ve kapsamlı veri setlerinin sınırlı olması, izleme ve değerlendirme mekanizmalarının geliştirilmesi gerektiğine işaret etmektedir. Genel tablo, İstanbul örneğinin yerel yönetimlerin göç alanında yalnızca hizmet sunan idari birimler olmaktan çıkarak sosyal uyumu destekleyen, uluslararası iş birlikleri kuran ve çok düzeyli yönetişim kapasitesi üreten merkezi aktörlere dönüştüğünü ortaya koymaktadır (Durur & Gündoğdu, 2025, s.7-15; 19-22).

3.7.2. Gaziantep Örneği

Gaziantep, coğrafi konumu ile ekonomik ve kültürel kapasitesi nedeniyle Suriye krizinin ardından Türkiye'de en yoğun göç alan kentlerden biri hâline gelmiştir. Kent, nüfusunun yaklaşık beşte birine ulaşan Suriyeli sığınmacılarla birlikte çok

katmanlı bir göç yönetimi pratiğiyle karşı karşıya kalmıştır. Ani nüfus artışı barınma, altyapı, ulaşım, sağlık ve sosyal yardım hizmetleri üzerindeki baskıyı hızla artırmıştır. Bu durum Gaziantep Büyükşehir Belediyesi'ni kamu kurumlarıyla eşgüdüm içinde hem insani yardım hem de sosyal uyum odaklı yerel politikalar geliştirmeye yöneltmiştir. İlk aşamada gıda, battaniye, sıcak yemek ve temel eğitim-dil kursları gibi acil ihtiyaçlara odaklanılmıştır. Göçün geçici bir olgu olmaktan çıktığının anlaşılmasıyla birlikte psikososyal danışmanlık, meslek edindirme kursları, kadın ve çocuklara yönelik destek birimleri ile spor ve kültürel faaliyetler kurumsal bir çerçeve kazanmıştır. Faaliyet raporları ve stratejik planlar, Suriyeli nüfusun entegrasyonunun zamanla belediyenin sosyal politika ajandasının merkezine yerleştiğini göstermektedir (Tosun & Korkmaz, 2024, s.149-158).

Gaziantep Büyükşehir Belediyesi'nin göç yönetimi kapsamında en fazla yoğunlaştığı alanların başında eğitim gelmektedir. Suriyeli çocukların eğitim sistemine dâhil edilmesini hedefleyen çalışmalar, 2012 yılında başlatılan Ortak Akıl Platformu ile kurumsal bir çerçeve kazanmış; GASMEK kursları, mesleki eğitim programları ve çocuklara yönelik destekleyici sınıflarla çeşitlendirilmiştir. İlk yıllarda düşük olan eğitime erişim oranları, belediye uygulamaları ile Millî Eğitim Bakanlığı ve uluslararası kuruluşların katkıları sayesinde artmış; 2018 itibarıyla Suriyeli çocukların yarısından fazlasının eğitim sistemine dâhil edilmesi sağlanmıştır. Bu durum, yerel düzeyde yürütülen eğitim politikalarının uzun vadeli sosyal uyum süreçlerine doğrudan katkı sunduğunu ortaya koymaktadır (Özçürümez& İçduygu, 2023, s.249-253).

Sağlık ve psikososyal destek alanında ise Gaziantep'te belediye, Sağlık Bakanlığı ve sivil toplum kuruluşları arasında kurulan iş birliği belirleyici olmuştur. Gaziantep Büyükşehir Belediyesi, temel sağlık hizmetlerinin yanı sıra özellikle savaş deneyimi yaşamış çocuklara yönelik ruhsal destek merkezlerinin kurulmasına öncülük etmiştir. Sağlık taramaları, ücretsiz ilaç temini ve danışmanlık hizmetleri belediye koordinasyonunda yürütülmüştür. Bu yaklaşım, yerel yönetimlerin göç yönetiminde hizmet sunmanın yanı sıra, kırılgan grupların korunmasında sorumluluk üstlenen aktörler hâline geldiğini göstermektedir (Özçürümez & İçduygu, 2023, s.252-253).

Gaziantep Büyükşehir Belediyesi, göç yönetiminde UNICEF, UNDP, AB ve çeşitli uluslararası sivil toplum kuruluşlarıyla yürütülen projeler aracılığıyla

uluslararası iş birlikleri geliştirmiştir. Kadınlara, çocuklara ve gençlere yönelik eğitim ve sosyal destek programları, uluslararası fonların yalnızca kısa vadeli insani yardımlar için değil, kurumsal kapasiteyi güçlendiren araçlar olarak kullanıldığını göstermektedir. Özellikle AB destekli çalışmalar, Gaziantep'in yerel düzeyde göç yönetişimi kapasitesini artırmış ve kenti bu alanda örnek uygulama merkezlerinden biri hâline getirmiştir (Özçürümez & İçduygu, 2023, s.250-252).

Gaziantep örneği, göç yönetişiminin kurumsal yenilikler ve çok aktörlü yönetim anlayışıyla somutlaştığı başlıca yerel uygulama alanlarından biri olarak değerlendirilmektedir. Büyükşehir ve ilçe belediyeleri, Göç İdaresi Başkanlığı, valilik ve kaymakamlıklar, Millî Eğitim birimleri, Birleşmiş Milletler ajansları ve sivil toplum örgütleri arasında çok katmanlı bir yönetişim ağı oluşturulmuştur. Ensar Toplum Merkezi'nin faaliyete geçirilmesi, Beyaz Masa bünyesinde Arapça-Türkçe bilen personelin istihdam edilmesi ve belediye-STK iş birlikleri, klasik belediyeciliğin ötesine geçen kurumsal uyarlanmalar olarak öne çıkmaktadır. Her ne kadar proje bazlı ve süreli uluslararası fonlara dayalı yapı uzun vadeli planlama açısından kırılganlık yaratsa da yerel-merkezi koordinasyon ve yatay iş birlikleri Gaziantep'i ulusal göç politikalarının en dinamik yerel uygulama alanlarından biri hâline getirmektedir (Yolcu, 2025, s.1942-1953).

3.8. Türkiye-Almanya -Ürdün - İran Göç Politikaları Karşılaştırması

3.8.1. Hukuki ve Kurumsal Yapılar

Almanya'nın göç politikası, II. Dünya Savaşı sonrasında sanayinin yeniden inşası sürecinde ortaya çıkan yoğun işgücü ihtiyacına yanıt vermek amacıyla "misafir işçi" (Gastarbeiter) rejimi üzerinden şekillenmiştir. Bu yaklaşım uzun süre göçün geçici olduğu varsayımına dayanmış, göçmenlerin kalıcı toplumsal aktörler olarak kabul edilmesi gecikmiştir (Ünver, 2012, s. 188). Ancak göçmen nüfusun zaman içinde kalıcı hâle gelmesi, hukuki ve politik çerçevenin yeniden düzenlenmesini zorunlu kılmıştır. 2000 tarihli Vatandaşlık Yasası ile soy esasına dayalı vatandaşlık anlayışı esnetilmiş, göçmenlerin hukuki statüye erişimi kolaylaştırılmıştır. Bunu izleyen 2005 Göç Yasası ve 2016 Uyum Yasası, entegrasyonu devletin pozitif yükümlülük alanına dâhil etmiş; dil kursları, oryantasyon programları ve mesleki uyum mekanizmaları yasal bir zorunluluk hâline getirilmiştir. İltica başvurularının

hızlandırılması, sağlık taramaları ve eğitim düzenlemeleri, entegrasyonun yalnızca toplumsal değil, aynı zamanda idari ve hukuki bir süreç olarak kurgulandığını göstermektedir (Yıldız, 2023, s.45-51).

Ürdün örneğinde ise göç ve mültecilik rejiminin hukuki-politik zemini Almanya'dan belirgin biçimde ayrışmaktadır. Ürdün'ün 1951 Cenevre Sözleşmesi'ne taraf olmaması, mülteci statüsünün uluslararası hukuka dayalı bağlayıcı bir rejim yerine, 1998 tarihli Milletler Mülteciler Yüksek Komiserliği (BMMYK)-Ürdün Mutabakat Zaptı ve genel yabancılar hukuku çerçevesinde ele alınmasına yol açmıştır. Bu bağlamda "mülteci" kavramı yerine sıklıkla "misafir" tanımının tercih edilmesi, statünün bilinçli biçimde geçici tutulduğunu ortaya koymaktadır. Geri göndermeme ve ayrımcılık yasağı ilkeleri uygulamada kabul edilse de uzun vadeli entegrasyon politikaları sınırlı kalmış; yeniden yerleştirme ve geri dönüş seçenekleri ön plana çıkarılmıştır. Bu yaklaşım, Ürdün'de göç yönetiminin normatif bir entegrasyon anlayışından ziyade, pragmatik ve yük paylaşımı odaklı bir çerçevede şekillendiğini göstermektedir (Kenar & Abdullahoğlu, 2021, s.301-308).

İran'da göç ve mülteci politikaları, 1951 Cenevre Sözleşmesi ve 1967 Protokolü'nün Şah döneminde imzalanmış olmasına rağmen, bazı hükümlerin tavsiye niteliğinde kabul edilmesi nedeniyle sınırlı bir normatif zeminde gelişmiştir. 1963 tarihli Yönetmelik ile kurumsallaşan mülteci, sığınmacı ve muhacir ayrımları, statü tanımının güçlü bir hukuki hak alanı yerine idari denetim mekanizmaları üzerinden şekillenmesine neden olmuştur. İçişleri Bakanlığı bünyesinde faaliyet gösteren BAFIA aracılığıyla ikamet ve çalışma izinleri sıkı biçimde kontrol altına alınmış, "Âmâyiş Kartı" gibi uygulamalar statünün sürekliliğini düzenli idari yenilemelere bağlamıştır. Bu yapı, İran'da göçmen statüsünün kalıcılıktan ziyade geçici ve kontrol edilebilir bir olgu olarak ele alındığını ortaya koymaktadır (Alagöz & Demirkan, 2020, s.210-217).

Bu hukuki-politik karşılaştırma, Almanya'da entegrasyonun normatif olarak içselleştirildiği ve devletin aktif sorumluluk üstlendiği bir modelin benimsendiğini, Ürdün ve İran'da ise göçmen statüsünün daha pragmatik, geçici ve idari düzenlemelerle tanımlandığını göstermektedir. Her üç ülke örneği, göç politikalarının yalnızca hukuki metinlerle değil, devletlerin kalıcılığa bakışı ve normatif yükümlülük algısıyla şekillendiğini ortaya koymaktadır (Yıldız, 2023, s.45-51; Kenar & Abdullahoğlu, 2021, s.301-308; Alagöz & Demirkan, 2020, s.210-217).

Almanya'da göç yönetişiminin kurumsal mimarisi federal yapı tarafından belirlenmektedir. Federal Göç ve Mülteciler Dairesi (BAMF), entegrasyon ve iltica politikalarının genel koordinasyonundan sorumlu merkezi aktör konumunda yer alırken, uygulama süreçlerinde Länder yönetimleri ve belediyeler belirleyici roller üstlenmektedir. Entegrasyon kursları, dil eğitimi, mesleki yönlendirme ve sosyal uyum programları çok düzeyli bu yapı içerisinde hayata geçirilmektedir. Belediyeler, yerel ihtiyaçlara göre danışmanlık hizmetleri, veri toplama mekanizmaları ve sosyal destek ağları oluşturarak göç yönetimini sahaya taşımaktadır. Osnabrück, Altena ve Neu-Ulm gibi kentlerde geliştirilen uygulamalar, federal çerçevenin yerel düzeyde farklı biçimlerde yorumlandığını ve uygulama çeşitliliğinin yüksek olduğunu göstermektedir (Yıldız, 2023, s.45-51).

Ürdün'de göç yönetişimi, hükümet, BMMYK ve sivil toplum kuruluşlarından oluşan üç ayaklı bir yapı üzerinden yürütülmektedir. Kamp yönetimi, kayıt süreçleri, temel hizmetlere erişim ve uluslararası fonların yönlendirilmesi büyük ölçüde BMMYK'nın koordinasyonunda gerçekleşmektedir. Devlet, göç ve mültecilik alanında nihai politika belirleme ve güvenlik denetimini elinde tutarken, uygulama sorumluluğunu önemli ölçüde uluslararası kuruluşlara devretmiştir. Bu yapı, Ürdün'ün sınırlı kurumsal ve mali kapasitesi dikkate alındığında işlevsel bir çözüm üretmekte; ancak göç yönetiminin dış aktörlere bağımlı hâle gelmesine de yol açmaktadır (Kenar & Abdullahoğlu, 2021, s.301-308).

İran'da göç yönetişimi ise belirgin biçimde merkeziyetçi bir karakter taşımaktadır. Mülteci ve sığınmacı politikaları, İçişleri Bakanlığı bünyesinde faaliyet gösteren BAFIA ve Koordinasyon Yürütme Şurası ekseninde yürütülmekte; statü tanımı, ikamet ve çalışma izinleri sıkı idari denetim altında tutulmaktadır. Göçmenlerin çalışma piyasasına erişimi dar sektörlerle sınırlandırılmış, yerleşim ve hareketlilik devlet kontrolüne tabi kılınmıştır. Yerel yönetimlerin ve sivil toplumun politika yapım sürecindeki etkisi sınırlı kalmış; göç yönetimi büyük ölçüde iç güvenlik ve ekonomik denetim mantığı çerçevesinde ele alınmıştır (Alagöz & Demirkan, 2020, s.210-217).

Karşılaştırmalı olarak değerlendirildiğinde Almanya'nın çok düzeyli ve yerel kapasiteye dayalı bir yönetişim modeli benimsediği, Ürdün'ün uluslararası kuruluşların belirleyici olduğu insani yardım ağırlıklı bir yapıya yöneldiği ve İran'ın

ise merkezi devlet aygıtı üzerinden sıkı kontrol mekanizmalarına dayanan bir model uyguladığı görülmektedir. Bu farklılıklar, göç yönetiminin hukuki düzenlemelerle birlikte, devlet yapısı, kurumsal kapasite ve uluslararası konumlanma ile doğrudan ilişkili olduğu izlenimini vermektedir (Yıldız, 2023, s.45-51; Kenar & Abdullahoğlu, 2021, s.301-308; Alagöz & Demirkan, 2020, s.210-217).

3.8.2. Entegrasyon, Güvenlik ve Politika Araçları

Almanya'da entegrasyon politikaları, dil edinimi, eğitim, istihdam ve sağlık alanlarını birlikte ele alan kurumsal bir çerçeve içinde yapılandırılmıştır. Dil kursları, 700-1000 saat aralığında değişen programlarla yürütülmektedir. Bu kurslar dil öğretimi yanı sıra, gündelik yaşam, hukuk ve toplumsal normlara ilişkin oryantasyon içeriklerini de kapsamaktadır. Entegrasyon süreci yetişkinler, çocuklar ve kadınlar için farklı modüller üzerinden planlanmakta, yaş, eğitim düzeyi ve işgücü piyasasına katılım potansiyeline göre uyarlanmış uygulamalar öne çıkmaktadır. Eğitim alanında dil yeterliğinin belgelendirilmesi ve çocukların okullaşma süreçleri federal sorumluluk altında yürütülmektedir. Böylece entegrasyon ölçülebilir ve izlenebilir hedefler üzerinden değerlendirilmektedir. Mesleki eğitim programları ve iş bulma destekleri, göçmenlerin ekonomik hayata katılımını hızlandırmayı amaçlarken, sağlık taramaları ve temel sağlık hizmetlerine erişim entegrasyonun tamamlayıcı unsurları olarak görülmektedir. Bu bütüncül yaklaşım, entegrasyonu bireysel uyumdan ziyade kamusal sorumluluk alanı olarak tanımlayan bir politika anlayışını yansıtmaktadır (Yıldız, 2023, s.45-51).

Ürdün'de entegrasyon araçları, başlangıçta insani yardım öncelikleri doğrultusunda şekillenmiştir. Suriye krizinin ilk yıllarında mültecilere sağlık ve eğitim hizmetlerine ücretsiz erişim sağlanmış ve bu uygulama uluslararası toplum tarafından desteklenen geçici bir çözüm olarak değerlendirilmiştir. Zaman içinde artan nüfus baskısı, ekonomik yük ve güvenlik kaygıları, bu hizmetlerin kapsamının daraltılmasına yol açmıştır. Böylece maliyet eşitlemesi ve kademeli sınırlamalar gündeme gelmiştir. Entegrasyon, uzun vadeli sosyal uyum hedeflerinden çok kriz yönetimi mantığıyla ele alınmış, hizmet sunumu büyük ölçüde uluslararası fonlara ve

projelere dayandırılmıştır. Jordan Response Plan,[8] bu çerçevede kısa vadeli insani hedefleri, sektörel öncelikleri ve mali kaynakları koordine eden temel araç olarak kullanılmıştır. Ancak planın geçici niteliği, entegrasyonun kalıcı bir sosyal politika alanı hâline gelmesini sınırlayan bir unsur olarak öne çıkmaktadır (Kenar & Abdullahoğlu, 2021, s.301-308).

İran'da entegrasyon anlayışı, hak temelli programlardan ziyade idari statü yönetimi etrafında şekillenmektedir. İkamet ve çalışma izinleri, "Âmâyiş Kartı" rejimi aracılığıyla kontrol edilmekte; göçmenlerin işgücü piyasasına erişimi izin verilen emek-yoğun ve düşük vasıflı sektörlerle sınırlandırılmaktadır. Dil öğrenimi, mesleki eğitim ve sosyal uyum programları yaygın ve sürekli bir politika alanı olarak kurumsallaşmamıştır. Entegrasyon daha çok geçicilik, geri dönüş ve güvenlik eksenli düzenlemeler üzerinden ele alınmıştır. Sağlık ve eğitim hizmetlerine erişim, statü yenileme ve idari izin süreçlerine bağlı kılınmış; bu durum entegrasyonun sürekliliğini zayıflatan bir yapı üretmiştir. İran örneği, entegrasyonun sosyal politika olmaktan çok idari denetim mekanizması olarak işlediği bir modeli temsil etmektedir (Alagöz-Demirkan, 2020, s.210-217).

Karşılaştırmalı olarak değerlendirildiğinde Almanya'da entegrasyon, hak ve yükümlülük dengesi çerçevesinde kurumsal programlara bağlanmış ve ölçülebilir çıktılar üzerinden izlenebilir hâle getirilmiştir. Ürdün'de entegrasyon, insani erişim ile kriz yönetimi ve mali sürdürülebilirlik arasında salınan geçici bir politika alanı olarak şekillenmiştir. İran'da ise emek piyasası ve statü kontrolü merkezli, dönüşümlü ve sınırlayıcı bir uyum mimarisi öne çıkmaktadır. Bu üç farklı yaklaşım, entegrasyon araçlarının devlet kapasitesi, güvenlik algısı ve uluslararası konumlanmayla doğrudan ilişkili olduğunu ortaya koymaktadır (Yıldız, 2023, s.45-51; Kenar & Abdullahoğlu, 2021, ss.301-308; Alagöz & Demirkan, 2020, s.210-217).

[8] Jordan Response Plan, Ürdün'ün özellikle Suriye iç savaşı sonrasında ortaya çıkan kitlesel mülteci akınına ve bunun yarattığı ekonomik, sosyal ve kurumsal baskılara karşı geliştirdiği ulusal düzeyde kapsamlı bir müdahale ve koordinasyon planıdır.

3.8.3.Almanya Örneği Üzerinden Türk Diasporası Politikalarının Karşılaştırılması

Almanya'daki Türk diasporası, 1960'lı yıllarda başlayan iş gücü göçüyle şekillenmiş ve zamanla geçici emek hareketliliğinden kalıcı bir toplumsal yapıya evirilmiştir. Başlangıçta "misafir işçi" paradigması çerçevesinde ele alınan bu göç hareketi hem Almanya hem de Türkiye açısından uzun süre geçicilik varsayımına dayalı politikalarla yönetilmiştir. Bu süreçte diaspora sadece nüfus hareketiyle sınırlı kalmamış, aynı zamanda siyasal katılım, kimlik müzakeresi ve örgütlenme biçimleri üzerinden de çok katmanlı bir yapı kazanmıştır. Türk diasporasının Almanya'da kurumsallaşması, hem ev sahibi ülkenin hukuki çerçevesi hem de Türkiye'nin diasporaya yönelik artan ilgisiyle birlikte okunmalıdır. Özellikle 2000'li yıllarda diaspora, Türkiye'nin dış politika araçlarından biri olarak konumlandırılmakta ve bu durum diasporanın iç dinamiklerinde yeni gerilim alanları üretmektedir (Aydın, 2024, s. 6-24).

Göç literatüründe Almanya'daki Türk diasporası, kuşaklar arası farklılaşma temelinde ele alınmaktadır. Birinci kuşak göçmenler geçici kalma düşüncesiyle hareket ederken, sonraki kuşaklar Almanya'yı kalıcı bir yaşam alanı olarak benimsemiştir. Bu dönüşüm, entegrasyonun niteliğini değiştirmiş ve kimlik, dil ve aidiyet tartışmalarını öne çıkarmıştır. İkinci ve üçüncü kuşaklarla birlikte diaspora, yalnızca köken ülke ile bağlarını koruyan bir topluluk olmaktan çıkarak, ev sahibi ülkenin siyasal ve toplumsal yapısına eklemlenen bir özne hâline gelmiştir. Bilhassa Üçüncü kuşakla birlikte Almanya'ya aidiyet güçlenirken, Türkiye ile kurulan bağlar daha sembolik bir nitelik kazanmıştır. Bu durum, diaspora politikalarının kültürel koruma odaklı yaklaşımların ötesine geçerek, sosyal uyum, eşit yurttaşlık ve siyasal temsil boyutlarını da içermesini zorunlu kılmaktadır (Demirağ & Kakışım, 2018, s. 134-148).

Türkiye'nin diaspora politikasına yönelik algıları ise hem anavatan merkezli beklentiler hem de ev sahibi ülke bağlamında şekillenmektedir. Yapılan çalışmalar, yurtdışında yaşayan Türklerin haklarının Türkiye tarafından savunulmasına yönelik güçlü bir toplumsal meşruiyet bulunduğunu ortaya koymaktadır. Bununla birlikte kültürel asimilasyon endişesi ve egemenlik tartışmaları, diaspora kavramına dair algıların homojen olmadığını göstermektedir. Almanya örneğinde Türk diasporası, bir

yandan Türkiye açısından yumuşak güç ve dış politika kapasitesi olarak değerlendirilirken, diğer yandan ev sahibi ülke bağlamında "çifte sadakat" ve iç egemenlik tartışmalarının odağında yer almaktadır. Bu çifte konumlanma, diasporanın hem desteklenen hem de sınırlandırılmaya çalışılan bir aktör olarak ele alınmasına yol açmaktadır. Almanya örneğinde diaspora, bir yandan ekonomik ve siyasal kapasite olarak değerlendirilirken, diğer yandan kimlik kaybı ve aidiyet zayıflaması üzerinden eleştirel biçimde tartışılmaktadır. Bu durum, Türk diasporası politikalarının tek yönlü olmadığı, karşılıklı etkileşim, müzakere ve zaman zaman gerilim üreten çok aktörlü bir yapıya sahip olduğunu göstermektedir (Hopyar, Topal & Tauscher, 2022, s. 59-62).

3.9. Entegrasyon Politikaları, Emek Piyasası ve Güvenlik Dengesi

Almanya'da emek piyasasına erişim, entegrasyon politikalarının merkezinde yer almaktadır. Göçmenlerin istihdama katılımı, dil öğrenimi ve mesleki yeterlik inşasıyla eş zamanlı olarak ele alınmakta ve bu alanlar birbirini tamamlayan politika araçları olarak tasarlanmaktadır. Dil kursları ve oryantasyon programları, işgücü piyasasına giriş için ön koşul niteliği taşımakta, mesleki eğitim ve yeniden beceri kazandırma programları ise göçmenlerin mevcut işgücü taleplerine uyum sağlamasını hedeflemektedir. İş bulma destekleri, kamu istihdam kurumları ve yerel yönetimler aracılığıyla yürütülmektedir. Böylece entegrasyon, sosyal uyumla sınırlı kalmamakta, ekonomik katılım üzerinden de kurumsallaştırılmaktadır. Bu yaklaşım, istihdamı entegrasyonun sonucu değil, aynı zamanda aracı olarak tanımlayan bir politika anlayışını yansıtmaktadır (Yıldız, 2023, s.45-51).

Ürdün'de emek piyasasına erişim, ekonomik kapasite ve güvenlik kaygıları doğrultusunda sınırlı ve dalgalı bir seyir izlemiştir. Başlangıçta kayıt dışı istihdam yaygın bir geçim stratejisi olarak ortaya çıkmış, zaman içinde uluslararası baskılar ve fon mekanizmalarıyla çalışma izinleri belirli sektörlerde kısmen açılmıştır. Buna rağmen izin süreçlerinin karmaşıklığı, kota uygulamaları ve yerel işgücü üzerindeki rekabet algısı, göçmenlerin istihdama sürdürülebilir biçimde katılımını zorlaştırmıştır. Ürdün'de istihdam politikaları, sosyal uyum hedeflerinden çok ekonomik yükün yönetilmesi ve toplumsal gerilimlerin sınırlandırılması amacıyla şekillenmiştir. Bu durum, emek piyasasının entegrasyonu destekleyen bir araç olmaktan ziyade kontrol

edilen bir alan olarak ele alındığını göstermektedir (Kenar & Abdullahoğlu, 2021, s.301-308).

İran'da emek piyasasına erişim, sıkı idari düzenlemelerle belirlenmiş dar bir çerçevede yürütülmektedir. Afgan göçmenlerin çalışmasına izin verilen sektörler, emek-yoğun ve düşük vasıf gerektiren alanlarla sınırlandırılmış ve bu sınırlama uzun vadeli ekonomik bütünleşmeyi zayıflatan bir etki yaratmıştır. Sosyal güvenceye erişimin kısıtlı olması, çalışma izinlerinin süreli yenilenmesi ve geri dönüş programlarının baskınlığı, istihdam sürekliliğini kırılgan hâle getirmiştir. Emek piyasası, entegrasyonun destekleyici bir alanı olmaktan çok statü kontrolünün bir uzantısı olarak işlev görmüştür. Bu yapı, göçmenlerin ekonomik katkı potansiyelini sınırlandırırken toplumsal uyumun da zayıf kalmasına yol açmıştır (Alagöz-Demirkan, 2020, s.210-217).

Genel bir değerlendirme yapılacak olursa, Almanya, "yeterlik inşası" yaklaşımıyla emek piyasasına entegrasyonu kurumsal bir politika alanı hâline getirmiştir. Ürdün'de istihdam politikaları, mali ve güvenlik dengeleri doğrultusunda esnek fakat istikrarsız bir yapı sergilemiştir. İran'da ise kontrollü ve sınırlı emek erişimi, entegrasyonun sürekliliğini zedeleyen temel unsur olarak öne çıkmaktadır. Bu üç model, emek piyasasının entegrasyon sürecinde oynadığı rolün, devlet kapasitesi ve güvenlik algısıyla doğrudan ilişkili olduğunu ortaya koymaktadır (Yıldız, 2023, s.45-51; Kenar & Abdullahoğlu, 2021, s.301-308; Alagöz & Demirkan, 2020, s.210-217).

Güvenlli ve uyum dengesi açısından bakıldığında, Almanya'da 2000'li yıllardan itibaren entegrasyon politikaları hız kazanırken, güvenlik kaygıları bu sürecin ayrılmaz bir parçası hâline gelmiştir. 2005 yılında güvenlik soruşturmalarının yasal mimariye dâhil edilmesi ve 11 Eylül sonrası oluşan küresel güvenlik atmosferi, "güvenlik-haklar" dengesinin kurumsal çerçevede yeniden tanımlanmasına yol açmıştır. Entegrasyon, yalnızca sosyal uyum değil, aynı zamanda toplumsal düzenin korunmasıyla ilişkilendirilmiştir. 2015 yılında artan kitlesel göç akınları sırasında BAMF'ın kurumsal kapasitesinin artırılması, yerel ve merkezi idareler arasındaki iş birliğinin güçlendirilmesi ve hızlı kayıt-yerleştirme mekanizmalarının devreye sokulması, bu dengenin pratikte nasıl işletildiğini göstermektedir. Almanya örneği,

güvenliğin entegrasyon politikalarını tamamen dışlamadan, kurumsal araçlarla birlikte yönetildiği bir modeli yansıtmaktadır (Yıldız, 2023, s.45-51).

Ürdün'de güvenlik-uyum dengesi, açık kapı yaklaşımıyla başlayan süreçte giderek güvenlik lehine evirilmiştir. Artan göç akınları, ekonomik baskılar ve terör tehdidi algısı, girişlerin sınırlandırılması ve kontrol mekanizmalarının sıkılaştırılmasına yol açmıştır. Kamp ve kentsel alanlar arasında farklılaştırılmış uygulamalar geliştirilmiş, hareketlilik ve hizmetlere erişim alanında kademeli kısıtlamalar getirilmiştir. Rukban gibi sınır bölgelerinde yaşanan insani erişim tartışmaları, güvenlik kaygılarının politika yapım sürecinde belirleyici hâle geldiğini göstermektedir. Bu süreçte uyum politikaları geri planda kalmış, göç yönetimi daha çok risk azaltma ve kontrol ekseninde şekillenmiştir (Kenar & Abdullahoğlu, 2021, s.301-308).

İran'da güvenlik boyutu, göç politikalarının tarihsel seyrinde merkezi bir konumda yer almaktadır. Devrim sonrası dönemde "muhacir" kabulüyle başlayan süreç, 1990'lardan itibaren izolasyon, geri dönüş ve sıkı denetim uygulamalarına evirilmiştir. Afgan göçmenlerin belirli iş kollarıyla sınırlandırılması, hareketliliklerinin kontrol edilmesi ve statü yenileme yükümlülükleri, güvenliğin göç yönetiminde temel belirleyici olduğunu göstermektedir. Afgan unsurların zaman zaman güvenlik ve dış politika bağlamında araçsallaştırılması ile "şehit ailelerine vatandaşlık" gibi istisnai uygulamalar, bu yaklaşımın siyasal boyutunu da ortaya koymaktadır (Alagöz & Demirkan, 2020, s.210-217).

Karşılaştırmalı olarak bakıldığında üç ülkede de güvenlik boyutunun göç politikalarının seyrini belirgin biçimde etkilediği görülmektedir. Almanya'da güvenlik, entegrasyon kurumları ve sosyal politika araçlarıyla birlikte ele alınırken, Ürdün ve İran'da güvenlik baskınlığı, erişim, statü ve hareketlilik alanlarında daha sınırlayıcı sonuçlar üretmiştir. Bu durum, güvenlik-uyum dengesinin nasıl kurulduğunun, göç politikalarının kapsayıcılığı ve sürdürülebilirliği açısından belirleyici olduğunu ortaya koymaktadır (Yıldız, 2023, s.45-51; Kenar & Abdullahoğlu, 2021, s.301-308; Alagöz-Demirkan, 2020, s.210–217).

3.10. Göç Politikalarında Başarı Kriterleri: Kapsayıcılık, Sürdürülebilirlik ve Etkililik

Türkiye'nin göç yönetişimi, son on yılda hukuki ve kurumsal açıdan önemli bir dönüşüm yaşamış olsa da kalıcı bir başarıdan söz edebilmek için politika üretim ve uygulama süreçlerinin belirli ölçütler temelinde değerlendirilmesi gerekmektedir. Bu bağlamda kapsayıcılık, sürdürülebilirlik ve etkililik, göç politikalarının yalnızca kısa vadeli krizlere yanıt verme kapasitesini değil, uzun vadeli toplumsal uyum ve kurumsal dayanıklılık düzeyini de ortaya koyan temel başarı kriterleri olarak öne çıkmaktadır. Bu üç ilke, Yabancılar ve Uluslararası Koruma Kanunu ile güçlenen merkezi devlet kapasitesini, yerel yönetimler ile sivil toplumun tamamlayıcı rollerini ve sağlık, eğitim ile istihdam gibi hizmet alanlarında erişim ile kalite boyutlarını birlikte ele alan bütüncül bir yönetişim anlayışını gerekli kılmaktadır (Barın, 2025, s.314-322).

Kapsayıcılık ilkesi, Türkiye'de ilk kez YUKK ile açık biçimde tanımlanmış ve "iki yönlü uyum" yaklaşımı üzerinden kurumsal bir politika alanına dönüştürülmüştür. Bu çerçevede uyum, yalnızca göçmenlerin topluma eklemlenmesini değil, ev sahibi toplumun kabul kapasitesinin de eş zamanlı biçimde güçlendirilmesini hedeflemektedir. Bilgiye, eğitime, sağlığa ve istihdama erişimin yaygınlaştırılması bu yaklaşımın temel bileşenleri arasında yer almaktadır. Bu nedenle kapsayıcılık, hizmet sunumuyla sınırlı bir teknik mesele olmaktan çıkarak, karar alma süreçlerine katılımı, yerel düzeyde toplumsal kabulü ve kamusal görünürlüğü kapsayan geniş bir yönetişim tasarımını zorunlu kılmaktadır (Barın, 2025, s.319-325).

Sürdürülebilirlik, göç politikalarının geçici projeler ya da olağanüstü dönem müdahaleleriyle sınırlı kalmaması açısından belirleyici bir ölçüttür. Kurumsal kapasitenin sürekliliği, çok aktörlü finansman yapısının istikrarı ve mevzuatın öngörülebilirliği bu ilkenin temel dayanaklarını oluşturmaktadır. Göç İdaresi Başkanlığı'nın kurumsal olarak güçlenmesi, merkez-taşra koordinasyonunun geliştirilmesi ve Göç Politikaları Kurulu gibi mekanizmalar yönetişim kapasitesini artıran unsurlar olarak öne çıkmaktadır. Buna karşın bütçe kısıtları, yerel yönetimlerin yetki ve sorumluluk alanlarındaki belirsizlikler ile hemşehrilik ve vatandaşlık kavramlarının uygulamadaki muğlaklığı, sürdürülebilirliği zorlayan yapısal sorunlar

arasında yer almaktadır. Dolayısıyla başarı, bu yapısal darboğazların giderilmesi ölçüsünde anlam kazanmaktadır (Barın, 2025, s.321-329; 335-338).

Etkililik, göç politikalarının somut sonuç üretme kapasitesini ölçen temel kriterdir. Bu boyut, yalnızca yapılan faaliyetlerin sayısına değil, bu faaliyetlerin toplumsal ve ekonomik çıktılar üretip üretmediğine odaklanmayı gerektirir. Türkiye'de kapasite geliştirme ve insan kaynağı yatırımları artış göstermiş olsa da ölçme ve değerlendirme mekanizmalarının hizmet erişimi, kalite, maliyet-etkinlik ve toplumsal uyum çıktılarıyla bütünleşmesi gerekmektedir. Böylece politika çıktıları, yalnızca "ne yapıldı" sorusuna değil, "ne değişti" sorusuna yanıt verebilecek bir izleme çerçevesine kavuşabilecektir (Barın, 2025, s.323-327).

Sağlık alanı, kapsayıcılık, sürdürülebilirlik ve etkililiğin birlikte sınandığı en görünür politika alanlarından biridir. Göçmen Sağlık Merkezleri gibi özelleşmiş birimler, erişilebilirlik, uyarlanabilirlik, kabul edilebilirlik ve kaliteyi esas alan AAAQ çerçevesi içinde önemli kazanımlar üretmiştir. Ancak bu hizmetlerin uzun vadede kalıcı bir kurumsal çıktıya dönüşebilmesi, genel sağlık sistemiyle entegrasyonun güçlendirilmesine, insan kaynağı sürekliliğine ve veri temelli kalite güvence mekanizmalarının işletilmesine bağlıdır. Aksi hâlde kısa vadeli başarılar, sürdürülebilir yönetişim kapasitesine dönüşememektedir (Özçürümez & İçduygu, 2022, s.279-281).

Kentsel ölçekte toplum merkezleri ve kültürlerarası etkileşimi merkeze alan programlar, sosyal uyumun güçlendirilmesinde düşük maliyetli fakat yüksek etki potansiyeline sahip araçlar olarak değerlendirilmektedir. Bu merkezlerin başarısı, düzenlenen etkinlik sayısından çok, ortak mekân kullanımının sürekliliği, yerel gönüllülük ağlarının genişlemesi ve farklı gruplar arasındaki temasın kalıcı hâle gelmesi üzerinden ölçülmelidir. Bu göstergeler, sosyal sermaye birikiminin düzeyini ortaya koyan nitel veriler sunmaktadır (Özçürümez & İçduygu, 2022, s.279-281).

Türkiye'de kapsayıcı göç yönetişiminin başarısı, bireysel, kurumsal ve toplumsal düzeylerde eş zamanlı kapasite gelişimine bağlıdır. Kamu personelinin yetkinliği, kurumsal süreçlerin standartlaştırılması, veri ve bilgi yönetiminin güçlendirilmesi ile sivil toplum ve yerel inisiyatiflerin yönetişim süreçlerine etkin biçimde dâhil edilmesi bu üç düzeyin temel bileşenlerini oluşturmaktadır. Bu unsurlar

birlikte güçlendiğinde, hizmet sunumunda süreklilik ve etik standartlara uyum sahada daha görünür sonuçlar üretmektedir (Barın, 2025, s.323-326).

Yerel düzeyde göçmenlere yönelik hizmetlerin belediye bütçeleme rejimiyle ilişkisi ise çoğu zaman göz ardı edilen bir boyut olarak karşımıza çıkmaktadır. Kişi başı merkezi pay hesaplamalarında geçici koruma ve diğer statülerin görünür hâle getirilmesi, göçmen yoğunluğu yüksek ilçelere koşullu ve performans temelli mali transferlerin sağlanması ile uluslararası hibelerin yerel eş finansmanla desteklenmesi, sürdürülebilirliği belirgin biçimde artırabilecek araçlar arasında yer almaktadır. Böyle bir mali tasarım hem hesap verebilirliği güçlendirmekte hem de proje bağımlılığını azaltmaktadır (Barın, 2025, s.335-338).

Karşılaştırmalı deneyimler, bu üç başarı kriterinin nasıl dengelenebileceğine dair önemli içgörüler sunmaktadır. Almanya örneği, merkezi çerçeve ile yerel yeniliklerin birlikte işletildiği durumlarda entegrasyon politikalarının daha etkili sonuçlar ürettiğini göstermektedir. Buna karşılık Ürdün deneyimi, güvenlik ve ekonomik kırılganlıkların insani erişim üzerinde yarattığı baskıyı görünür kılmaktadır. İran örneği ise hukuki statü güvencesinin zayıflığı ve sınırlı emek piyasası erişiminin uzun vadeli uyumu nasıl kırılganlaştırdığını ortaya koymaktadır. Türkiye açısından bu deneyimler, kapsayıcılık-sürdürülebilirlik-etkililik dengesinin veri temelli, öngörülebilir ve çok aktörlü bir yönetişim omurgasıyla desteklenmesi gerektiğine işaret etmektedir (Yıldız, 2023, s.45–51; Kenar & Abdullahoğlu, 2021, s.301-308; Alagöz & Demirkıran, 2020, s.210-217).

SONUÇ

Türkiye'nin göç politikalarının 1960 yılından günümüze uzanan seyrini bütüncül bir perspektifle değerlendirmek, ülkenin toplumsal, ekonomik ve siyasal dönüşümünü anlamak açısından stratejik bir önem taşımaktadır. Göç olgusu, Türkiye'de hiçbir zaman yalnızca nüfus hareketlerinden ibaret olmamıştır. Aksine ulus-devlet inşası, modernleşme projeleri, ekonomik kalkınma stratejileri, güvenlik politikaları ve uluslararası normlarla uyum arayışları gibi geniş bir yelpazede şekillenen dinamik bir kamu politikası alanı olarak varlık göstermiştir. Bu bağlamda Türkiye'nin göç rejimi, her dönem kendi sosyo-politik bağlamının izlerini taşımış, dolayısıyla değişen koşullara uyum sağlayabilen fakat aynı zamanda yapısal kırılganlıklar barındıran bir yapı sergilemiştir.

1960-1980 döneminde Türkiye'nin göç politikalarının temel belirleyeni, kırdan kente yönelen yoğun iç göç dalgaları ve Batı Avrupa ile yapılan işgücü anlaşmaları olmuştur. İç göç, sanayileşmenin gerektirdiği işgücü talebi ile tarımda yaşanan çözülme arasındaki dengesiz etkileşim sonucu hız kazanmış; kentlerde planlama eksikliği, konut yetersizliği ve gecekondu oluşumu gibi sorunlar ortaya çıkmıştır. Bu dönemde göç, devletin kalkınma vizyonunun hem tamamlayıcı hem de zorlayıcı bir bileşeni olarak değerlendirilmiş; Avrupa'ya yönelik işçi göçü ise döviz girdisi, istihdam üzerindeki baskının azalması ve mesleki beceri kazanımı gibi nedenlerle kalkınma politikalarının ayrılmaz bir unsuru olarak görülmüştür. Ancak söz konusu işgücü hareketliliği, Türkiye'nin uluslararası göçü uzun yıllar "çıkış" merkezli ele alan bir perspektife hapsolmasına yol açmış; göçün geri dönüş, sosyal uyum ve entegrasyon gibi boyutları neredeyse hiç tartışılmamıştır.

1980 sonrası dönem, Türkiye'nin göç tarihinde çok boyutlu kırılmaların yaşandığı bir evreyi temsil eder. Bir yandan neoliberal ekonomik politikalar tarımsal çözülmeyi hızlandırmış, kırsal istihdam alanları daralmış ve iç göç daha heterojen bir nitelik kazanmıştır. Diğer yandan Doğu ve Güneydoğu Anadolu'da yoğunlaşan güvenlik temelli zorunlu göçler, kentleşme süreçlerini daha kırılgan, daha düzensiz ve daha sınıfsal farklılıklar içeren bir yapıya dönüştürmüştür. Aynı dönemde Sovyetler Birliği'nin dağılması, Balkanlarda ve Orta Doğu'da yaşanan çatışmalar ile küresel göç hareketlerinin çeşitlenmesi, Türkiye'yi yalnızca göç veren değil aynı zamanda göç alan, transit geçişleri barındıran ve düzensiz göç akımlarının yoğunlaştığı karmaşık bir

göç coğrafyasına dönüştürmüştür. 1994 İltica Yönetmeliği ve 2005 İltica ve Göç Ulusal Eylem Planı, güvenlik ve uluslararası yükümlülükler arasındaki ikili gerilimi yansıtmakla birlikte, kurumsal kapasitenin henüz yeterince gelişmediğini göstermektedir.

2000'li yılların hemen başından itibaren göç politikalarının niteliğinde önemli bir dönüşüm yaşanmıştır. Bu dönüşümün ilk boyutu, AB ile müzakere sürecinin Türkiye'yi insanların serbest dolaşımına, iltica süreçlerine ve sınır yönetimine ilişkin normlarla uyumlu bir yapıya yöneltmesidir. İkinci boyutu ise küresel güneyden gelen artan düzensiz göç hareketleri karşısında Türkiye'nin transit ülkeden hedef ülkeye doğru evirilen konumudur. Üçüncü boyut ise 2011 sonrası Suriye kriziyle birlikte Türkiye'nin yakın tarihindeki en büyük zorunlu kitlesel göç hareketiyle karşı karşıya kalmasıdır. 6458 sayılı Yabancılar ve Uluslararası Koruma Kanunu ve Geçici Koruma Yönetmeliği ile göç yönetiminin kurumsallaştırılması, Türkiye'nin göçü artık kalıcı bir unsur olarak kabul ettiğinin göstergesidir. Ancak geçici koruma rejiminin uzun süreli bir çözüme dönüşmesi, yerel düzeyde yoğunlaşan sosyal uyum sorunları, eğitim, istihdam ve barınma gibi alanlardaki yapısal baskılar, göç yönetiminin hâlen çok sayıda zorlukla karşı karşıya olduğunu ortaya koymaktadır.

Türkiye'nin göç politikalarını sadece merkezi bir çerçeveden değil, aynı zamanda yerel düzeydeki uygulamalar üzerinden de değerlendirmek gerekir. Özellikle İstanbul, Gaziantep, Şanlıurfa, Hatay, Bursa ve İzmir gibi yoğun göç alan kentler, göç yönetiminin esas yükünü taşıyan aktörler hâline gelmiş; sosyal uyum, hizmet sunumu ve kriz yönetimi açısından belirleyici roller üstlenmiştir. Buna rağmen yerel yönetimlerin hukuki yetki ve mali kapasite açısından sınırlı kalması, merkezi–yerel ilişkisinin yapısal eksiklikleri ve uluslararası kurumlarla iş birliğinin daha çok proje bazlı ilerlemesi, göçün yerel düzeyde sürdürülebilir şekilde yönetilmesini güçleştirmektedir. Bu tablo, Türkiye'nin gelecekteki göç politikalarında yerel yönetimlerin daha fazla özerklik, kaynak ve karar alma kapasitesiyle donatılması gerektiğini göstermektedir.

Göçün toplumsal etkileri incelendiğinde ise kimlik, aidiyet, toplumsal cinsiyet rolleri ve ekonomik yeniden yapılanma gibi alanlarda çok katmanlı dönüşümlerin yaşandığı görülmektedir. Suriyeli sığınmacılarla beraber ortaya çıkan melez kimlikler, etnik ekonomiler, göçmen girişimciliği, hemşeri ağları, mekânsal kümelenmeler ve

mahalle ölçeğinde değişen sosyal pratikler, Türkiye'nin göçle birlikte yeni bir toplumsal örüntü kazandığını göstermektedir. Kadın ve erkek göçmenlerin göç sürecindeki deneyimleri de bu dönüşümün bir diğer önemli boyutudur; zira toplumsal cinsiyet rolleri göç sürecinde hem yeniden üretilmekte hem de yer yer kırılmakta, yeni fırsat alanları ve yeni kırılganlık biçimleri ortaya çıkmaktadır. Eğitim politikalarının kapsayıcılığı, çocukların sisteme erişimi, sosyal uyumun kalıcılığı ve kuşaklar arası geçişler, Türkiye'nin göç yönetiminin geleceğini belirleyecek kritik başlıklar arasında yer almaktadır.

Geleceğe yönelik bir değerlendirme yapıldığında, Türkiye'nin göç politikalarının artık kriz odaklı, reaktif ve kısa vadeli müdahalelerden ziyade, öngörüye dayalı, insan merkezli, kurumsal olarak güçlendirilmiş ve sürdürülebilir bir yapıya evrilmesi gerektiği açıktır. Suriye krizinin kalıcılığı, küresel sağlık krizleri, ekonomik dalgalanmalar ve iklim değişikliğinin tetikleyebileceği yeni yerinden edilme biçimleri, Türkiye'yi daha karmaşık ve çok katmanlı bir göç yönetimi dönemiyle karşı karşıya bırakacaktır. Bu nedenle Türkiye, göçü kontrol edilmesi gereken bir tehdit olarak değil, doğru yönetilmesi hâlinde ekonomik dinamizmi güçlendiren, toplumsal çeşitliliği artıran ve uluslararası iş birliklerini geliştiren bir fırsat alanına dönüştürebilecek bir potansiyele sahiptir.

Sonuç olarak, 1960 yılından günümüze Türkiye'nin göç politikaları incelendiğinde, ülkenin göçü önce ekonomik kalkınmanın bir aracı, ardından güvenlik merkezli bir risk alanı ve son olarak sosyal uyum ve entegrasyon gerektiren kalıcı bir toplumsal olgu olarak değerlendirdiği görülmektedir. Bugün Türkiye'nin önünde duran temel görev, bu tarihsel birikimden öğrenerek daha adil, kapsayıcı, bütüncül ve sürdürülebilir bir göç yönetimi modeli geliştirmektir. Bu modelin başarısı, yalnızca merkezi idarenin değil; yerel yönetimlerin, sivil toplumun, uluslararası kuruluşların ve toplumun tüm kesimlerinin ortak çabasına bağlıdır. Türkiye'nin göç deneyimi, geleceğin politikalarının inşasında güçlü bir rehber niteliği taşımakta; göçün hem zorlukları hem de fırsatlarıyla birlikte yönetilmesi gerektiğini hatırlatmaktadır.

KAYNAKÇA

Resmî Yayınlar

BM (1951). ***Cenevre Sözleşmesi***, Madde 1, A/2.

Göç İdaresi Başkanlığı. (t.y.). ***Geçici Korumamız Altındaki Suriyeliler***. https://www.goc.gov.tr/gecici-korumamiz-altindaki-suriyeliler

Göç İdaresi Başkanlığı. (t.y.). ***Göç tarihi.*** https://www.goc.gov.tr/goc-tarihi

International Organization for Migration (IOM). (2019). ***MCOF: Göç Krizi Operasyonel Çerçevesi (IOM Türkiye 2018-2019).*** IOM Türkiye.

T.C. Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığı. (2014). ***Uluslararası İşgücü Anlaşmaları***. (F. Aydın, Ed.). Ankara: T.C. Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığı, ÇASGEM.

T.C. Dışişleri Bakanlığı, Avrupa Birliği Başkanlığı, ***Katılım Ortaklığı Belgeleri.*** https://www.ab.gov.tr/katilim-ortakligi-belgeleri_46226.html.

T.C. Resmî Gazete. (1950, 15 Temmuz). ***Yabancıların Türkiye'de İkamet ve Seyahatleri Hakkında Kanun*** (Kanun No. 5683). Sayı: 7564.

T.C. Resmî Gazete. (1964, 22 Şubat). ***Türk Vatandaşlığı Kanunu*** (Kanun No. 403). Sayı: 11638.

T.C. Resmî Gazete. (1981, 29 Eylül). ***Türk Soylu Yabancıların Türkiye'de Meslek ve Sanatlarını Serbestçe Yapabilmelerine, Kamu, Özel Kuruluş Veya İşyerlerinde Çalıştırılabilmelerine İlişkin Kanun*** (Kanun No: 2527). Sayı: 17473)

T.C. Resmî Gazete. (2004, 23 Temmuz). ***Büyükşehir Belediye Kanunu*** (Kanun No: 5216). Sayı: 25531.

T.C. Resmî Gazete. (2005, 13 Temmuz). ***Belediye Kanunu*** (Kanun No: 5393). Sayı: 25874.

T.C. Resmî Gazete. (2013, 11 Nisan). ***Yabancılar ve Uluslararası Koruma Kanunu*** (Kanun No. 6458). Sayı: 28615.

T.C. Resmî Gazete. (2014, 22 Ekim). ***Geçici Koruma Yönetmeliği***. Sayı: 29153.

T.C. Resmî Gazete. (2014, 30 Kasım). ***Türkiye'ye İltica Eden veya Başka Bir Ülkeye İltica Etmek Üzere Türkiye'den İkamet İzni Talep Eden Münferit Yabancılar ile Topluca Sığınma Amacıyla Sınırlarımıza Gelen Yabancılara ve Olabilecek Nüfus Hareketlerine Uygulanacak Usul ve Esaslar Hakkında Yönetmelik***. Sayı: 22127.

T.C. Resmî Gazete. (2016, 2 Şubat). ***Uluslararası İşgücü Kanunu*** (Kanun No: 6735). Sayı: 29800.

Türkiye İstatistik Kurumu. ***Data Portalı.*** Erişim tarihi: 29 Ocak 2026, https://data.tuik.gov.tr

UNICEF. (2022). ***Türkiye'de Suriyeli Çocuklara Eğitim Raporu***.

Telif Eserler

Adıgüzel, Y. (2016). ***Göç Sosyolojisi***. Ankara: Nobel Akademik Yayıncılık.

Akarçay-Ulutaş, D., & Kırlıoğlu, M. (2020). Sosyal hizmetin gözünden sosyal uyum için bir öneri: Çokkültürlü eğitim. ***Toplum ve Sosyal Hizmet***, *31*(2), 677-698.

Akgün Gültekin, A. (2019). "Gettolaşma" söylemi bağlamında sosyo-mekânsal sürgün yerleri. ***İDEALKENT***, *10*(26), 254-277.

Akıncı, B., Nergiz, A., & Gedik, E. (2015). Uyum süreci üzerine bir değerlendirme: Göç ve toplumsal kabul. ***Göç Araştırmaları Dergisi***, (2), 58–83.

Akman, K. (2018). Göç yönetiminde yerel yönetimler ve STK iş birliği. ***Uluslararası Yönetim Akademisi Dergisi***, *1*(3), 452–466.

Aksoy, E. (2016). 1919-1955 yılları arasında Türkiye'nin nüfus yapısı ve uygulanan nüfus politikaları. ***Hacettepe Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Dergisi***, Bahar (24), 27–44.

Aktel, M., & Kaygısız, Ü. (2018). Türkiye'de göç yönetimi. ***Süleyman Demirel Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi***, *23*(2), 579–604.

Akyıldız, İ. E. (2016). Göç teorilerinin karşılaştırmalı analizi. *Uludağ Journal of Economy and Society* / ***B.U.Ü. İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi***, 35(2), 127–176.

Alagöz, B., & Demirkıran, Y. (2020). Düzensiz göç, güvenlik ve politika: İran ve Türkiye örnekleri. ***Ortadoğu Etütleri***, *12*(1), 206–237.

Alkan Aykaç, S., & Karakaş, M. (2022). Entegrasyon, asimilasyon ve uyum kavramları arasından Türkiye'nin seçimi**. *İçtimaiyat***, *6*(Göç ve Mültecilik Özel Sayısı), 419–429.

Alsallomy, S., & Polat, S. (2021). The evaluation of public open space quality from the perspective of Syrian refugees living in Bursa, Turkey. ***JENAS Journal of Environmental and Natural Studies***, *3*(1).

Altuntepe, M. Ö. N. (2008). Türkiye'de kentsel alanlara göç edenlerin kent ve çalışma hayatına uyum durumları: Bir alan araştırması. ***Yaşar Üniversitesi E-Dergisi***, *3*(11).

Alvanoğlu, S., & Ateş, H. (2020). Yerel yönetimlerin mültecilere yönelik yenilikçi uygululamaları: Gaziantep Büyükşehir Belediyesi örneği. ***TESAM Akademi Dergisi***, *7*(2), 375–400.

An, N., Turp, M. T., & Kurnaz, L. (2021). İklim değişikliğine bağlı çevresel bozulmanın göç kararına etkisi: Genel bir bakış. ***Ege Coğrafya Dergisi***, *30*(2), 383–403.

Argüç, M. (2024). Türkiye'de yaşayan göçmenlerin kentlileşme sürecinde yaşadığı sorunlar. ***Göç Dergisi***, *11*(2), 77–102.

Ateş, K. (2020). Göç yönetiminde yerel yönetimlerin rolü. ***Igdir University Journal of Faculty of Economics and Administrative Sciences*** (5), 23–40.

Aydın, Y. (2024). ***Turkey's policy towards its diaspora in Germany*** (CATS Network Paper No. 4). Centre for Applied Turkey Studies (CATS).

Ayhan Gökcek, H. (2023). Neoliberal iktisat politikaları ve 1980-1989 yılları arasında Türk ekonomisinin genel görünüşünün altı faktör altında incelenmesi ve değerlendirilmesi. ***Stratejik ve Sosyal Araştırmalar Dergisi****, 7*(1), 147–161.

Bahçeci Başarmak, H. I. (2017). Urban transformation as the manifestation of neoliberalism in urban space. ***Journal of International Management Educational and Economics Perspectives****, 5*(1), 36–47.

Banazlı, A. M. (2025). Demokrat Parti döneminde göç politikaları (1950-1960). ***Artuklu Kaime****,* 16, 137–155.

Barın, H. (2025**). Inclusiveness and capacity development in Turkey's migration policies: An institutional assessment.** ***Muhafazakâr Düşünce****, 21*(68).

Barışık, S. (2020). [Bölüm başlığı]. ***In Küreselleşen dünyada fırsat eşitliği arayışında uluslararası göç ve Türkiye'nin Suriye deneyimi*** 1–24. Gazi Kitabevi.

Barut, I. (2022). ***Türkiye'de göç politikaları: Değişim, kurumsallaşma ve sorunlar*** (1. Baskı). Kriter Yayınevi.

Başel, H. (2011). Türkiye'de nüfus hareketlerinin ve iç göçün nedenleri. ***Sosyal Siyaset Konferansları Dergisi*** (53), 515–542.

Bayraktar, F. (2015). 'Yönetişim' Paradigması ve Neoliberalizm: Çelişki ve Kopuş mu Uyum ve Süreklilik mi? ***Ardahan Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi****,* 1(2), 71-94.

Biehl, K., & Danış, D. (Der.). (2020). ***Türkiye'de göç araştırmaları*** 4–164. Sabancı Üniversitesi & GAR.

Boratav, K. (2023). ***Türkiye iktisat tarihi*** *(1908-2015)*. Ankara: İmge Kitabevi.

Bostan, H. (2017). Türkiye'de iç göçlerin toplumsal yapıda neden olduğu değişimler, meydana getirdiği sorunlar ve çözüm önerileri. ***Journal of Geography***, (35), 1–16.

Bülbül, S., & Kose, A. (2009). Türkiye'de bölgelerarası iç göç hareketlerinin çok boyutlu ölçekleme yöntemi ile incelenmesi. ***İstanbul Üniversitesi İşletme Fakültesi Dergisi****, 39*(1), 75–94.

Bülbül, S., & Kose, A. (2009). Türkiye'de bölgelerarası iç göç hareketlerinin çok boyutlu ölçekleme yöntemi ile incelenmesi. ***İstanbul Üniversitesi İşletme Fakültesi Dergisi****, 39*(1), 75–94.

Canıkalp, E., & Ünlükaplan, İ. (2016). Geçiş Ekonomilerinde Yönetişim Kalitesinin Kümeleme Analizi İle Belirlenmesi. ***Çukurova Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi***, 25(3), 1-14.

Çağlar, T. (2018). Göç çalışmaları için kavramsal bir çerçeve. ***Toros Üniversitesi İİSBF Sosyal Bilimler Dergisi****, 5*(8), 26–49.

Çağlayan, S. (2006). Göç kuramları, göç ve göçmen ilişkisi. ***Muğla Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*** (17), 67–91.

Çağlayan, S. (2006). Göç kuramları, göç ve göçmen ilişkisi. ***Muğla Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi***, (17), 67–91.

Çakır, D. Ç. (2024). Kamu diplomasisi bağlamında Türkiye'nin diaspora politikası. ***Akademik İzdüşüm Dergisi***, *9*(2), 112–143.

Çakırer Özservet, Y., & Kuruoğlu, H. (2024). 1990'lardan günümüze Türkiye'ye yönelen uluslararası göçün mekansal bir resmi. ***Akademik Düşünce Dergisi*** (9), 49–80.

Çay, T., & Kandemir, E. S. (2022). Türkiye'de İmar Uygulama Mevzuatındaki Gelişim Süreci**.** ***Geomatik Dergisi***, 7(1), 26-40.

Çelik, A. B. (2015). Resolving internal displacement in Turkey. ***Peacebuilding in Turkey*** (195–214).

Çelik, F. (2006). İç göçlerin itici ve çekici güçler yaklaşımı ile analizi. ***Erciyes Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi***, (27).

Çetin, E. (2022). Türkiye'de göç yönetişiminde Uluslararası Göç Örgütü (IOM)'nün rolü ve etkisi. ***MSGSÜ Sosyal Bilimler***, *2*(26), 221–241.

Çetiner, Ö., & Oğuz, S. (2024). Avrupa Birliği ülkelerine yönelik göçte itici ve çekici faktörler üzerine kavramsal bir model önerisi. ***Pamukkale Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi***, (64), 369–379.

Çıngır, Ö. F., & Erdağ, R. (2017). Türkiye'de biyopolitika ve göç: Iraklı mülteciler örneği. *Ege* ***Akademik Bakış***, *17*(4), 517–525.

Çilmi, M. (2024). Türkiye'de 1980 sonrası terör ve zorunlu iç göç üzerine sosyolojik bir değerlendirme. ***Kocatepe Beşeri Bilimler Dergisi***, *3*(2), 157–182.

Çuhadar, P. (2019). Kırılgan Devlet ve Zorunlu Göç İlişkisini Suriye Üzerinden Okumak. ***Göç Araştırmaları Dergisi***, 5(1), 28-49.

Danış, A. D. (2004). Yeni göç hareketleri ve Türkiye. ***Birikim***, (184–185), 216–224.

Demir, E. (2025). Göç sosyolojisi: Göç, göç çeşitleri, sebepler ve etkiler**.** ***Turkish Academic Research Review***, 10(2), 471–484.

Demirağ, H., & Kakışım, C. (2018). Almanya'daki Türklerin göç ve entegrasyon süreci: Birinci ve üçüncü kuşak karşılaştırması. ***Sosyal Siyaset Konferansları Dergisi***, (75), 123–152.

Demirkanoğlu, Y., & Özdemir, H. (2013). Türkiye'de merkez sağ partilerin kentsel toprak politikaları: **Turgut Özal dönemi Anavatan Partisi (ANAP) örneği.** ***Akademik Bakış Dergisi***, (35), 1–14.

Develi, E. (2017). 21. yüzyılda göç olgusu: Uluslararası göç teorilerinin ekonomi politiği. ***Süleyman Demirel Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi***, 22(Göç Özel Sayısı), 1343–1353.

Dinç, C., & Tunçol, İ. (2018). 2003 sonrası Irak ve Suriye'deki çatışmaların zorunlu göçe etkisi. ***Ahi Evran Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi***, *2*(2), 79–110.

Durur, H., & Gündoğdu, H. G. (2025). Türkiye'de yerel yönetimlerin göç yönetimindeki rolü. ***Tarsus Üniversitesi İİBF Dergisi***, *6*(1).

Düzenli, F. (2022). Diasporalar ve değişen kalkınma politikaları: Türk diasporası örneği. ***Middle East Journal of Refugee Studies***, *7*(1), 27–49.

Ekici, S., & Tuncel, G. (2016). Göç ve insan. ***Birey ve Toplum Sosyal Bilimler Dergisi***, 5(1), 9–22.

Erat, V. (2017). Küreselleşme ve ulus-devlet sarmalında devletlerin göçmen politikası. ***Kafkas Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi***, *8*(15), 197–209.

Erdoğan, M. M., & Kaya, A. (2015). ***Türkiye'nin göç tarihi: 14. yüzyıldan 21. yüzyıla Türkiye'ye göçler*** (1. Baskı). İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları.

Erken, A. (2018). Demokrat Parti dönemi Türkiye-Yugoslavya ilişkileri ve "serbest göç" mutabakatı. ***İnsan ve Toplum Bilimleri Araştırmaları Dergisi***, *7*(2), 937–954.

Eroğlu, H. (1987). ***Türk-Bulgar İlişkileri ve 18 Ekim 1925 Tarihli Dostluk Andlaşması***. Belleten, 51(201), 1339-1348.

Ertan, B. (2016). Suriyeli sığınmacılar krizi ve Türkiye. ***EURO Politika***, (2), 6–11.

Fansa, M. (2021). Kimim ben? Göçmen, sığınmacı, mülteci, yabancı, vatansız ve geçici koruma: Türkiye'deki Suriyeliler. ***Antakiyat***, *4*(2), 289–306.

Ganiyeva, S. (2018). Türk soylu yabancıların Türkiye'de çalışma hakkı ve uygulamada karşılaştıkları sorunlar. ***Türkiye Barolar Birliği Dergisi***, (139), 231–260.

Gök, G. O. (2016). Kimin güvenliği? Uluslararası göç–güvenlik ilişkisi ve uluslararası örgütlerin rolü. ***Kocaeli Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi***, (31), 65–82.

Gönüllü, G. (2025). İklim krizinin yeni yüzü: Küresel göç dinamiklerinde iklim mülteciliğinin rolü. ***Kafkas Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi***, *16*(31), 112–143.

Güllü, İ., & Aykan, P. (2025). Türk diasporası üzerine bibliyometrik bir analiz. ***Elegest Elegeş,*** *5*(1), 47–66.

Güllüpınar, F. (2013). Göç olgusunun ekonomi-politiği ve uluslararası göç kuramları üzerine bir değerlendirme. ***Yalova Sosyal Bilimler Dergisi***, 2(4).

Günay, E., Atılgan, D., & Serin, E. (2017). Dünyada ve Türkiye'de göç yönetimi. ***Kahramanmaraş Sütçü İmam Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi***, *7*(2), 37–60.

Gündoğmuş, B., & Arpacı, İ. (2019). Almanya'da Türkiyeli göçmenlerin entegrasyon sürecinde Avrupa Milli Görüş'ün rolü. ***Aksaray Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi***, *3*(1), 133–173.

Güzey, Ö. (2012). Türkiye'de kentsel dönüşüm uygulamaları: Neo-liberal kent politikaları, yeni kentsel aktörler ve gecekondu alanları**.** ***İDEALKENT***, *3*(7), 64–83.

Habip, E., & Konuk Kandemir, N. (2024). Küresel ekonomide göçmen olmak: Göçmen girişimciliği. ***Tarsus Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi***, *5*(1), 80–98.

Hacısalihoğlu, M. (2023). Türkiye–Bulgaristan ilişkilerinde azınlık sorunları (1980–2000). İçinde ***Türkiye Cumhuriyeti Tarihi*** (Cilt 3: 1960 sonrası Türkiye [1960–2000], s. 602–212). Atatürk Araştırma Merkezi.

Hopyar, Z., Topal, F., & Tauscher, S. (2022). Diaspora kavramı ve Türkiye'nin diaspora politikasına yönelik üniversite öğrencilerinin algısı. ***Journal of Political Administrative and Local Studies***, *5*(1), 46–65.

Işıkçı, Y. (2017). Türkiye'de kamu politikası olarak 2000 yılı sonrası uluslararası göç yönetiminin analizi. ***Yalova Sosyal Bilimler Dergisi***, *7*(13), 25–47.

İçduygu, A., & Aksel, D. B. (2013). Turkish migration policies: A critical historical retrospective. *PERCEPTIONS**: Journal of International Affairs***, *18*(3), 167–190.

İnce, C. (2019). Göç kuramları ve Suriye göçü üzerine bir değerlendirme. ***OPUS International Journal of Society Researches***, 11(18), 2579–2615.

İnce, C. (2023). Türkiye'nin göç politikasına genel bir bakış. ***Muhakeme Journal, 6*(2), 84–93.**

İnci, İ. (2022). Tarihsel süreç içinde Türkiye'de tarımsal makine ve ekipmanların modernizasyonu (1948–1960). ***Mecmua*** (13), 130–142.

İyi, M. M. (2021). Almanya'daki Türklerin 60 yılının akademik çalışmalara yansıması. ***Turkish Journal of Diaspora Studies***, *1*(2), 121–156.

Jafari, F. (2025). 2011 Suriye göçü sonrası Türkiye'nin göç yönetiminin kurumsallaşması. ***Gaziantep Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi***, *7*(2), 89–106.

Kahraman, S., & Tanıyıcı, Ş. (2018). Türkiye'de Suriyeli Sığınmacılar Örneğinde Çok Düzeyli Göç Yönetişimi. ***TESAM Akademi Dergisi***, 5(1), 235-280.

Kalaycı, İ. (2023). Irak'tan Göç. G. Kaya (Ed.). ***Cumhuriyetin göçlerle dolu 100 yılı***. Cem Yayınevi, 563-574.

Karakaya, H. (2020). Türkiye'de göç süreci ve Suriye göçünün etkileri. ***Fırat Üniversitesi İİBF Uluslararası İktisadi ve İdari Bilimler Dergisi***, *4*(2), 93–110.

Karaoğlan, B. (2022). Göçmenlerin entegrasyonunda yerel yönetimlerin rolü. ***Journal of Politics Economy and Management***, *5*(1), 17–33.

Karkın, V., & Kara, A. (2023). Suriyeli göçünün göçmenlere ev sahipliği yapan ülkelere etkileri ve uluslararası örgütlerin göçü önleme politikaları. *Dünya **Multidisipliner Araştırmalar Dergisi***, *6*(2), 112–135.

Karpat, K. H. (2017). ***Osmanlı'dan günümüze etnik yapılanma ve göçler*** (3. baskı; Çev. Bahar Tırnakçı). Timaş Yayınları.

Kaştan, Y. (2016). Türkiye'de Cumhuriyet dönemi iç göç hareketleri. ***Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi (The Journal of International Social Research)***, *9*(42).

Kaya, A. (2014). ***Farklılıkların birlikteliği: Türkiye ve Avrupa'da bir arada yaşama tartışmaları.*** Hiperlink Yayınları.

Kaymak, Ö. (2017). Atina'da yaşayan İstanbullu Rumların göç hafızasıyla beslenen kimlik inşaları. ***Contemporary Research in Economics and Social Sciences***, *1*(2), 165–195.

Kenar, N., & Abdullahoğlu, Z. (2021). Ürdün'ün Suriyeli mülteci politikası. ***Sakarya Üniversitesi İktisat Dergisi,*** *10*(3), 296–320.

Koç, Z. (2025). Rejim değişikliği sonrasında Türkiye'deki Suriye vatandaşlarının geçici koruma statüsü. ***Selçuk Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi***, *33*(4), 2411–2447.

Koçal, A. V., & Karasu, M. A. (2024). Göç kuramlarında güncel bir yaklaşım: Göçmen ilişki ağları kuramı. ***Dicle Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi***, *14*(27), 78–97.

Koçar Uzan, H. (2024). Türkiye'de Kentleşme Süreci: Tarihsel Bir Perspektif. Yılmaz, V.***Güncel Kent Araştırmaları***. Gaziantep: Özgür Yayınları, 119-134.

Kolukırık, S. (2014). Uluslararası göç ve Türkiye: Yerel uygulamalar ve görünümler. ***Zeitschrift für die Welt der Türken / Journal of World of Turks***, *6*(2), 37–53.

Koray, M. (2005). *Sosyal politika*. Ankara: İmge Kitabevi.

Koytak, E. (2020). ***Göç: İlke politika önerileri*** (Politika Önerileri No. 10; İLKE Yayın No. 198). İLKE İlim Kültür Eğitim Vakfı.

Körpe Abdullatif, B., & Koç, M. (2022). Göçmen girişimcilik teorilerinin mülteci girişimcilik bağlamında incelenmesi. ***Uluslararası Sosyal Siyasal ve Mali Araştırmalar Dergisi***, *2*(1), 91–103.

Kul, Ö. (2023). Doğu Türkistan'dan 1949 büyük göçü ve Erkin Alptekin'in kısa tercüme-i hâli. ***Selçuk Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Dergisi***, (60), 171-201.

Kurnaz, S., & Kurt, R. (2020). Turgut Özal dönemi Türkiye–Bulgaristan ilişkileri. ***Avrasya Sosyal ve Ekonomi Araştırmaları Dergisi***, *6*(12), 300–312.

Kutsal, S. (2025). M. Dal (Ed.), ***Mimarlık bilimlerinde akademik çalışmalar içinde***. BİDGE Yayınları. 1-98

Küçük, H. (2022). Toplumsal cinsiyet bağlamında göç sürecinde kadın ve erkek. ***Toplumsal Politika Dergisi***, *3*(1), 26–37.

Mamur Işıkçı, Y. (2017). Türkiye'de kamu politikası olarak 2000 yılı sonrası uluslararası göç yönetiminin analizi. ***Yalova Sosyal Bilimler Dergisi*** (13).

Memişoğlu, H. (1990). Bulgaristan Türklerinin birinci millî kongresi (31 Ekim–3 Kasım 1929). ***Belleten***, 54(209), 309–330.

Mevzuat Bilgi Sistemi.

Mutlu, Y. (2009). ***Turkey's experience of forced migration after 1980s and social integration: A comparative analysis of Diyarbakır and Istanbul*** (s. 1–180).

Oluğ, S. (2023). Uluslararası göç teorilerinde yaşanan dönüşüm ve 1980 sonrası Türkiye'ye yönelen kitlesel göç hareketleri üzerine bir analiz. *Akademik* ***İzdüşüm Dergisi***, *8*(2), 432–464.

ORSAM. (2010). ***Irak'tan Irak'a: 2003 sonrası Irak'tan komşu ülkelere ve Türkiye'ye yönelik göçler*** (Rapor No. 21). Ortadoğu Stratejik Araştırmalar Merkezi.

Örselli, E., & Babahanoğlu, V. (2016). Türkiye'nin göç yönetimi ve göç politikalarının gelişimi: Bir kamu politikası analizi. ***Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi (The Journal of International Social Research)****, 9*(43).

Özaydın, M. M., & Çevik, Ö. C. (2017). Türk sosyal politikasında refah kurumlarının yapılanma çabaları: 1960–1980 dönemi. *Hak-İş* ***Uluslararası Emek ve Toplum Dergisi****, 6*(16), 597–615.

Özcan, E. D. E. (2017). ***Çağdaş göç teorileri üzerine bir değerlendirme***. *İş ve Hayat, 2*(4), 183–215.

Özçürümez, S., & İçduygu, A. (2023). ***Zorunlu göç deneyimi ve toplumsal bütünleşme: Kavramlar, modeller ve uygulamalar ile Türkiye.*** İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları.

Özden, Y., & Hamurcu, A. (2019). Uluslararası göç yönetişimi ve Türkiye. *ASSAM* ***Uluslararası Hakemli Dergi***, 447–455.

Özgür, E. M. (2020). Göç, ikametgâh ayrışması ve entegrasyon: Türk kentleri için bir değerlendirme**.** ***Journal of Geography*** (41), 221–240.

Özlem, K. (2016). 1925 ***Türkiye-Bulgaristan Dostluk Antlaşması'nın Bulgaristan Türklerinin Azınlık Hakları Bağlamında Analizi.*** Prof. Dr. Mehmet Genç'e Armağan, ed. Kamuran Reçber vd. Bursa: Dora Yayınevi, 534-549.

Öztürk, N. Ö. (2017). Geçici korumanın uluslararası koruma rejimine uyumu üzerine bir inceleme. ***Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi****, 66*(1), 201–264.

Paçacı, M. (2024). Türkiye'de göçmen girişimciliğinin akademik araştırmalarda konumlanışına dair tespit ve öneriler. ***Journal of Entrepreneurship and Innovation Management****, 13*(2), 147–178.

Pehlivan, U., & Karaatlı, B. (2020). Kavramsal, kuramsal ve hukuki bağlamda mülteci girişimciliği: Türkiye'deki Suriyeli mülteci girişimciliğinin analizi. *Süleyman* ***Demirel Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi****, 25*(1), 15–41.

Peker, M. (2019). Türkiye'de göçün değişen yapısı kaynaklı iki olgu. ***Nüfusbilim Dergisi,*** *41*(1), 131–159.

Pınar, M. (2014). 1950–1951 Bulgaristan'dan Türkiye'ye göçler ve Demokrat Parti'nin göçmen politikası. ***Atatürk Araştırma Merkezi Dergisi,*** *30*(89), 61–94.

Polat, Y. (2021). Türkiye'nin uluslararası göç politikasına tarihsel bir bakış. ***Journal of Awareness,*** *6*(2), 145–160.

Sabatier, P. A., & Jenkins-Smith, H. C. (1993). Policy change and learning: An advocacy coalition approach. Boulder, Colo: Westview Press.

Saçlı, A. (2022). Küreselleşmenin Mekânsal Etkileri ve Kent Kimliği. ***İdealkent Dergisi,*** 12(37), 2108-2128.

Sağlam, E. (2020). Diaspora politikalarına yönelik çağdaş kuramsal yaklaşımlar ve Türk diaspora politikası. ***OPUS International Journal of Society Researches***, *16*(27), 744–774.

Sağlam, S. (2006). Türkiye'de iç göç olgusu ve kentleşme. ***Hacettepe Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları (HÜTAD)***, (5), 33–44.

Sezik, M., & Ağır, O. (2016). Suriye'den Türkiye'ye yaşanan göç dalgasından kaynaklanan güvenlik sorunları**.** ***Birey ve Toplum Sosyal Bilimler Dergisi,*** *5*(1), 95–124.

Solak, Y. (2025). Turgut Özal'lı yıllar (1983–1993): Türkiye'nin dönüşümü ve ekonomik liberalizasyon. ***Düzce Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi***, *15*(2), 157–165.

Sosyal Güvenliği. Econharran, 7(12), 25-36.

Söğüt, M., & Islam, M. (2024). Göç politikalarının kapsayıcılığı ve sosyal belediyecilik anlayışı açısından yerel yönetimlerin rolü: İstanbul Büyükşehir Belediyesi örneği. ***Adam Academy Journal of Social Sciences***, *14*(2), 557–585.

Şafak, D. (2024). Muradiyeli muhacirlerde bellek, kültür ve kimlik bağlamında göç anlatıları. ***Motif Akademi Halkbilimi Dergisi***, *17*(48), 1972–1992.

Şemşit, S. (2018). Avrupa Birliği politikaları bağlamında uluslararası göç olgusu ve türleri: Kavramsal bakış. ***Yönetim ve Ekonomi Dergisi***, *25*(1), 269–289.

Şen, M. (2014). Türkiye'de iç göçlerin neden ve sonuç kapsamında incelenmesi. ***Çalışma ve Toplum***, 1(40), 231–256.

Şengül, İ. (t.y.). ***Çalışma Raporu: Geçici koruma rejimleri ve kalıcılığa geçiş***. Ankara: Göç Araştırmaları Vakfı.

Şimşek, D. (2019). İstanbul'daki Afrikalı göçmenlerin ulusötesi sosyal alanlarının entegrasyon süreçlerine etkisi. ***Öneri Dergisi***, *14*(52), 216–235.

Şimşek, R. (2017). Türkiye'de iç göçlerin dönemsel tasnifi üzerine bir değerlendirme. In F. Nas (Ed.), ***Yüzyılın sorunları ve sosyolojisi*** II, 131-145.

Şişman, Y., & Balun, B. (2020). Transit göç ve Türkiye. ***Anadolu Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi***, *21*(2), 61–79.

Tabanlı, N. C. (2025). İki Körfez Savaşı arasında Türkiye–Irak ilişkileri (1990–2003). ***Journal of History and Strategy***, (1), 151–172.

Taşçı, Ö., & Kara, A. (2019). Türkiye'de oluşturulan yeni uyum politikası. ***Göç Araştırmaları Dergisi,*** *5*(2), 260–313.

Tekin, C. (2018). Yugoslavya'dan Türkiye'ye göçlerin nedenleri (1950–1958). ***Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi***, (39), 249–261.

Tekin, E. (2025). Geçici koruma kapsamındaki kişilerin 6458 sayılı Yabancılar ve Uluslararası Koruma Kanunu'nun m. 54/1-d hükmüne göre sınır dışı edilmesi. ***Erciyes Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi***, *20*(2), 796–823.

Tekin, M. K., & Deniz, O. (2025). İklim değişikliği kaynaklı göç potansiyeli: Türkiye üzerine çok boyutlu bir alan araştırması. ***Coğrafi Bilimler Dergisi****, 23*(1), 236–263.

Tepealtı, F., & Aşık, S. (2022). Balkanlardan Dönüş: Eski Yugoslavya Bölgesinden Anadolu'ya Müslüman Göçleri. ***İçtimaiyat, 6(Göç ve Mültecilik Özel Sayısı)****,* 66-89.

Toktogulov, B., & Eshnazarova, A. (2021). Bağımsızlık sonrası dönemde iç ve dış göçün Bişkek kentinde ortaya çıkan mekânsal ayrışma üzerindeki etkileri. ***Alınteri Sosyal Bilimler Dergisi****, 5*(1), 51–65.

Topcuoğlu, R. A. (2016). Göç yazınındaki düzenli ve düzensiz göç kavramları: İnsan hakları temelinde bir kavramsal sorgulama. ***İnsan Hakları Yıllığı****, 34*, 1–20.

Tosun, B., & Korkmaz, H. (2024). Göç yönetiminde belediyelerin rolü: Gaziantep Büyükşehir Belediyesi ve Barselona Belediyesi örneği. ***Akademik Tarih ve Araştırmalar Dergisi****, 7*(11), 142–177.

Tuğaç, Ç. (2025). Zorunlu göç ve yerinden edilmenin aile dinamiklerine etkisi: Türkiye örneğinde iç ve dış göç deneyimlerine dayalı tematik bir karşılaştırma. ***Afyon Kocatepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi****, 27*(Aile Özel Sayısı), 79–102.

Tümtaş, M. S., & Ergun, C. (2016). Göçün toplumsal ve mekânsal yapı üzerindeki etkileri. ***Süleyman Demirel Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi****, 21*(4), 1347–1359.

Uğurlu, Ö. (2013). Neoliberal politikalar ekseninde Türkiye'de kentsel mekânın yeniden üretimi. ***TTB Mesleki Sağlık ve Güvenlik Dergisi****, 13*(47), 2–12.

Ulusoy, E. (2017). Diaspora kavramı ve Türkiye'nin diaspora politikalarının modern teori çerçevesinde sosyo-politik bir analizi. ***İnsan ve Toplum****, 7*(1), 139–160.

Us, K. &; Akbıyık, N. (2023). ***Tarım Sektöründe İstihdam ve Çalışanların Sosyal Güvenliği.*** Econharran, 7(12), 25-36

Ünver, C. (2012). Almanya'ya Türk işgücü göçü: Geçmişten geleceğe sorunlar, imkânlar ve fırsatlar. ***Sosyal Siyaset Konferansları Dergisi*** (45), 177–226.

Vardar Tutan, E. (2024). Türkiye Cumhuriyeti'nin hedef ülke olduğu göçlerin niteliksel analizi***. Diplomasi Araştırmaları Dergisi****, 5*(2), 12–32.

Yaldız, F. (2013). Diaspora kavramı: Tarihçe, gelişme ve tartışmalar**.** ***Hacettepe Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları (HÜTAD)*** (18), 289–318.

Yaldız, F. (2014). Uluslararası göç ve diaspora ile ilişkili kavramlar. ***İnsan ve Toplum Bilimleri Araştırmaları Dergisi****, 3*(2), 382–403.

Yıldırım, S. (2016). Cumhuriyet dönemi nüfus politikaları çerçevesinde göç ve göç politikaları (1921–1960). ***Hacettepe Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları (HÜTAD)*** (24), 273–301.

Yıldız, İ. (2023). ***Türkiye'de ve dünyada göç ve bütünleştirme politikları*****.** Gazi Kitabevi.

Yılmaz, E. (2022). Demokrat Parti döneminde (1950–1960) demografik yapının öne çıkan bazı özellikleri. ***Journal of Social, Humanities and Administrative Sciences****, 8*(53), 771–775.

Yılmaz, E. A. (2023). 1960'lardan günümüze Almanya'daki Türk göçmenlerin durumu ve Türkiye Cumhuriyeti devleti tarafından desteklenen Türk diasporası. ***Giresun Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Dergisi****, 9*(2).

Yılmaz, E. G. (2021). ***Uluslararası göç ve insani gelişmişlik endeksi nedensellik analizi*** (s. 165–187).

Yılmaz, H. (2026). Cinsiyet temelli göç deneyimleri: Kadın ve erkek göçmenlerin uyum stratejilerinin iletişim perspektifinden karşılaştırmalı analizi. ***Nüfusbilim Dergisi, 47***(1), 79–112.

Yılmaz, Y. (2018). ***Neoliberal dönemde şehirlerde kamusal alan güvenliği: Türkiye örneği*** (Yüksek lisans tezi, ss. 3–99).

Yolcu, S. A. (2025). Göç politikalarına yerelden bir bakış: Gaziantep üzerine bir değerlendirme. ***Kent Akademisi****, 18*(4), 1938–1960.

Yonca, A. V. (2014), "Türkiye'deki Suriyeli Mülteciler", Ed. S. Karaca & U. Doğan (Ed). ***Suriyeli Göçmenlerin Sorunları Çalıştayı Sonuç Raporu*****. Mersin Üniversitesi** Bölgesel İzleme Uygulama Araştırma Merkezi, 26-34.

Yücel, V. (2022). Türkiye'de beyin göçü olgusunun analitik bir incelemesi. *Boyabat* ***İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi E-Dergisi,*** *2*(2), 1–44.

Yüceşahin, M. M. (2017). ***Uluslararası göç, kimlik ve mekânsal kümelenme–ayrışma***. *Süleyman Demirel Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi, 22*(Göç Özel Sayısı), 1303–1315.

ÖZGEÇMİŞ

Kişisel Bilgiler

Soyadı, Adı: Aydın, Nebile Nur

Uyruğu **:** T.C.

ORCID **:** 0009-0009-8668-8371

Eğitim

Derece	**Eğitim Birimi**	**Mezuniyet Tarihi**
Lise	Van Merkez Anadolu İHL	08/06/2018
Lisans	Van Yüzüncü Yıl Üniversite Fakültesi Uluslararası İlişkiler Bölümü	16/06/2022
Yüksek Lisans	Van Yüzüncü Yıl Üniversite Sosyal Bilimler Enstitüsü Uluslararası Politik Ekonomi	…….

İş Deneyimi

Yıl	**Yer**	**Görev**

Yabancı Dil

İngilizce (B1)

Hobiler

Keman çalmak, puzzle yapmak, kitap okumak.

T.C.
VAN YÜZÜNCÜ YIL ÜNİVERSİTESİ
Sosyal Bilimler Enstitüsü

Lisansüstü Tez Orijinallik Raporu

Öğrenci Bilgileri	
Adı-Soyadı	Nebile Nur- Aydın
Öğrenci No	
Anabilim Dalı	Uluslararası Politik Ekonomi
Programı	Uluslararası Politik Ekonomi
Statüsü	☒ Yüksek Lisans ☐ Doktora

Tez Bilgileri	
Başlığı/Konusu	1960 YILINDAN GÜNÜMÜZE TÜRKİYE' NİN KARŞILAŞTIRMALI GÖÇ POLİTİKALARI

Tez Orijinallik Raporu Bilgileri*	
Sayfa Sayısı (Kapak sayfası, Giriş, Ana bölümler ve Sonuç bölümleri)	112
İntihal Tespit Programı	Turnitin
Benzerlik Oranı (%)	3 (üç)
Tarih	30/01/2026

*** Orijinallik raporu, aşağıdaki filtreler kullanılarak oluşturulmuştur:**

- Kabul ve onay sayfası hariç,
- Teşekkür hariç,
- İçindekiler hariç,
- Simge ve kısaltmalar hariç,
- Gereç ve yöntemler hariç,
- Kaynakça hariç,
- Alıntılar hariç,
- Tezden çıkan yayınlar hariç,
- 7 kelimeden daha az örtüşme içeren metin kısımları hariç (Limit match size to 7 words)

Van Yüzüncü Yıl Üniversitesi Lisansüstü Tez Orijinallik Raporu Alınması ve Kullanılmasına İlişkin Yönergeyi İnceledim ve bu yönergede belirtilen azami benzerlik oranlarına göre tez çalışmamın herhangi bir intihal İçemediğini; aksinin tespit edileceği muhtemel durumda doğabilecek her türlü hukuki sorumluluğu kabul ettiğimizi ve yukarıda vermiş olduğumuz bilgilerin doğru olduğunu beyan ederiz.

Gereğini bilgilerinize arz ederim.

	Danışman	Öğrenci
Adı Soyadı	Dr. Öğr. Üyesi Cevdet TEKE	Nebile Nur AYDIN
İmza		
Tarih		16/02/2026

Van Yüzüncü Yıl Üniversitesi, Kampüs.
Telefon: 444 5 065, 0 432 225 10 52, 0432 225 17 01
e-posta: yyu.sbe@yyu.edu.tr